

ENDURSKOÐUN Á MEÐFERÐ OG RÁÐSTÖFUN 5,3% AFLAHEIMILDA

Skýrsla starfshóps sjávarútvegs- og
landbúnaðarráðherra um atvinnu- og
byggðakvóta

Endurskoðun á meðferð og ráðstöfun 5,3% aflaheimilda

Skýrsla starfshóps sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra um atvinnu- og byggðakvóta
2. útgáfa (leiðrétt)

Starfshópur

Póroddur Bjarnason, prófessor, formaður

Bergþóra Benediktsdóttir, aðstoðarmaður forsætisráðherra

Gunnar Atli Gunnarsson, aðstoðarmaður sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra

Þorsteinn Víglundsson, alþingismaður

Útgefandi

Atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneyti

Febrúar 2020

postur@anr.is

<https://www.stjornarradid.is/raduneyti/atvinnuvega-og-nyskopunarraduneytid/>

Umbrot og textavinnsla

Atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneyti/skrifstofa sjávarútvegs og fiskeldis

©2020 atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneyti

Heimilt er að vitna til efni skýrslunnar sé heimildar er getið.

Forsíðumynd skýrslunnar er mynd sem fengin úr myndasafni stjórnarráðsins sem er aðgengilegt á <https://www.stjornarradid.is/um-vefinn/myndasafn/> og er stærð myndarinnar aðlöguð að umbroti skýrslunnar.

Fyrirvarar um töluleg gögn

Samantekt og upplýsingar sem birtast í skýrslunni byggðar á tölulegum gögnum styðjast við upplýsingar frá atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneyti auk gagna frá Byggðastofnun og Fiskistofu. Þrátt fyrir að þessar upplýsingar hafi verið sannreynðar eins og mögulegt var þá eru tölurnar birtar með fyrirvara um breytingar.

Samantekt

Þann 30. apríl 2019 skipaði Kristján Þór Júlíusson sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra starfshóp um endurskoðun á meðferð og ráðstöfun 5,3% aflaheimilda sem tekin eru til hliðar til að efla atvinnu og byggð í landinu.

Helstu tillögur starfshópsins eru eftirfarandi:

- Tilgangur og markmið atvinnu- og byggðakvóta verði skýrð í lögum og árangur þeirra metinn.
- Áhersla verði lögð á stuðning við smærri sjávarbyggðir í samræmi við stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar.
- Að ótvírætt sé að 5,3% aflaheimilda eru dregin frá heildarafla í hverri tegund vegna atvinnu- og byggðakvóta áður en aflaheimildum er úthlutað á einstök skip.
- Innbyrðis skipting þeirra 5,3% aflaheimilda sem dregin eru frá heildarafla í hverri tegund vegna atvinnu- og byggðakvóta verði fest til sex ára.
- Almennum byggðakvóta verði úthlutað til sex ára í samræmi við meðaltal fyrri ára og svigrúm aukið til að nýta hann í samræmi við aðstæður á hverjum stað.
- Ónýttri línuvildun verði úthlutað sem almennum byggðakvóta í samræmi við hlutdeild einstakra byggðarlaga á undangengnum árum.
- Gert verði upp við handhafa skel- og rækjubóta og þær aflaheimildir renni í varasjóð til að bregðast við óvæntum áföllum í sjávarbyggðum.

Jafnframt gerir starfshópurinn ýmsar tillögur um minni breytingar á fyrirkomulagi almenns byggðakvóta, sértæks byggðakvóta, línuvildunar, strandveiða og frístundaveiða í tengslum við ferðaþjónustu.

Reykjavík 18. febrúar 2020.

Þóroddur Bjarnason, prófessor, formaður

Bergþóra Benediktsdóttir, aðstoðarmaður forsætisráðherra

Gunnar Atli Gunnarsson, aðstoðarmaður sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra

---

Þorsteinn Víglundsson, alþingismaður

Efnisyfirlit

Samantekt	iii
Efnisyfirlit	iv
Myndaskrá	vii
Töfluskrá	viii
1 Vinna starfshópsins	1
2 Lög og reglugerðir	2
3 Forsendur starfshópsins	3
4 Skilgreining helstu hugtaka	4
4.1 Atvinnu- og byggðakvótar	4
4.2 Dreifðar sjávarbyggðir	4
4.3 Byggðarkjarnar	4
4.4 Vinnusóknarsvæði	4
4.5 Þorskígildislestir	5
4.6 Verðmæti atvinnu- og byggðakvóta	5
5 Forsaga og staða mála	6
5.1 Breytingar í sjávarútvegi	6
5.2 Atvinnu- og byggðakvótar	6
5.2.1 Almennur byggðakvóti	7
5.2.2 Sértekur byggðakvóti	8
5.2.3 Línuívilnun.....	9
5.2.4 Strandveiðar	11
5.2.5 Frístundaveiðar	12
5.2.6 Skel- og rækjubætur	14
5.2.7 Áframeldi í þorski	14
5.3 Ráðstöfun atvinnu- og byggðakvóta milli byggðarkjarna.....	15
5.4 Mat á árangri atvinnu- og byggðakvóta	17
6 Tillögur starfshópsins	19
Tillaga 1 – Atvinnu- og byggðakvótar verði teknir strax til hliðar	19
Tillaga 2 – Skýrari skilgreining á megintilgangi atvinnu- og byggðakvóta	20
Tillaga 3 – Föst hlutföll til sex ára	21
Tillaga 4 – Áhersla á dreifðar sjávarbyggðir.....	22
Tillaga 5 – Strandveiðar.....	23
Tillaga 6 – Almennur byggðakvóti	24
Tillaga 7 – Sértekur byggðakvóti	25
Tillaga 8 – Línuívilnun	26
Tillaga 9 – Veiðar í tengslum við ferðaþjónustu	27
Tillaga 10 – Uppgjör á skel- og rækjubótum.....	28
Tillaga 11 – Varasjóður vegna óvæntra áfalla	29
Tillaga 12 – Aukin fjölbreytni atvinnulífs í sjávarbyggðum.....	30
7 Breytingar á þingsályktun, lögum og reglugerðum	32
7.1 Breytingar á þingsályktun um áætlun um meðferð og ráðstöfun aflamagns sem dregið er frá heildarafla.....	32
7.2 Breytingar á lögum nr. 116/2006, um stjórn fiskveiða	32
7.3 Breytingar á reglugerð nr. 643/2016, um ráðstöfun og meðferð aflaheimilda skv. 10. gr. a laga nr. 116/2006, um stjórn fiskveiða	33
7.4 Breytingar á reglugerð nr. 382/2017, um leyfisskyldar frístundaveiðar	33
7.5 Breytingar á reglugerð nr. 386/2019, um strandveiðar fiskveiðiárið 2018/2019.....	33
7.6 Breytingar á reglugerð nr. 674/2019, um veiðar í atvinnuskyni fiskveiðiárið 2019/2020	34
7.7 Breytingar á reglugerð nr. 675/2019, um úthlutun byggðakvóta til byggðarlaga á fiskveiðiárinu 2019/2020.....	34

7.8	Breytingar á reglugerð nr. 676/2019, um úthlutun byggðakvóta til fiskiskipa á fiskveiðiárinu 2019/2020.....	34
7.9	Breytingar á reglugerð nr. 677/2019, um línuvildun.....	34
7.10	Fella niður reglugerð nr. 678/2019, um sérstaka úthlutun til skel- og rækjubáta skv. 1. tl. 1. mgr. 10. gr. laga nr. 116/2006, um stjórn fiskveiða.....	34
7.11	Breytingar á reglugerð nr. 753/2019, um sérstaka úthlutun aflaheimilda til frístundaveiðiskipa.....	35
7.12	Ný reglugerð um reglur vegna úthlutunar úr varasjóði vegna óvæntra áfalla.....	35
7.13	Ný reglugerð um tilraunaverkefni um nýtingu almenns byggðakvóta vegna verkefna um aukna fjölbreytni atvinnulífs innan vinnusóknarsvæða.....	35
8	Álitamál og frekari umræðuefni.....	36
8.1	Staðir sem ekki teljast vera byggðarkjarnar.....	36
8.2	Staðir á áhrifasvæði höfuðborgarinnar.....	36
8.3	Gjaldtaka af frístundaveiðum.....	36
8.4	Hlutverk Byggðastofnunar.....	36
8.5	Umhverfisáhrif sjávarútvegs.....	37
8.6	Framkomin álitamál á kynningarfundum.....	37
	Leigupottar á hagstæðum kjörum til að auðvelda nýliðun.....	37
	Róttækari breytingar eða aflagning á einstökum þáttum í núverandi fyrirkomulagi 5,3%.....	37
	Aukið sjálfræði sveitarfélaga eða landshluta við úthlutun heimilda.....	37
9	Lokaorð.....	38
	Aftanmálgreinar.....	39
	Viðaukar.....	43
	Viðauki I – Erindisbréf.....	44
	Viðauki II – Yfirlit um fundi starfshópsins.....	45
	Viðauki III – Gestir á kynningarfundum starfshópsins.....	46
	Viðauki IV – Vinnusóknarsvæði landsins.....	48
	Viðauki V – Þróun atvinnu- og byggðakvóta.....	50
	Ráðstafanir til stuðnings byggðarlaga.....	50
	Hvatt til línuveiða.....	50
	Ákvæði um jöfnunarsjóð.....	50
	Ráðstöfun Byggðastofnunar til krókabáta.....	50
	Viðbót vegna línuveiða.....	50
	Frekari stuðningur Byggðastofnunar og aðrar ráðstafanir.....	51
	Sérstök úthlutun til báta sem stunda veiðar á innfjarðarækju.....	51
	Sérstök úthlutun til skel- og rækjubóta.....	51
	Ráðstöfun til krókaafلامarksbáta.....	51
	Breytingar í framhaldi af tillögum endurskoðunarnefndar.....	52
	Tilraunir í áframeldi á þorski.....	52
	Bótum vegna skelveiða á Breiðafirði bætt við.....	52
	Línuvildun fyrir landbeitta línu samþykkt.....	52
	Dregið úr ráðstöfun Byggðastofnunar.....	52
	Dregið úr ráðstöfun til krókaafلامarksbáta.....	53
	Flutningur þorskeldisheimilda og framlenging.....	53
	Lög nr. 116/2006 um stjórn fiskveiða endurútgefin.....	53
	12.000 lesta ráðstöfun í 10. gr. betur skilgreind.....	53
	Engin veiði í skel- og rækju.....	53
	Þorskeldisheimildir framlengdar til 2014/2015.....	53
	Strandveiðar samþykktar.....	53
	Línuvildun rýmkuð.....	54
	Frístundaveiðiráðstöfun gegn gjaldi.....	54
	Ákvæði um frádrátt allt að 5,3%.....	54

Breytingar á upphafsúthlutun vegna sérstakrar úthlutunar til skel- og rækjubáta.....	54
Breytingar á ráðstöfun Byggðastofnunar	54
Aflamagni varið til að mæta áföllum og þingsályktun.....	54
Samningar Byggðastofnunar til sex ára	55
Makríl bætt við í frádrátt.....	55
Ákvæði um áframeldi á þorski fellt niður	55
Viðauki VI – Hlutdeild í almennum byggðakvóta	58
Viðauki VII – Samningar Byggðastofnunar um ráðstöfun sértæks byggðakvóta	59
Viðauki VIII – Hlutdeild í línuívilnun.....	60
Viðauki IX – Minnisblað Byggðastofnunar – Sjávarbyggðir og staða þeirra	61

Myndaskrá

Mynd 1 Ráðstöfun aflaheimilda sem ríkið hefur forræði yfir í lestum eftir tegundum fyrir tímabilið 2007/2008–2019/2020	7
Mynd 2 Ráðstöfun almenns byggðakvóta í lestum fyrir tímabilið 2007/2008–2019/2020	8
Mynd 3 Ráðstöfun sértæks byggðakvóta í lestum fyrir tímabilið 2013/2014–2019/2020	9
Mynd 4 Nýting línuívilnunar í lestum fyrir tímabilið 2008/2009–2019/2020	9
Mynd 5 Ráðstöfun línuívilnunar í lestum fyrir tímabilið 2007/2008–2019/2020	10
Mynd 6 Hlutfallsleg nýting línuívilnunar eftir helstu löndunarstöðum 2008/2009–2018/2019.....	10
Mynd 7 Yfirlit strandveiðisvæða	11
Mynd 8 Strandveiði í lestum eftir svæðum fyrir tímabilið 2009–2019.....	12
Mynd 9 Ráðstöfun frístundaveiða í lestum fyrir tímabilið 2011/2012–2019/2020	13
Mynd 10 Nýting frístundaveiðiráðstöfunar í lestum fyrir tímabilið 2011/2012–2018/2019	13
Mynd 11 Ráðstöfun skel- og rækjubóta í lestum fyrir tímabilið 2007/2008–2019/2020	14
Mynd 12 Vinnusóknarsvæði þéttbýlisstaða 2014.....	48

Töfluskrá

Tafla 1 Áætlað verðmæti 5,3% aflaheimilda sem hlutfall af heildaraflaverðmæti (í milljónum kr.).....	5
Tafla 2 Áætlað verðmæti 5,3% aflaheimilda miðað við ráðstöfun tegunda og meðalverð	5
Tafla 3 Ráðstöfun atvinnu- og byggðakvóta til byggðarlaga í Norðvesturkjördæmi í þorskígildum fyrir tímabilið 2009/2010–2019/2020	15
Tafla 4 Ráðstöfun atvinnu- og byggðakvóta til byggðarlaga í Norðausturkjördæmi fyrir tímabilið 2009/2010–2019/2020	16
Tafla 5 Ráðstöfun atvinnu- og byggðakvóta til byggðarlaga í Suðurkjördæmi fyrir tímabilið 2009/2010–2019/2020	17
Tafla 7 Hlutdeild í almennum byggðakvóta 2009/2010–2019/2020.....	58
Tafla 8 Samningar Byggðastofnunar um ráðstöfun sértæks byggðakvóta í þorskígildislestum fyrir tímabilið 2013/2014–2019/2020	59
Tafla 9 Hlutdeild í línuúvilnun 2009/2010–2018/2019	60

1 Vinna starfshópsins

Starfshópur um endurskoðun á meðferð og ráðstöfun aflaheimilda sem ríkið fer með forræði yfir (5,3%) var skipaður 30. apríl 2019 af Kristjáni Þór Júlíussyni sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra. Samkvæmt skipunarbréfi var starfshópnum ætlað að endurskoða meðferð og ráðstöfun aflaheimilda sem lög nr. 116/2016, um stjórn fiskveiða kveða á um að skulu teknar frá til sérstakra verkefna og hér eru nefndir atvinnu- og byggðakvótar. Við þá endurskoðun skyldi litið til stefnumörkunar í stjórnarsáttmála ríkisstjórnar Katrínar Jakobsdóttir og leitast við að hámarka virði þeirra verðmæta sem felast í umræddum aflaheimildum. Erindisbréfið er að finna í viðauka I.

Starfshópurinn skipuðu Áslaug Arna Sigurbjörnsdóttir alþingismaður, Bergþóra Benediktsdóttir aðstoðarmaður forsætisráðherra, Gunnar Atli Gunnarsson aðstoðarmaður sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra, Þorsteinn Víglundsson alþingismaður og Þóroddur Bjarnason prófessor (formaður). Starfsmenn starfshópsins frá atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneyti voru Jón Þrándur Stefánsson og Hinrik Greipsson. Þann 6. september 2019 tók Áslaug Arna Sigurbjörnsdóttir við embætti dómsmálaráðherra og hætti því í starfshópnum.

Starfshópurinn hélt tólf vinnufundi og fjóra opna kynningarfundum með hagsmunaaðilum og sérfræðingum í sjávarútvegi, atvinnuþróun og sveitarstjórnarmálum víða um land. Alls tóku 111 einstaklingar þátt í þessum fundum. Lista yfir fundi starfshópsins má finna í viðauka II og lista yfir fundargesti í viðauka III. Jafnframt bárust starfshópnum allmörg bréf, tölvupóstur, símtöl og önnur erindi frá einstaklingum, sveitarfélögum og hagsmunasamtökum.

Í samræmi við erindisbréf starfshópsins var sérstaklega litið til þeirra markmiða sem stefnt væri að með ráðstöfun umræddra aflaheimilda með hliðsjón af eftirfarandi stefnumörkun í stjórnarsáttmála¹ ríkisstjórnar Katrínar Jakobsdóttur:

Vega þarf og meta fyrirkomulag þeirra aflaheimilda sem ríkið fer með forræði yfir, þ.m.t. strandveiða, með það að markmiði að tryggja betur byggðafestu og nýliðun.

Í samræmi við erindisbréfið leitaðist starfshópurinn jafnframt við að tryggja að mögulegar breytingar hámarki virði þeirra verðmæta sem felast í umræddum aflaheimildum.

Í þessu sambandi lagði starfshópurinn sérstaka áherslu á þá ábyrgð sem fólgin væri í ráðstöfun ríkisins á þeim umtalsverðu verðmætum sem felast í 5,3% heildaraflamarks, en heildarverðmæti atvinnu- og byggðakvóta er áætlað 5,5–7,6 milljarðar króna á fiskveiðiárinu 2019/2020.² Því er mikilvægt að slíkur stuðningur hafi skýr og mælanleg markmið, eftirfylgni sé fullnægjandi og árangur metinn með reglubundnum hætti.

2 Lög og reglugerðir

Markmið laga nr. 116/2006, um stjórn fiskveiða³ er að stuðla að verndun og hagkvæmri nýtingu fiskistofna og tryggja með því trausta atvinnu og byggð í landinu.

Í 8. gr. er gert ráð fyrir að 5,3% aflamagns í hverri tegund verði tekin til hliðar vegna sérstakra ráðstafana, og skal ráðherra eigi sjaldnar en á þriggja ára fresti leggja fyrir Alþingi tillögu til þingsályktunar⁴ um áætlun um meðferð og ráðstöfun þessa aflamagns til næstu sex ára.

Ákvæði um atvinnu- og byggðakvóta er að finna víða í lögnum. Þannig er ákvæði um almennan byggðakvóta í 10. gr., sértækan byggðakvóta í 10. gr. a, línuívilnun í 11. gr., strandveiðar í 6. gr. a, frístundaveiðar í ferðabjónustu í 6. gr. og rækju- og skelbætur í 10. gr. a.

Á grundvelli laganna hafa verið settar eftirfarandi reglugerðir um ráðstöfun 5,3% aflaheimilda til sérstakra aðgerða:

- Reglugerð nr. 643/2016, um ráðstöfun og meðferð aflaheimilda skv. 10. gr. a laga nr. 116/2006, um stjórn fiskveiða.⁵
- Reglugerð nr. 382/2017, um leyfisskyldar frístundaveiðar.⁶
- Reglugerð nr. 386/2019, um strandveiðar fiskveiðiárið 2018/2019.⁷
- Reglugerð nr. 674/2019, um veiðar í atvinnuskyni fiskveiðiárið 2019/2020.⁸
- Reglugerð nr. 675/2019, um úthlutun byggðakvóta til byggðarlaga á fiskveiðiárinu 2019/2020.⁹
- Reglugerð nr. 676/2019, um úthlutun byggðakvóta til fiskiskipa á fiskveiðiárinu 2019/2020.¹⁰
- Reglugerð nr. 677/2019, um línuívilnun.¹¹
- Reglugerð nr. 678/2019, um sérstaka úthlutun til skel- og rækjubáta skv. 1. tl. 1. mgr. 10. gr. laga nr. 116/2006, um stjórn fiskveiða.¹²
- Reglugerð nr. 753/2019, um sérstaka úthlutun aflaheimilda til frístundaveiðiskipa.¹³

3 Forsendur starfshópsins

Starfshópurinn var sammála um mikilvægi eftirfarandi atriða:

- Meginmarkmið þess að taka 5,3% aflaheimilda til hliðar ættu að vera skýrt í lögum um stjórn fiskveiða.
- Atvinnu- og byggðakvótar nýtast best til að styrkja minnstu sjávarbyggðirnar sem hafa átt erfiðast með að aðlagast breytingum í sjávarútvegi.
- Atvinnu- og byggðakvótar ættu að stuðla að aukinni byggðafestu með auknum fyrirsjáanleika í sjávarútvegi og skapa þannig betri forsendur fyrir langtímaáætlanir og fjárfestingar einstaklinga og fyrirtækja í dreifðum sjávarbyggðum.
- Atvinnu- og byggðakvótar ættu að stuðla að aukinni byggðafestu með auknum sveigjanleika í ráðstöfun aflaheimilda til að mæta aðstæðum á hverjum stað og stuðla að fjölbreyttum lausnum á vanda dreifðra sjávarbyggða.
- Ef ekki reynast forsendur fyrir áframhaldandi sjávarútvegi í tiltekinni sjávarbyggð mættu sveitarfélög í tilraunaskyni nýta atvinnu- og byggðakvóta til að styðja við umskipti í atvinnulífi og aukna fjölbreytni atvinnulífs á vinnusóknarsvæði hennar í samvinnu við stjórnvöld.
- Auka ætti svigrúm stjórnvalda til þess að bregðast við óvæntum áföllum í sjávarútvegi til skemmri tíma.
- Stuðla ætti að fjölbreytni og tækifærum til nýliðunar í sjávarútvegi.
- Úthlutun hins opinbera á verðmætum á borð við atvinnu- og byggðakvóta ætti að eiga sér stað á grundvelli skýrt skilgreindra verkefna með fjölbættum mælikvörðum, eftirfylgni og árangursmati.

4 Skilgreining helstu hugtaka

4.1 Atvinnu- og byggðakvótar

Í erindisbréfi er starfshópnum falið að endurskoða meðferð og ráðstöfun þeirra aflaheimilda sem ríkið fer með forræði yfir (5,3%) sem samkvæmt lögum nr. 116/2016, um stjórn fiskveiða skal varið til að mæta áföllum skv. 1. tölul. 1. mgr. 10. gr., til stuðnings byggðarlögum skv. 2. tölul. 1. mgr. 10 gr., til línuvinnunar skv. 8. mgr. 11. gr., til strandveiða, skv. 6. gr. a, til veiða sem eru taldar í 6. gr. og til annarra tímabundinna ráðstafana samkvæmt lögum þessum. Hér verða þessi 5,3% aflaheimildanna kölluð einu nafni „atvinnu- og byggðakvótar“.

4.2 Dreifðar sjávarbyggðir

Í minnisblaði Byggðastofnunar frá 6. júní 2019¹⁴ um „hinar dreifðu sjávarbyggðir“ í skilningi stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar¹⁵ eru þær skilgreindar sem þau byggðarlög sem (1) standa við sjávarsíðuna, (2) fiskveiðar og/eða fiskvinnsla hafa verið stunduðu síðustu 30 árin, (3) eru utan áhrifasvæðis höfuðborgarinnar og (4) íbúar eru færri en 1.000. Alls uppfylla 35 byggðarlög með samtals 12.586 íbúum þessi viðmið (sjá nánar í viðauka IX).

Með reglugerð nr. 909/2002,¹⁶ um úthlutun á 2.000 lestum af þorski til sjávarbyggða er fjöldi íbúa ekki skilgreindur en föstu magni er úthlutað til ákveðinna byggðarlaga.¹⁷ Með reglugerð nr. 960/2004,¹⁸ um úthlutun á 3.200 þorskígildislestum til stuðnings byggðarlögum kemur viðmið um íbúafjölda inn í reglugerð þar sem minni byggðarlög eru þau byggðarlög með færri íbúum en 1.500. Þetta viðmið er svo hækkað í 2.000 íbúa með reglugerð nr. 1181/2011,¹⁹ um úthlutun byggðakvóta til byggðarlaga á fiskveiðiárinu 2011/2012 og hefur staðið óbreytt síðan.

4.3 Byggðarkjarnar

Með „byggðarkjarna“ í skilningi Hagstofu Íslands er átt byggð, þorp eða annað tilgreint svæði þar sem a.m.k. 50 íbúar innan sama sveitarfélags búa í húsum sem eru í nágrenni hvert við annað. Þannig getur eitt sveitarfélag borið stjórnsýslulega ábyrgð á fleiri en einum byggðarkjarna auk strjálbýlis innan sveitarfélagsmarkanna. Við framkvæmd ráðstöfunar 5,3% aflaheimilda hefur verið miðað við byggðarkjarna sem hafa löndunarhafnir og þannig tekið tillit til smærri kjarna en þeirra sem falla undir skilgreiningu Hagstofu Íslands.²⁰

4.4 Vinnusóknarsvæði

Með „vinnusóknarsvæði“ er átt við vinnusóknarsvæði þéttbýlisstaða á Íslandi samkvæmt greiningu Byggðastofnunar og atvinnuþróunarfélaga landshlutanna²¹ (sjá viðauka IV). Slík svæði daglegar vinnusóknar geta spannað fleiri en eitt sveitarfélag eða verið hluti af starfssvæðum í fleiri en einna landshlutasamtaka sveitarfélaga, en jafnframt geta verið fleiri en eitt vinnusóknarsvæði innan sama sveitarfélags eða landshlutasamtaka. Breytingar á samgöngum, tækni og skipulagi vinnunnar geta haft veruleg áhrif á stærð slíkra vinnusóknarsvæða. Við úthlutun atvinnu- og byggðakvóta er almennt litið til byggðarkjarna sem sérstakrar atvinnueiningar, en áhrif breytinga í sjávarútvegi á einstaka byggðarkjarna geta verið mjög mismunandi eftir vinnusóknarsvæðum. Í sumum byggðarkjörnum er vandséð hvaða atvinnugrein gæti leyst sjávarútveg af hólmi sem undirstaða atvinnulífs, aðrir byggðarkjarnar eru í

seilingarfjarlægð frá öðrum byggðarkjörnum þar sem sjávarútvegur stendur styrkum fótum og enn aðrir byggðarkjarnar geta notið fjölbreytts atvinnulífs á ýmsum sviðum á vinnusóknarsvæðinu.

4.5 Þorskígildislestir

Þorskígildislestir eru notuð til að bera saman aflamagn og verðmæti af mismunandi tegundum sjávarfangs sem teljast jafnverðmæt og eitt tonn af þorski. Heildaraflamagn og heildarverðmæti tegunda sem sæta ákvörðun um stjórn veiða er lagt til grundvallar verðmætaútreikningi. Þorskígildi eru reiknuð sem hlutfall verðmætis af verðmæti slægs þorsks.

4.6 Verðmæti atvinnu- og byggðakvóta

Áætla má verðmæti þeirra aflaheimilda sem ríkið fer með forræði yfir með ýmsum hætti. Hér er verðmæti 5,3% aflaheimilda annars vegar áætlað sem hlutfall af heildaraflaverðmæti (verðmætamat 1), en hins vegar á grundvelli meðalverðs viðskipta með aflamark fyrir hverja tegund (verðmætamat 2).

Samkvæmt verðmætamati 1 var verðmæti þess aflamagns sem ráðstafað er til atvinnu- og byggðakvóta á fiskveiðiárinu 2018/2019 allt að 7,6 milljarðar kr. Þessi áætlun byggir á því að heildaraflaverðmæti á fiskveiðiárinu 2018/2019 var 142,8 milljarðar skv. vingar- og ráðstöfunarskýrslum Fiskistofu.²² Þar sem heildaraflaverðmæti fyrir yfirstandandi fiskveiðiári liggur ekki fyrir sýnir taflan hér að neðan áætlað verðmæti 5,3% aflaheimilda sem hlutfall af heildaraflaverðmæti á fiskveiðiárunum 2014/2015–2018/2019.

Tafla 1 Áætlað verðmæti 5,3% aflaheimilda sem hlutfall af heildaraflaverðmæti (í milljónum kr.)

Fiskveiðiár	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019
Heildaraflaverðmæti	153.775	137.739	111.034	125.652	142.752
5,3% hlutdeild	8.150	7.300	5.885	6.660	7.566

Heimild: Byggt á upplýsingum frá Hagstofu Íslands.

Ef hins vegar er miðað við meðalverð²³ viðskipta með aflamarks Fiskistofu fyrir hverja tegund samkvæmt verðmætamati 2 er áætlað verðmæti aflamarksins heldur lægra eða alls 5,5 milljarðar kr. fyrir fiskveiðiárið 2018/2019 og 6,7 milljarðar fyrir fiskveiðiárið 2019/2020.

Tafla 2 Áætlað verðmæti 5,3% aflaheimilda miðað við ráðstöfun tegunda og meðalverð

Tegund	Ráðstöfun (t) 2019/2020	Meðalverð kr./kg ²⁴	Áætlað verðmæti (milljónir kr.)	Ráðstöfun (t) 2018/2019	Meðalverð kr./kg ²⁵	Áætlað verðmæti (milljónir kr.)
Þorskur	22.703	260,16	5.907	23.119	203,72	4.710
Ýsa	2.356	184,28	434	3.005	56,13	169
Ufsi	3.771	41,45	156	3.575	117,21	419
Steinbítur	822	52,23	43	1.030	33,47	34
Karfi	1.239	127,14	158	1.212	93,99	114
Keila	154	22,13	3	165	14,12	2
Langa	281	53,66	15	276	35,18	10
Samtals	31.326		6.716	32.381		5.458

Heimild: Byggt á upplýsingum frá Fiskistofu og atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneyti.

Áætla mætti verðmæti þessara heimilda með ýmsum öðrum hætti, t.d. með hliðsjón af sölu- eða leiguverðmæti þeirra á markaði. Út frá ofangreindum forsendum má lauslega áætla að verðmæti þeirra aflaheimilda sem ríkið fer með forræði yfir sé á bilinu 5,5–7,6 milljarðar króna á ári hverju. Þó ber þess að geta að atvinnu- og byggðakvóta ráðstöfun hefur ekki verið nýtt að fullu á undanförunum fiskveiðiárum. Því má áætla að raunverulegt verðmæti sé lægra sem því nemur, jafnframt því sem gera má ráð fyrir að óveiddur atvinnu- og byggðakvóti hafi jákvæð áhrif á stofnstærð næsta árs.

5 Forsaga og staða mála

5.1 Breytingar í sjávarútvegi

Með lögum nr. 82/1983, um veiðar í fiskveiðilandhelgi Íslands var kvóta úthlutað á fiskiskip á grundvelli veiðireynslu á tímabilinu 1. nóvember 1980 til 31. október 1983. Með lögum nr. 38/1990, um stjórn fiskveiða²⁶ var tilfærsla, leiga og sala aflaheimilda gefin frjáls.

Lög um stjórn fiskveiða hafa leitt til mikillar hagræðingar í rekstri sjávarútvegsfyrirtækja, færri og stærri fyrirtækja og aukinnar arðsemi af rekstri þeirra²⁷. Aukin afköst fiskiskipa og fiskvinnslu hafa leitt til fækkunar starfa og samþjöppunar starfseminnar innan ákveðinna byggðarlaga. Aðbúnaður og öryggi starfsfólks í veiðum og vinnslu hafa aukist til muna og fjölmörg ný og vel launið störf hafa skapast á ýmsum stigum virðisbætur, sérstaklega á fjölbreyttum vinnumarkaði stærri þéttbýlisstaða²⁸.

Dreifðum sjávarbyggðum hefur almennt hnignað verulega frá árinu 1984, sérstaklega þeim sem á þeim tíma voru með færri en fimm hundruð íbúa^{29,30}. Á sama tíma hefur hagræðing í sjávarútvegi og frjálst framsal veiðiheimilda leitt til fækkunar starfa og landfræðilegrar samþjöppunar í sjávarútvegi³¹. Dreifðar sjávarbyggðir hafa vitaskuld glímt við margvíslegar aðrar áskoranir sem einkenna smærri byggðarlög almennt, svo sem einhæfni í atvinnulífi, takmarkaða þjónustu, erfiðar samgöngur og skort á ýmsum öðrum búsetugæðum^{32,33}. Engu að síður er ljóst að straumhvörf urðu í byggðapróun í hinum dreifðu sjávarbyggðum við innleiðingu fiskveiðistjórnunarkerfisins^{34,35}, þótt fræðimenn greini nokkuð á það hvort megináhrifin séu bein vegna frjáls framsals aflaheimilda^{36,37,38,39} eða óbein vegna breytinga á skipulagi, tækni og markaðsaðstæðum stærri og arðbærari sjávarútvegsfyrirtækja^{40,41,42,43,44}.

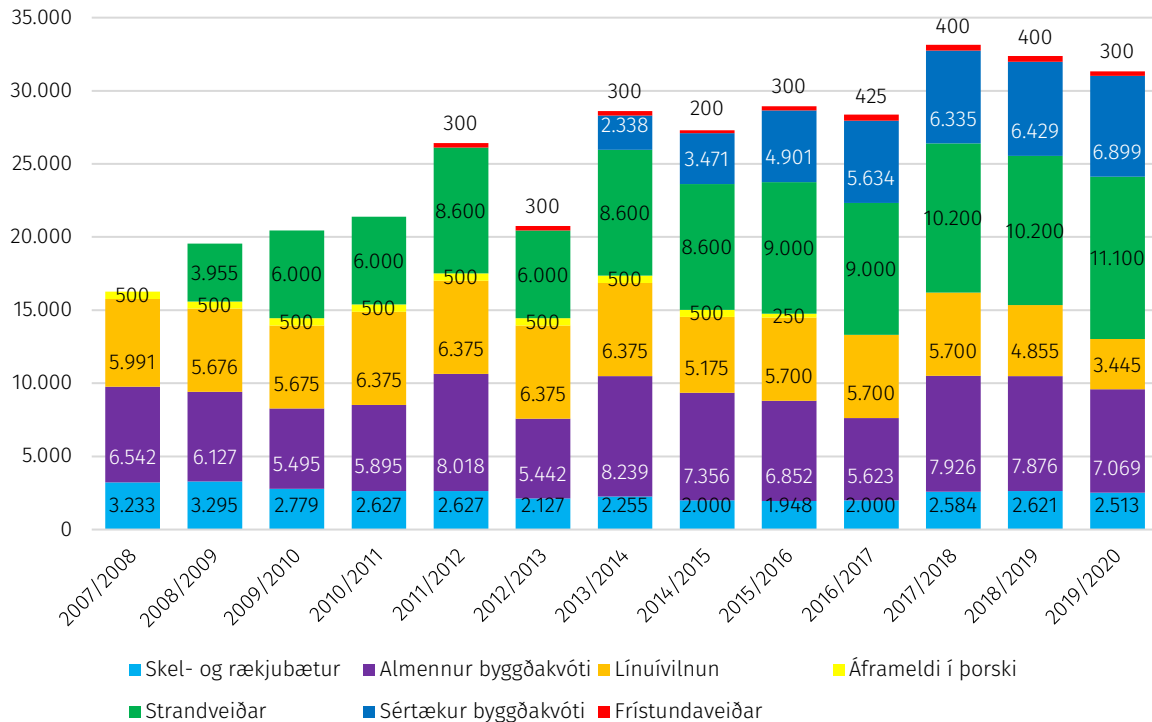
5.2 Atvinnu- og byggðakvótar

Frá árinu 1990 hafa verið gerðar töluverðar breytingar á lögum um stjórn fiskveiða. Í viðauka V er fjallað stuttlega um helstu breytingar á atvinnu- og byggðakvótum frá setningu laga nr. 38/1990. Með þessum breytingum var lagður grunnur núverandi kerfi atvinnu- og byggðakvóta.

Í lögum nr. 70/2011⁴⁵ eru gerðar breytingar á 8. gr. laga nr. 116/2006, um stjórn fiskveiða. Þar með er sérstaklega tilgreint í 8. gr. að frádráttur skuli vera allt að 5,3%. Með lögum nr. 48/2014⁴⁶ eru orðin „allt að“ í 1. másl. 3. mgr. 8. gr. felld brott og síðan þá er ákvæðið um 5,3% frádrátt efnislega óbreytt þótt aðrar breytingar hafi verið gerðar á 8. gr. laganna.

Mynd 1 hér að aftan sýnir ráðstöfun aflaheimilda sem ríkið hefur forræði yfir á tímabilinu 2007/2008 til 2019/2020. Aðrar tímabundnar ráðstafanir sem tilgreindar voru í bráðabirgðaákvæðum við lög nr. 116/2006, um stjórn fiskveiða eru undanskildar.

Mynd 1 Ráðstöfun aflaheimilda sem ríkið hefur forræði yfir í lestum eftir tegundum fyrir tímabilið 2007/2008–2019/2020

Heimild: Samantekt atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytis.

Árleg ráðstöfun atvinnu- og byggðakvóta í er eftirfarandi sjö tegundum: þorski, ýsu, ufsa, steinbít, gullkarfa, keilu og löngu. Þar sem það magn í hverri tegund sem dregið er frá heildarafla skv. 3. mgr. 8. gr. laga nr. 116/2006, um stjórn fiskveiða samsvarar ekki endilega ráðstöfun hvernar tegundar þá er þörf á ráðstöfunum á skiptimarkaði til þess að mæta þessu eins og nánar er tilgreint í III. kafla reglugerðar nr. 674/2019, um veiðar í atvinnuskyni fiskveiðiárið 2091/2020⁴⁷ fjallar um framkvæmd á skiptimarkaði. Þar af leiðir eru ráðstafanir til atvinnu- og byggðakvóta ekki nákvæmlega 5,3% af leyfilegum heildarafla.

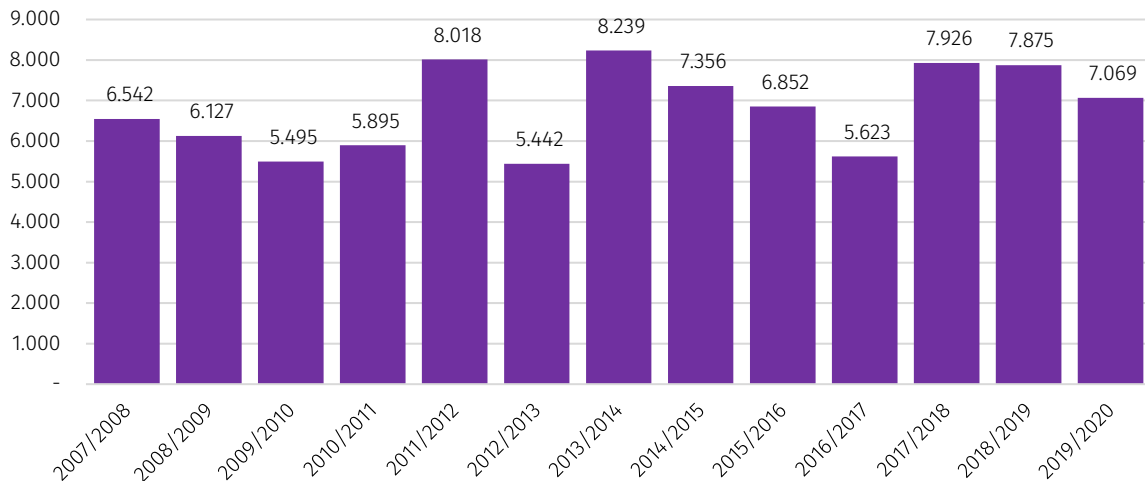
5.2.1 Almennur byggðakvóti

Almennur byggðakvóti er skilgreindur í 10. gr. laga um stjórn fiskveiða. Þar segir að ráðherra sé heimilt að ráðstafa aflamagni í óslægðum botnfiski skv. 5. mgr. 8. gr laganna sem hér segir:

1. Til að mæta áföllum sem fyrirsjáanleg eru vegna verulegra breytinga á aflamarki einstaka tegunda.
2. Til stuðnings byggðarlögum, í samráði við Byggðastofnun, þannig:
  - a) Til minni byggðarlaga sem lent hafa í vanda vegna samdráttar í sjávarútvegi og háð eru veiðum og vinnslu á botnfiski.
  - b) Til byggðarlaga sem hafa orðið fyrir óvæntri skerðingu á heildaraflaheimildum fiskiskipa sem gerð hafa verið út og landað afla í viðkomandi byggðarlögum og sem hefur haft veruleg áhrif á atvinnuástand í byggðarlögunum. Heimilt er að ráðstafa aflaheimildum samkvæmt þessum lið til allt að þriggja ára í senn.

Almenn skilyrði laga fyrir úthlutun almenns byggðakvóta eru útfærð í reglugerðum nr. 675/2019⁴⁸ og nr. 676/2019⁴⁹.

Að jafnaði hefur um 6.800 lestum verið úthlutað sem almennum byggðakvóta á ári hverju á síðustu 13 árum eins og sjá má á mynd 2.

Mynd 2 Ráðstöfun almenns byggðakvóta í lestum fyrir tímabilið 2007/2008–2019/2020

Heimild: Samantekt atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytis.

Nánari skiptingu almenns byggðakvóta eftir byggðarkjörnum og landshlutum má sjá í viðauka VI.

5.2.2 Sértekur byggðakvóti

Sértekur byggðakvóti er skilgreindur í 10. gr. a. í lögum um stjórn fiskveiða. Þar segir að Byggðastofnun hafi til ráðstöfunar aflahlutdeild sem ráðherra ákvarðar samkvæmt heimild í 5. mgr. 8. gr. laganna, til að styðja byggðarlög í alvarlegum og bráðum vanda vegna samdráttar í sjávarútvegi.

Samkvæmt reglugerð nr. 643/2016⁵⁰ skal val á byggðarlögum sem koma til álita byggja á eftirfarandi þáttum:

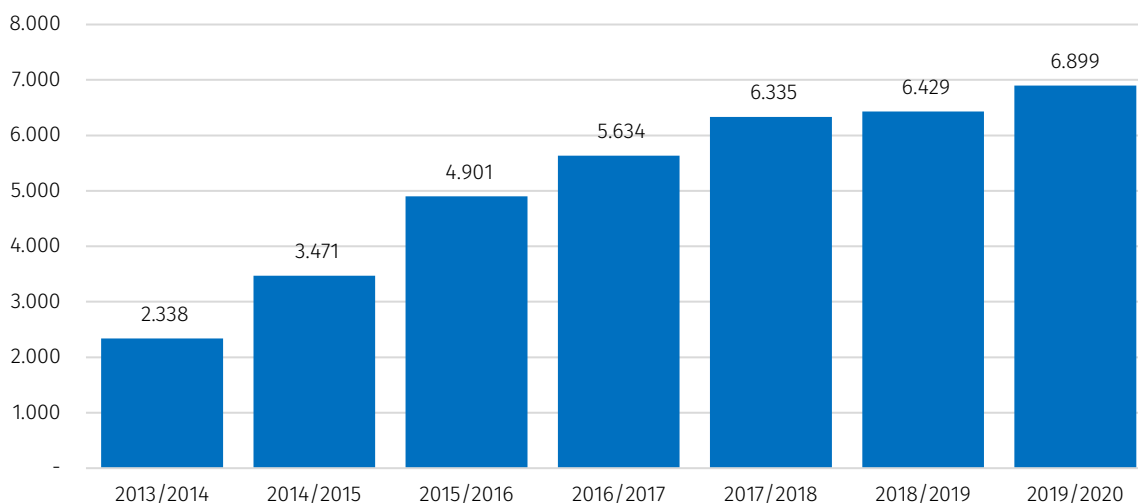
- Byggðarlag sé í alvarlegum og bráðum vanda vegna samdráttar í sjávarútvegi.
- Íbúar byggðarlags séu færri en 400.
- Íbúum hafi fækkað síðastliðin 10 ár.
- Akstursfjarlægð frá byggðarlagi til byggðarkjarna sem telur meira en 1.000 íbúa sé a.m.k. 20 km.
- Byggðarkjarninn tilheyrir vinnusóknarsvæði sem telur færri en 10.000 íbúa.
- Hlutfall starfa við veiðar og vinnslu í sjávarbyggðinni sé a.m.k. 20% allra starfa.
- Að aflamark Byggðastofnunar skipti verulegu máli fyrir framtíð byggðarlagsins að mati stjórnar Byggðastofnunar.

Skipting þess aflamarks sem kemur í hlut byggðarlags samkvæmt reglum þessum skal fara fram á grundvelli samninga Byggðastofnunar, fiskvinnslu og útgerðaraðila til allt að sex ára í senn. Við mat umsókna frá einstökum byggðarlögum skal byggt á eftirfarandi atriðum:

- Trúverðugum áformum um útgerð, vinnslu sjávarafurða eða aðra starfsemi.
- Fjölda heilsársstarfa fyrir karla og konur sem skapast eða verður viðhaldið.
- Sem bestri nýtingu þeirra aflaheimilda sem fyrir eru í byggðarlaginu.
- Öflugri starfsemi til lengri tíma sem dregur sem mest úr óvissu um framtíðina.
- Jákvæðum áhrifum á atvinnulíf og samfélag.
- Traustri rekstrarsögu forsvarsmanna umsækjenda.

Frá því að núverandi skipulagi um sértekna byggðakvóta var komið á hefur árleg ráðstöfun aukist og er 6.899 lestir fyrir fiskveiðiárið 2019/2020 eins og sjá má að mynd 3.

Mynd 3 Ráðstöfun sértæks byggðakvóta í lestum fyrir tímabilið 2013/2014–2019/2020

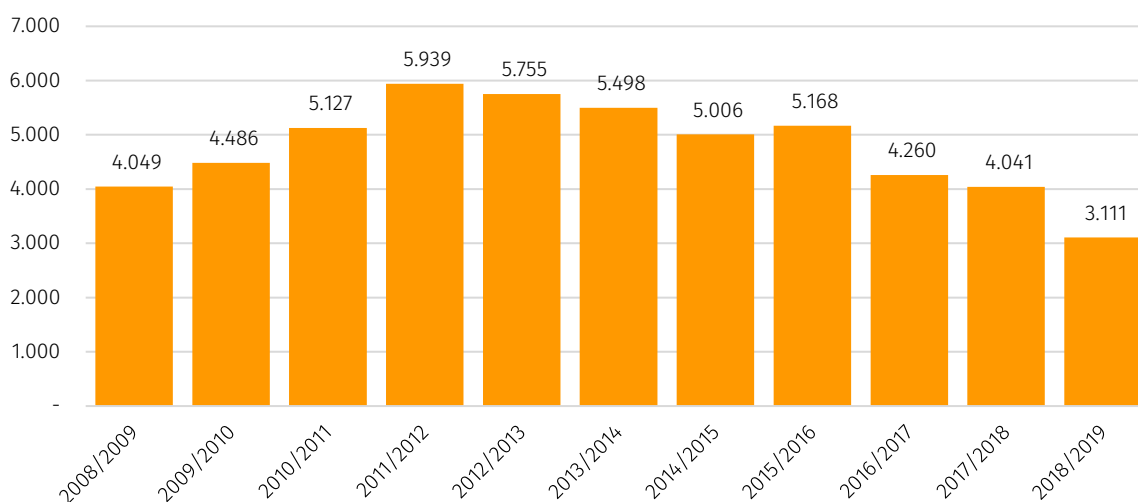
Heimild: Samantekt atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytis.

Nú eru í gildi samningar⁵¹ um 5.020 þorskígildislestir í sértækum byggðakvóta vegna 11 byggðarkjarna innan 9 sveitarfélaga, en nánari skiptingu eftir byggðarkjörnum og sveitarfélögum má sjá í viðauka VII.

5.2.3 Línuívilnun

Línuívilnun er skilgreind í 8. mgr. 11. gr. laga nr. 116/2006, um stjórn fiskveiða. Þar segir að við línuveiðar dagróðrabáta með línu sem beitt er í landi megi landa 20% umfram aflamark en 15% umfram aflamark við línuveiðar dagróðrabáta með línu sem stokuð er upp í landi. Um línuívilnun gildir reglugerð nr. 677/2019.⁵²

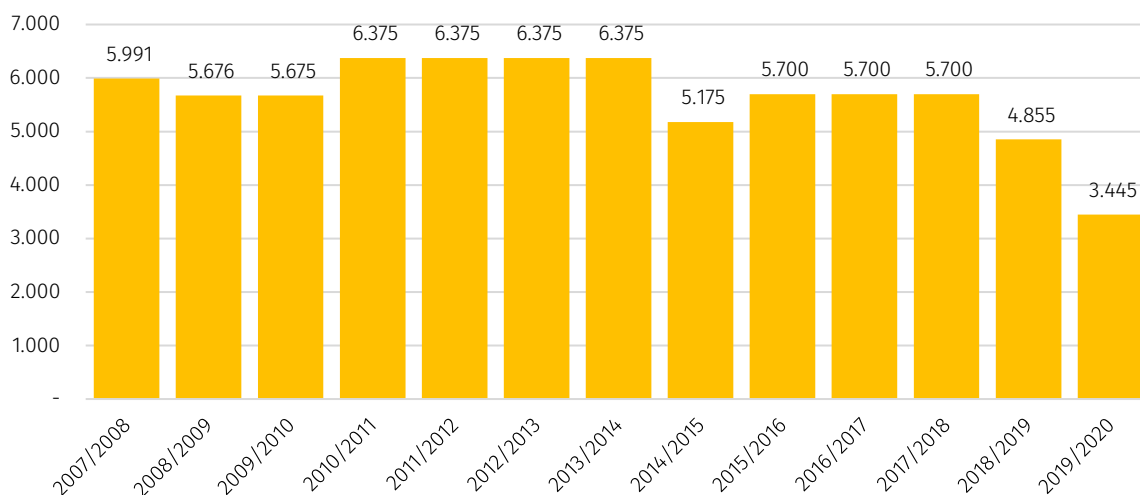
Nýting línuívilnunar hefur dregist saman á undanförmum árum. Alls voru 3.111 lestir nýttar í línuívilnun á síðasta fiskveiðiári og er það rétt um helmingur þess sem nýtt var á fiskveiðiárinu 2011/2012 eins og sjá má á mynd 4.

Mynd 4 Nýting línuívilnunar í lestum fyrir tímabilið 2008/2009–2019/2020

Heimild: Samantekt atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytis byggð á gögnum frá Fiskistofu.

Í samræmi við minnkandi nýtingu hefur ráðstöfun til hennar einnig dregist saman eins og sjá má á mynd 5 hér að aftan.

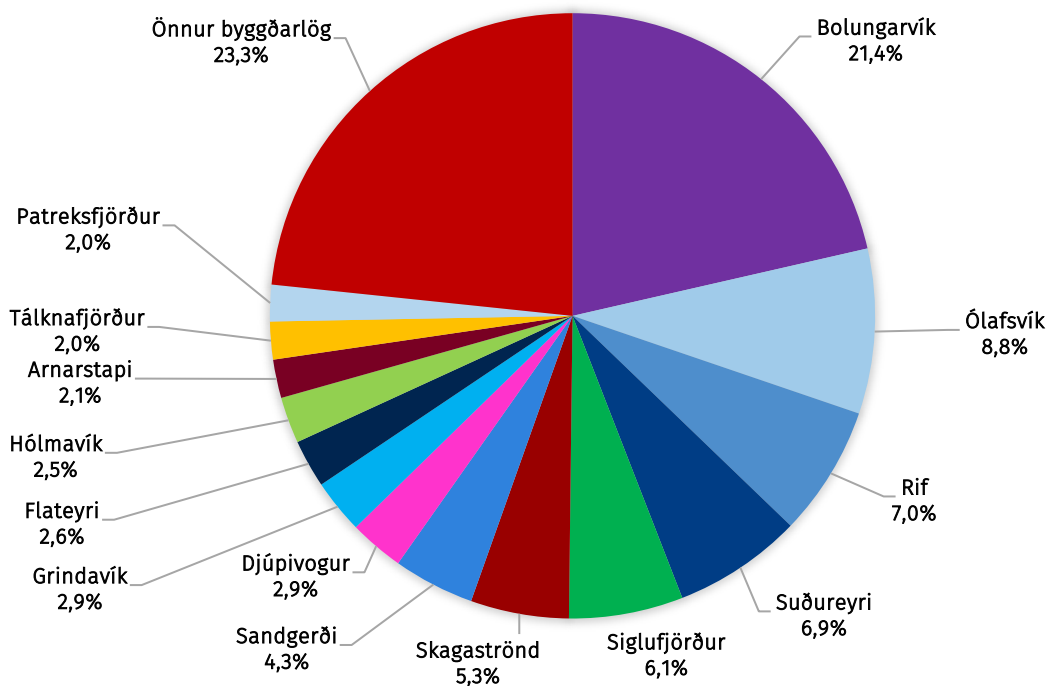
Mynd 5 Ráðstöfun línuvinnunar í lestum fyrir tímabilið 2007/2008–2019/2020

Heimild: Samantekt atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytis.

Nýting línuvinnunar er einnig mjög mismunandi eftir löndunarstöðum eins og sjá má á mynd 6. Nánari upplýsingar um löndunarstaði má finna í viðauka VIII.

Mynd 6 Hlutfallsleg nýting línuvinnunar eftir helstu löndunarstöðum 2008/2009–2018/2019

Heimild: Samantekt atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytis byggð á gögnum frá Fiskistofu.

Helsta ástæða minnkandi nýtingar virðist vera ákvæði um handbeitingu eða stökkun í landi. Uppstökkun línu í landi felur í sér að veiðarfærið er undirbúið fyrir næstu veiðiferð. Þannig er greitt úr línunni, gömul beita hreinsuð af krókum, krókar lagaðir eða endurnýjaðir. Í nýlegri skýrslu⁵³ sem tekin var saman að beiðni Samtaka sjávarútvegssveitarfélaga kemur fram að handbeiting í landi hefur skapað fjölda starfa í kringum landið og að smærri útgerðir hafi getað byggt sig upp með aflaheimildum. Þó segir nánar í skýrslunni að áætluðum ársverkum við handbeitingu í landi „hefur þó fækkað umtalsvert á síðustu árum, úr 364

fiskveiðiárið 11/12 í 171 fiskveiðiárið 17/18.“ Jafnframt segir að störfín séu enn mikilvæg þrátt fyrir að margt bendi til þess að „handbeitning og stökkun línu séu ekki samkeppnishæf við vélbeitningu, þrátt fyrir þá meðgjöf sem felst í línuvildun.“

5.2.4 Strandveiðar

Strandveiðar eru skilgreindar í 6 gr. a laga nr. 116/2006, um stjórn fiskveiða. Afli sem fæst við strandveiðar reiknast ekki til aflamarks eða krókaafلامarks þeirra skipa er þær veiðar stunda. Heimildum sem ráðstafað er til strandveiða skiptast á eftirfarandi fjögur svæði:

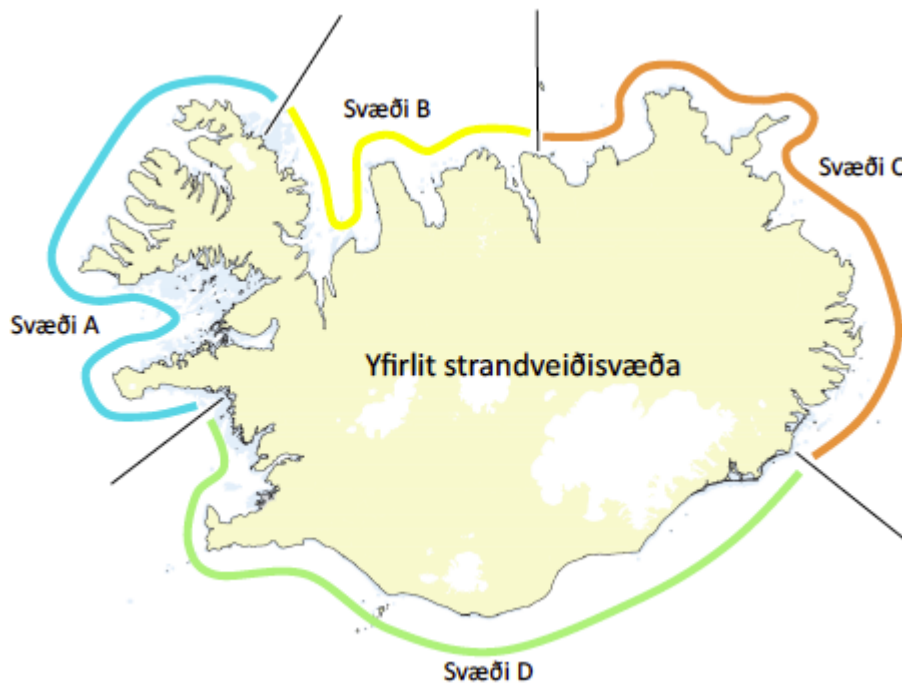
Svæði A: Eyja- og Miklaholtshreppur - Súðavíkurreppur,

Svæði B: Strandabyggð - Grýtubakkahreppur,

Svæði C: Þingeyjarsveit - Djúpvogshreppur,

Svæði D: Sveitarfélagið Hornafjörður - Borgarbyggð.

Mynd 7 Yfirlit strandveiðisvæða

Heimild: Landsamband smábátæigenda⁵⁴

Hverju skipi er heimilt að stunda strandveiðar í 12 veiðidaga innan hvers mánaðar mánuðina maí, júní, júlí og ágúst. Nánar tiltekið eru leyfi til strandveiða bundin eftirfarandi skilyrðum:

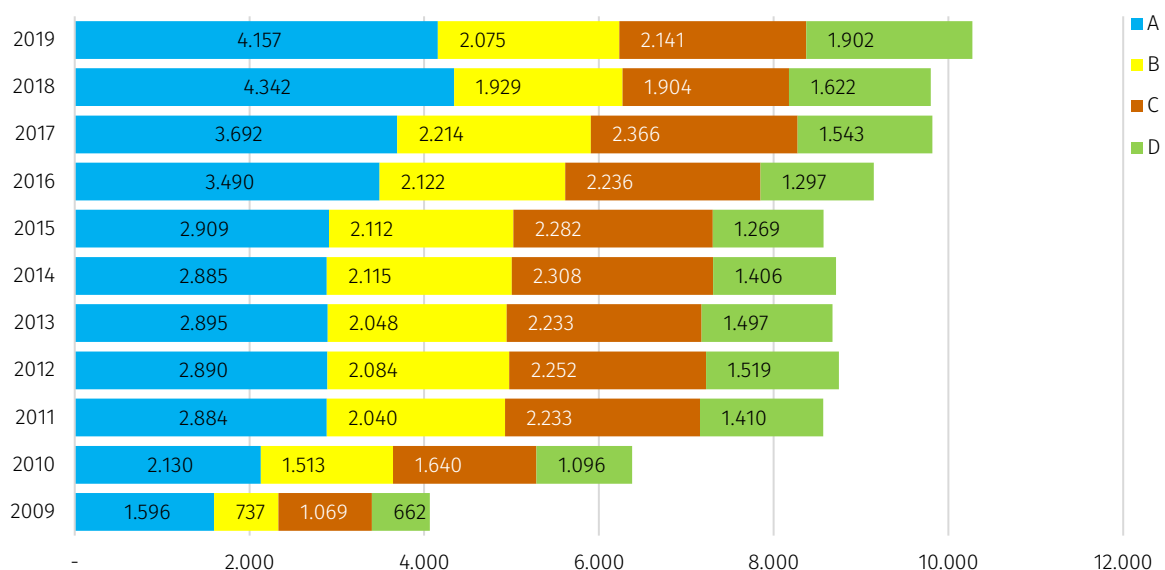
1. Óheimilt er að stunda veiðar föstudaga, laugardaga og sunnudaga. Ráðherra er heimilt með reglugerð að banna strandveiðar á almennum frídögum.
2. Hver veiðiferð skal eigi standa lengur en 14 klukkustundir. Miðað er við þann tíma er fiskiskip lætur úr höfn til veiða til þess tíma er það kemur til hafnar aftur til löndunar. Aðeins er heimilt að fara í eina veiðiferð á hverjum degi.
3. Tilkynna skal Fiskistofu um sjósókn fiskiskipsins í samræmi við reglur sem ráðherra setur.
4. Aldrei er heimilt að hafa fleiri en fjórar handfærarúllur um borð í fiskiskipi. Engin önnur veiðarfæri en handfærarúllur skulu vera um borð.
5. Á hverju fiskiskipi er aðeins heimilt að draga 650 kg, í þorskígildum talið, af kvótabundnum tegundum í hverri veiðiferð.

6. Skyld er að landa öllum afla í lok hverrar veiðiferðar og skal hann veginn og skráður endanlega hér á landi.

Reglugerð nr. 386/2019⁵⁵ gildir um strandveiðar á fiskveiðiárinu 2018/2019. Frá því að strandveiðar hófust hefur reglugerð um strandveiðar verið gefin út árlega fyrir hvert fiskveiðiár. Í reglugerðinni eru skilyrði strandveiða nánar útfærð.

Frá því að strandveiðum var komið á 2009 hefur afli aukist ár frá ári samhliða aukningu á ráðstöfun. Þó hefur ráðstöfun ekki að fullu verið nýtt. Afla strandveiðibáta eftir svæðum má sjá á mynd 8.

Mynd 8 Strandveiði í lestum eftir svæðum fyrir tímabilið 2009–2019

Heimild: Samantekt atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytis byggð á gögnum frá Fiskistofu.

5.2.5 Frístundaveiðar

Frístundaveiðar í tengslum við ferðabjónustu eru skilgreindar í 6 gr. laga nr. 116/2006, um stjórn fiskveiða. Um slíkar veiðar gildir reglugerð nr. 753/2019.⁵⁶

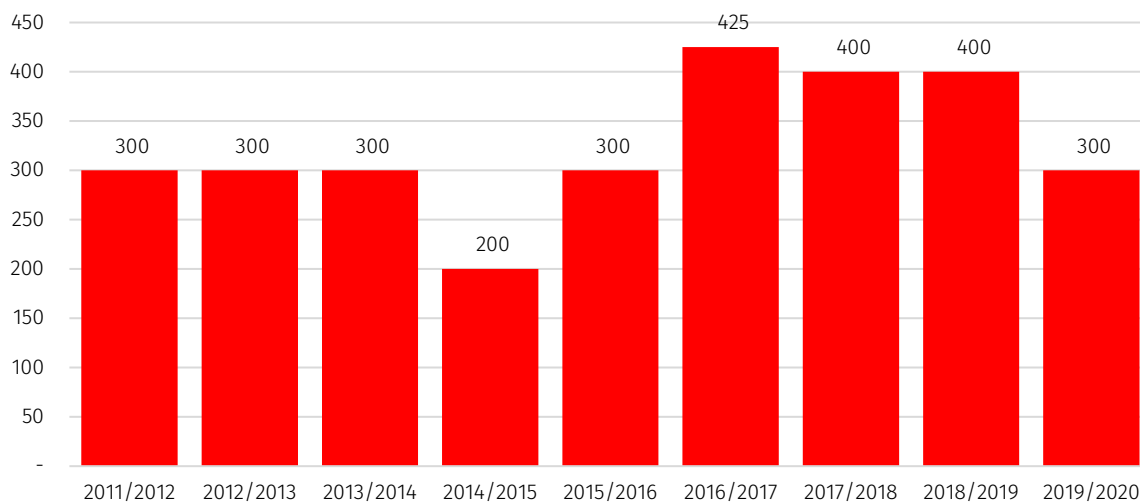
Fiskistofa veitir aðilum í ferðabjónustu leyfi til slíkra veiða samkvæmt 8. gr. laga nr. 73/2005, um skipan ferðamála.⁵⁷ Einungis er heimilt að stunda slíkar veiðar með sjóstöng og handfærum án sjálfvirknibúnaðar.

Leyfi til frístundaveiða eru tvenns konar:

1. Leyfi til að veiða tiltekinn fjölda fiska af kvótabundnum fisktegundum á hvert handfæri eða sjóstöng dag hvern og reiknast sá afli ekki til aflamarks viðkomandi báts. Óheimilt er að selja eða fénýta á annan hátt afla sem fæst við slíkar veiðar.
2. Leyfi til veiða sem takmarkast af aflamarki eða krókaafلامarki viðkomandi báts. Allur afli þessara báta skal veginn í samræmi við gildandi reglur um vigtun og skráningu sjávarafila. Heimilt er að selja og fénýta á annan hátt þann afla sem fæst við slíkar veiðar.

Frístundaveiðar í tengslum við ferðabjónustu eru einkum stundaðar á Vestfjörðum, og felast í pakkaferðum þar sem erlendir ferðamenn gista og njóta þjónustu í viðkomandi byggðarkjarna.

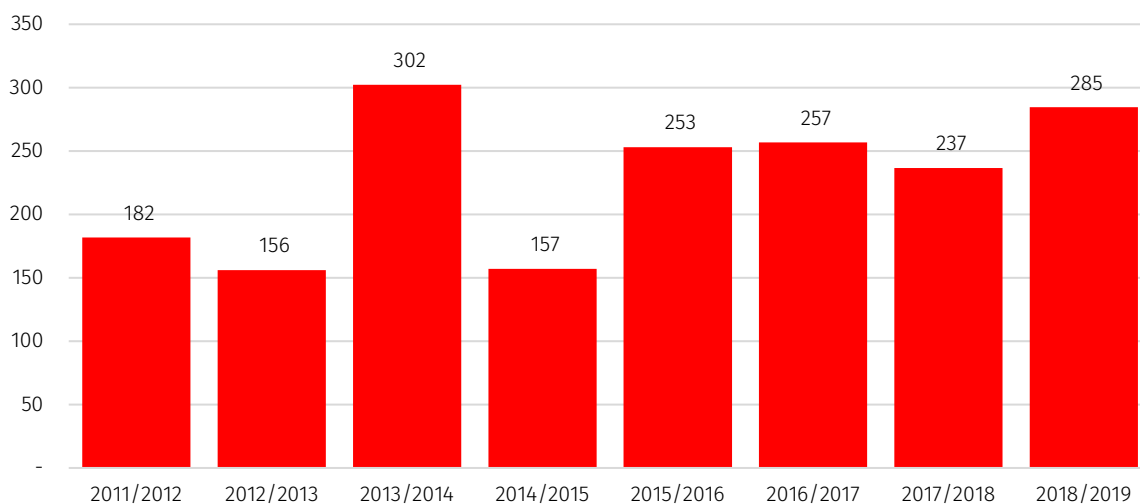
Á fiskveiðiárunum 2011/2012 til 2019/2020 hefur ráðstöfun í þorski til frístundaveiða í tengslum við ferðabjónustu verið á bilinu 200 til 425 lestir eins og sjá má í mynd 9.

Mynd 9 Ráðstöfun frístundaveiða í lestum fyrir tímabilið 2011/2012–2019/2020

Heimild: Samantekt atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytis.

Frístundaveiðar í tenglum við ferðapjónustu hafa þá sérstöðu í flokki atvinnu- og byggðakvóta að ríkið úthlutar þeim gegn gjaldi sem samsvarar 80% af meðalverði í viðskiptum með aflamark, og renna þær tekjur í ríkissjóð. Hins vegar geta bátar sem stunda frístundaveiðar í tengslum við ferðapjónustu einnig fengið úthlutað byggðakvóta og er þá ekkert gjald tekið af þeim aflaheimildum. Það kann að vera ein helsta ástæða þess að heimildir til frístundaveiða hafa ekki verið fullnýttir á undanförunum árum.

Ef litið er til fiskveiðiáranna 2017/2018 og 2018/2019 þá var meðal nýting þessara aflaheimilda fyrir þessi tvö ár var rétt um 63%. Nánar má sjá nýtingu ráðstöfunar til frístundaveiði í mynd 10.

Mynd 10 Nýting frístundaveiðiráðstöfunar í lestum fyrir tímabilið 2011/2012–2018/2019

Heimild: Samantekt atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytis byggð á gögnum frá Fiskistofu.

Afla frá frístundaveiðibátum er landað til vinnslu og gæði þess hráefnis sem landað er frá frístundaveiðibátum getur verði mismunandi einkum varðandi hvað varðar blóðgun, slægingu og kælingu⁵⁸. Þegar fiskur hefur verið unninn þá fær hver aðili 20 kg til þess taka með heim.

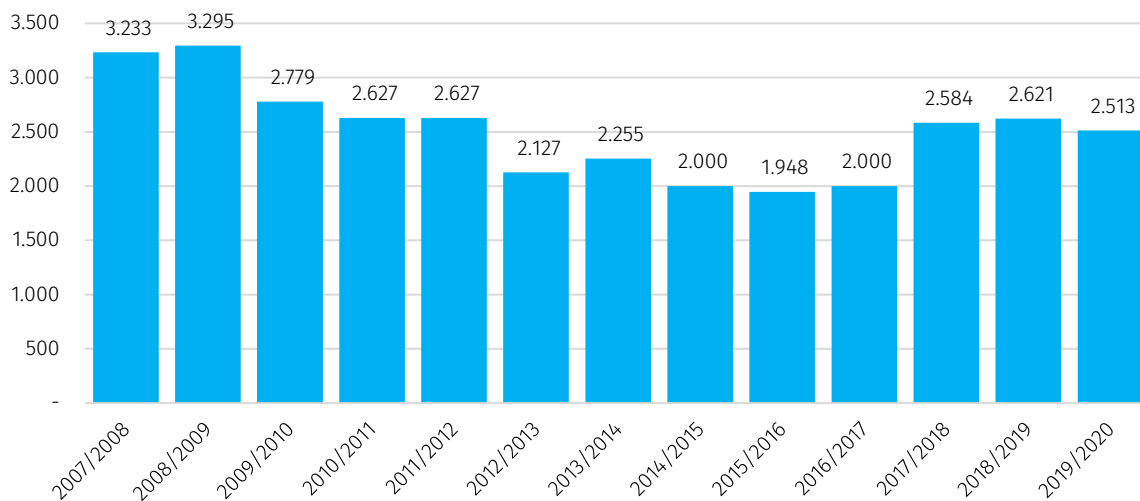
Í 2. mgr. 6. gr. laga nr. 116/2006 er tilgreint sérstaklega að ráðherra sé „heimilt að ákveða árlega að á tilteknum fjölda opinberra sjóstangaveiðimóta teljist afli ekki til aflamarks eða krókaafamarks, enda sé

aflinn einungis fénýttur til að standa straum af kostnaði við mótshaldið.“ Jafnframt er í reglugerð nr. 295/2018⁵⁹ tilgreind þau skilyrði sem uppfylla þarf. Þrátt fyrir að fjallað sé um stangaveiðimót í sömu lagagrein og frístundaveiði þá er eðli starfseminnar mismunandi þótt færa megi rök fyrir því að í sumum tilvikum sé um ferðabjónustutengda starfsemi að ræða. Hins vegar er sá munur á að ekki er sérstaklega ráðstafað aflaheimildum úr þeim atvinnu- og byggðakvótum sem ríkið hefur forræði yfir til þessarar starfsemi.

5.2.6 Skel- og rækjubætur

Skel- og rækjubótum var upphaflega komið á til að minnka það áfall sem skel- og rækjuútgerðir urðu fyrir með falli stofnanna og gefa þeim svigrúm til endurskipulagningar. Ákvæðin komu til á ólíkum tíma og við setningu þeirra var skýrt að um tímabundna ráðstöfun væri að ræða. Með hliðsjón af upphaflegum gildistíma ættu ákvæðin að vera fallin úr gildi en engu að síður hafa þessar bætur verið framlengdar árlega, sjá nánar í viðauka V. Mynd 11 sýnir ráðstöfun skel- og rækjubóta fyrir tímabilið 2007/2008-2019/2020.

Mynd 11 Ráðstöfun skel- og rækjubóta í lestum fyrir tímabilið 2007/2008-2019/2020

Heimild: Samantekt atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytis.

Til viðbótar við skel- og rækjubætur þá er í B og C-liðum 1. mgr. 4. gr. núgildandi reglugerðar um úthlutun byggðakvóta til byggðarlaga⁶⁰ tekið tillit til samdráttar í vinnslu á rækju eða skel (hörpudisk og/eða kúfskel) sem veidd er hér við land. Þá getur almennum byggðakvóta verið úthlutað til byggðarlaga á þessum forsendum ef reiknuð úthlutun er lægri en sú úthlutun sem kæmi hlut byggðarlags skv. reglum um samdrátt í botnfiskafla, botnfiskaflaheimildum og vinnsla botnfiskafla í byggðarlagi.

5.2.7 Áframeldi í þorski

Ákvæðið um áframeldi í þorski var lögfest til bráðabirgða með lögum nr. 85/2002.⁶¹ Markmið þess var að skapa tækifæri til aukinnar þekkingar á þorskeldi og fýsileika þess á meðan kynbætur færu fram þannig að aleldi gæti farið fram á þorski. Samkvæmt ákvæðinu var aflaheimildum ráðstafað til tilrauna með áframeldi á þorski í samráði við Hafrannsóknastofnun. Ákvæðið var framlengt nokkrum sinnum áður en bráðabirgðaákvæðið var felld út með lögum nr. 47/2017.⁶² Þá þótti ljóst að þróun í fiskeldi var ekki til áframeldis á þorski og kynbætur höfðu ekki skilað þeim árangri að aleldi væri framundan.

5.3 Ráðstöfun atvinnu- og byggðakvóta milli byggðarkjarna

Atvinnu- og byggðakvótar dreifast með ýmsum hætti en meginþorra þeirra er úthlutað í dreifðum sjávarbyggðum. Í töflum 3, 4 og 5 má sjá heildarráðstöfun atvinnu- og byggðakvóta til einstakra byggðarkjarna, sveitarfélaga, landshluta og kjördæma frá fiskveiðiarinu 2009/2010 til fiskveiðisins 2019/2020.

Tafla 3 Ráðstöfun atvinnu- og byggðakvóta til byggðarlaga í Norðvesturkjördæmi í þorskígildum fyrir tímabilið 2009/2010–2019/2020

	Almennur byggðakvóti	Sértækur byggðakvóti	Strandveiðar	Línuívilnun	Fristunda-veiðar	Skel- og rækju-bætur	Samtals	Hlutfall
Vesturland	7.967	0	11.838	10.144	0	1.847	31.796	15,7%
Grundarfjörður	2.341	0	2.783	1.003	0	341	6.468	3,2%
Snæfellsbær	4.159	0	6.578	8.091	0	681	19.509	9,7%
- Arnarstapi	308	0	1.336	998	0	228	2.870	1,4%
- Hellissandur	457	0	512	680	0	0	1.649	0,8%
- Ólafsvík	1.692	0	3.098	2.751	0	297	7.837	3,9%
- Ríf	1.702	0	1.632	3.662	0	157	7.153	3,5%
Stykkishólmur	1.467	0	2.477	1.050	0	824	5.819	2,9%
Vestfirðir	15.578	10.699	13.751	12.475	1.898	3.833	58.235	28,8%
Bolungarvík	648	0	2.634	2.614	98	735	6.729	3,3%
Ísafjarðarbær	6.893	7.199	3.784	5.004	696	1.285	24.861	12,3%
- Flateyri	2.850	2.199	637	1.488	354	374	7.903	3,9%
- Hnífsdalur	713	0	32	194	0	0	939	0,5%
- Ísafjörður	586	0	1.852	1.248	0	355	4.042	2,0%
- Suðureyri	1.226	2.700	953	1.776	341	289	7.284	3,6%
- Þingeyri	1.518	2.300	310	298	0	267	4.693	2,3%
Súðavík	1.742	0	802	311	735	68	3.659	1,8%
Norðurfjörður	168	0	523	172	0	0	864	0,4%
Drangnes	817	1.100	717	556	0	648	3.838	1,9%
Hólmavík	1.157	0	1.433	986	0	300	3.877	1,9%
Tálknafjörður	1.845	2.400	888	1.365	347	95	6.939	3,4%
Vesturbyggð	2.308	0	2.969	1.466	23	703	7.469	3,7%
- Bíldudalur	1.225	0	694	461	23	667	3.070	1,5%
- Brjánslækur	148	0	420	259	0	15	841	0,4%
- Patreksfjörður	935	0	1.855	747	0	20	3.557	1,8%
Norðurland vestra	4.888	0	5.380	4.306	0	2.115	16.689	8,3%
Blönduós	904	0	1.143	1.000	0	476	3.523	1,7%
Hvammstangi	611	0	261	1	0	259	1.132	0,6%
Skagaströnd	2.479	0	1.352	2.017	0	853	6.701	3,3%
Sveitarfél. Skagafjörður	894	0	2.625	1.287	0	528	5.334	2,6%
- Hofsó	448	0	578	797	0	12	1.835	0,9%
- Sauðárkrókur	446	0	2.046	491	0	516	3.499	1,7%
ÞORSKÍGILDISLESTIR NV-KJÖRDÆMI	28.433	10.699	30.970	26.926	1.898	7.795	106.720	52,8%
NV-KJÖRDÆMI HLUTFALL AF HEILD	50,4%	47,2%	47,9%	58,6%	100,0%	73,8%		
ÞORSKÍGILDISLESTIR LANDIÐ ALLT	56.415	22.674	64.613	45.945	1.898	10.566	202.111	100,0%

Heimild: Samantekt byggð á úthlutun atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytis.

Í töflu 3 má sjá að um 53% alls atvinnu- og byggðakvóta verið úthlutað í Norðvesturkjördæmi, þar af 16% á Vesturlandi og 29% á Vestfjörðum. Um helmingur almenna byggðakvótans og 47% sértæka byggðakvótans er úthlutað í kjördæminu. Þá er 59% línuívilnunar landað í Norðvesturkjördæmi og um 74% skel- og rækjubóta renna til útgerða í kjördæminu.

Tafla 4 Ráðstöfun atvinnu- og byggðakvóta til byggðarlaga í Norðausturkjördæmi fyrir tímabilið 2009/2010–2019/2020

	Almennur byggðakvóti	Sértækur byggðakvóti	Strandveiðar	Línuívilnun	Frístundaveiðar	Skel- og rækjubætur	Samtals	Hlutfall
Norðurland eystra	14.576	6.725	14.777	10.899	0	1.430	48.407	24,0%
Akureyrarbær	1.888	2.950	1.068	1.891	0	192	7.989	4,0%
- Grímsey	456	1.600	716	1.046	0	188	4.006	2,0%
- Hrísey	1.432	1.350	352	845	0	4	3.984	2,0%
Dalvíkurbyggð	3.493	0	2.102	2.102	0	22	7.718	3,8%
- Árskógsandur	2.486	0	312	573	0	3	3.374	1,7%
- Dalvík	853	0	1.355	1.279	0	16	3.502	1,7%
- Hauganes	154	0	435	250	0	3	843	0,4%
Grenivík	885	0	982	0	0	0	1.868	0,9%
Fjallabyggð	3.318	0	3.752	4.126	0	481	11.677	5,8%
- Ólafsfjörður	2.015	0	1.289	2.181	0	369	5.854	2,9%
- Siglufjörður	1.303	0	2.463	1.944	0	112	5.823	2,9%
Norðurþing	2.753	2.700	5.248	1.267	0	617	12.585	6,2%
- Húsavík	1.057	0	2.891	424	0	351	4.723	2,3%
- Kópasker	416	0	864	322	0	8	1.610	0,8%
- Raufarhöfn	1.280	2.700	1.493	521	0	258	6.253	3,1%
Langanesbyggð	2.239	1.075	1.625	1.513	0	118	6.570	3,3%
- Bakkafjörður	1.554	1.075	846	705	0	13	4.192	2,1%
- Þórshöfn	685	0	779	808	0	105	2.377	1,2%
Austurland	7.742	5.250	11.716	4.049	0	489	29.246	14,5%
Fjarðabyggð	3.003	1.650	6.920	1.507	0	33	13.112	6,5%
- Breiðdalsvík	1.095	1.650	1.101	720	0	6	4.572	2,3%
- Eskifjörður	0	0	462	23	0	0	485	0,2%
- Fáskrúðsfjörður	0	0	410	41	0	19	470	0,2%
- Mjóifjörður	120	0	119	0	0	0	239	0,1%
- Neskaupstaður	0	0	1.621	47	0	0	1.668	0,8%
- Reyðarfjörður	0	0	209	13	0	1	224	0,1%
- Stöðvarfjörður	1.788	0	2.997	663	0	6	5.453	2,7%
Nýtt sveitarfélag⁶³	2.985	3.600	3.311	2.147	0	362	12.406	6,1%
- Djúpvogur	1.593	3.600	1.622	416	0	102	7.333	3,6%
- Bakkagerði	733	0	913	1.377	0	257	3.279	1,6%
- Seyðisfjörður	659	0	776	355	0	4	1.794	0,9%
Vopnafjörður	1.754	0	1.485	395	0	94	3.727	1,8%
ÞORSKÍGILDISLESTIR NA-KJÖRDÆMI	22.318	11.975	26.493	14.948	0	1.919	77.652	38,4%
NV-KJÖRDÆMI HLUTFALL AF HEILD	39,6%	52,8%	41,0%	32,5%	0,0%	18,2%		
ÞORSKÍGILDISLESTIR LANDIÐ ALLT	56.415	22.674	64.613	45.945	1.898	10.566	202.111	100,0%

Heimild: Samantekt byggð á úthlutun atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytis.

Eins og sjá má af töflu 4 hefur um 38% alls atvinnu- og byggðakvóta verið úthlutað í Norðausturkjördæmi, þar af 24% á Norðurlandi eystra en 14% á Austurlandi. Um 40% almenna byggðakvótans og 53% sértæka byggðakvótans er úthlutað í kjördæminu. Þá er 33% línuívilnunar landað í Norðausturkjördæmi en 18% skel- og rækjubóta renna til útgerða í kjördæminu.

Tafla 5 Ráðstöfun atvinnu- og byggðakvóta til byggðarlaga í Suðurlandsskiptum fyrir tímabilið 2009/2010–2019/2020

	Almennur byggðakvóti	Sértækur byggðakvóti	Strandveiðar	Línuívilnun	Frístundaveiðar	Skel- og rækjubætur	Samtals	Hlutfall
Suðurland	3.010	0	3.182	765	0	336	7.293	3,6%
Árborg	762	0	349	532	0	322	1.966	1,0%
- Eyrarbakki	544	0	140	445	0	322	1.451	0,7%
- Stokkseyri	218	0	209	87	0	0	515	0,3%
Þorlákshöfn	1.282	0	678	192	0	11	2.162	1,1%
Höfn í Hornafirði	966	0	2.155	40	0	3	3.164	1,6%
Suðurnes	2.654	0	3.969	3.307	0	516	10.446	5,2%
Suðurnesjabær	2.320	0	3.575	3.307	0	516	9.718	4,8%
- Garður	1.282	0	2.341	1.154	0	193	4.970	2,5%
- Sandgerði	1.038	0	1.234	2.154	0	323	4.748	2,3%
Vogar	334	0	394	0	0	0	728	0,4%
ÞORSKÍGILDISLESTIR S-KJÖRDÆMI	5.664	0	7.150	4.072	0	852	17.739	8,8%
S-KJÖRDÆMI HLUTFALL AF HEILD	10,0%	0,0%	11,1%	8,9%	0,0%	8,1%		
ÞORSKÍGILDISLESTIR LANDIÐ ALLT	56.415	22.674	64.613	45.945	1.898	10.566	202.111	100,0%

Heimild: Samantekt byggð á úthlutun atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytis.

Samkvæmt töflunni hér að ofan er um 9% alls atvinnu- og byggðakvóta úthlutað í Suðurlandsskiptum, þar af 5% á Suðurnesjum en 4% á Suðurlandi. Í kjördæminu er um 10% almenna byggðakvótans er úthlutað, 9% línuívilnunar landað og 8% skel- og rækjubóta renna til útgerða í kjördæminu.

5.4 Mat á árangri atvinnu- og byggðakvóta

Það er nokkrum vandkvæðum bundið að meta árangur atvinnu- og byggðakvóta. Í lögum og reglugerðum eru markmið atvinnu- og byggðakvóta ýmist ekki tilgreind eða sett fram með mjög almennum hætti. Jafnframt skortir hlutlæga mælikvarða á árangur einstakra aðgerða. Þá eru ýmis verkfæri hönnuð til að hamlar eða mýkja áhrif kerfislægrar þróunar og því óraunhæft að meta árangurinn út frá því hvort þróunin hafi snúist við. Þannig er almennum byggðakvóta t.d. úthlutað vegna byggðarlaga sem hafa farið hálloka í kerfinu og línuívilnun umbunar þeim sem ekki taka þátt í hraðri tæknivæðingu.

Í febrúar 2017 skilaði Rannsóknamiðstöð Háskólans á Akureyri skýrslu til atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytisins um ráðstöfun aflamarks sem dregið er frá heildarafla og áhrif þess á byggðafestu⁶⁴. Í þeirri skýrslu er skoðað að hvaða marki úthlutun atvinnu- og byggðakvóta skilar sér í aukningu á veiðum, löndun og vinnslu á einstökum stöðum. Meginniðurstaðan er sú að áhrifin séu fremur rýr. Línuívilnun hafi mest áhrif á umfang vinnslu á einstökum stöðum. Þar á eftir komi strandveiðar og almennur byggðakvóti en rækju- og skelbætur hafi takmörkuð jaðaráhrif á umfang vinnslu á einstökum stöðum. Ekki sé komin næg reynsla á sértækan byggðakvóta Byggðastofnunar en þó séu vísbendingar um að stuðlið hann stuðli að jafnvægi í viðkvæmustu sjávarbyggðunum.

Höfundar benda á að líta hefði mátt til fleiri þátta í þessari greiningu, svo sem tekjur og hagnað í greininni á hverjum stað, ársverk og fjölda fyrirtækja í greininni. Þá mætti færa fyrir því rök að greining á byggðafestu-áhrifum atvinnu- og byggðakvóta ætti að líta í ríkari mæli til byggðafestu sem slíkar; mannfjöldapróunar, samsetningar mannfjöldans, búsetuánægju, áform um búferlaflutninga og fleiri slíkra þátta.

Höfundar skýrslunnar velja því upp hvort framlög til atvinnu- og byggðakvóta hafi verið of lítil og úthlutun þeirra of ómarkviss til þess að geta haft marktæk áhrif á þróun sjávarútvegs á stöðum sem ekki hafa átt möguleika á að hasla sér völl á öðrum sviðum atvinnulífsins vegna einangrunar, smæðar eða annarra þátta. Höfundar benda jafnframt á að mismunandi úrræði nýtist mjög misvel eftir svæðum og leggja eigi áherslu

á sérsniðnar lausnir sem henti aðstæðum á hverjum stað. Í því sambandi ætti að skoða sérstaklega vinnsluheimildir eða vinnsluúvilnun í stað veiðiheimilda og nýtingu veiðiheimilda til samfélagsþróunar, t.d. með því að leigja þær til að fjármagna aðra atvinnuuppbyggingu.

6 Tillögur starfshópsins

Tillaga 1 – Atvinnu- og byggðakvótar verði teknir strax til hliðar

Í 3. gr. laga nr. 116/2006, um stjórn fiskveiða bætist setningin:

„Áður en aflamarki er úthlutað í hverri tegund skulu 5,3% aflamarksins tekin til hliðar til samfélagslegra aðgerða sem stuðla að traustri atvinnu og byggð um land allt“.

Í 8. gr. falli niður ákvæði um að 5,3% skuli dregin frá af aflamarki hvers veiðiskips.

Skýring

Starfshópurinn telur það eðlilegra fyrirkomulag að ekki liggi neinn vafi á því að 5,3% eru dregin frá heildaraflamarki áður en kemur til úthlutunar aflamarks til hvers veiðiskips. Í raun eru löggin framkvæmd með þessum hætti, og breytir því ekki heildarmagni sem tekið er til hliðar.

Það er hins vegar ekki til þess fallið að skapa sátt um atvinnu- og byggðakvóta að fyrirkomulaginu sé lýst þannig að hlutdeildin sé dregin af hverju og einu skipi, líkt og um sértæka skattheimtu væri að ræða. Með þessari breytingu væri skýrar kveðið á um það að atvinnu- og byggðakvótar séu dregnir af nytjastofnum sem séu sameign íslensku þjóðarinnar sbr. 1. gr. laga nr. 116/2006, um stjórn fiskveiða en ekki dregnir af handhöfum aflaheimilda.

Tillaga 2 – Skýrari skilgreining á megingangangi atvinnu- og byggðakvóta

Nýting 5,3% aflaheimilda til sérstakra aðgerða verði dregin saman í einni lagagrein (10. gr.) og falli brott úr öðrum liðum 10. gr. Jafnframt komi inn tvær nýjar greinar 10. gr. c sem fjalli um nánar um tilraunaverkefni til byggðapróunar ásamt reglugerðarheimild og 10. gr. d sem skilgreinir varasjóð ásamt reglugerðarheimild. Efnislega muni 2. tl. 1. mgr. 10. gr. hljóða þannig:

„Á hverju fiskveiðiári er ráðherra heimilt að ráðstafa 5,3% aflamagns í óslægðum botnfiski sem hér segir:

1. Til að efla atvinnulíf í dreifðum sjávarbyggðum til framtíðar sem hér segir:
  - a. Byggðakvóti til byggðarlaga (almennur byggðakvóti)
  - b. Aflaheimildir Byggðastofnunar (sértækur byggðakvóti)
  - c. Tilraunaverkefni til byggðapróunar
2. Til að bregðast við óvæntum áföllum í dreifðum sjávarbyggðum sem hér segir:
  - a. Varasjóður vegna óvæntra áfalla
3. Til að stuðla að fjölbreytni og veita tækifæri til nýliðunar í sjávarútvegi um land allt sem hér segir:
  - a. Strandveiðar
  - b. Línuvillun
  - c. Veiðar í tengslum við ferðaþjónustu“

Ráðuneyti verði falið að útfæra í nánar orðalag og útfærslur í 10. gr. c og 10. gr. d í samræmi við tillögu 11 og tillögu 12 hér að aftan.

Skýring

Í lögum um stjórn fiskveiða er kveðið á um margvíslegar aðgerðir til eflingar atvinnu og byggðar um land allt. Þessar aðgerðir eru skilgreindar á ýmsum stöðum í lögnum og misjafnt hversu nákvæmlega lögin tiltaka markmið þeirra og umgjörð. Hér er lagt til að þessi framsetning verði skýrð og tiltekna aðgerðir tengdar tilteknum markmiðum. Jafnframt mætti skoða að færa ákveðnar lýsingar á útfærslum úr lögum í reglugerð.

Þó er lagt til að í lögum komi fram skýr rammi sbr. tillögu að nýrri 10. c og 10. gr. d til þess að ekki sé neinn vafi á þeim ramma og þeim heimildum sem ráðherra ber að starfa eftir sbr. tillögur 11 og 12.

Tillaga 3 – Föst hlutföll til sex ára

Innbyrðis skipting þeirra 5,3% aflaheimilda sem dregin eru frá heildarafla í hverri tegund vegna atvinnu- og byggðakvóta verði fest til 6 ára. Það mætti gera með ýmsum hætti en mikilvægt er að byggt verði á skýrum, almennum forsendum. Til dæmis mætti festa hlutfall í samræmi við síðustu þingsályktun um áætlun um meðferð og ráðstöfun aflamagns sem dregið er frá heildarafla⁶⁵ eða í samræmi við úthlutun ráðherra fyrir fiskveiðiárið 2019/2020. Áfram verði þó möguleiki á því að færa ónýttar heimildir milli aðgerða og milli fiskveiðiára.

Skýring

Með því að festa hlutföllin til sex ára væri stuðlað að auknum fyrirsjáanleika milli ára, en með því að skilgreina heimildirnar sem hlutföll fremur en tonn myndi það magn sem til ráðstöfunar væri hverju sinni fylgja breytingum í heildaraflamarki.

Í síðustu þingsályktun um áætlun um meðferð og ráðstöfun aflamagns sem dregið er frá heildarafla var skiptingin þannig:

Ráðstöfun	Hlutdeild samsvarar
Allt að 9.000 tonnum til strandveiða	1,63%
Allt að 2.000 tonnum til rækju- og skelbóta	0,36%
Allt að 6.500 tonnum til stuðnings byggðarlögum	1,17%
Allt að 5.700 tonnum til aflamarks Byggðastofnunar	1,03%
Allt að 5.700 tonnum til línuívilnunar	1,03%
Allt að 300 tonnum til frístundaveiða	0,05%
Allt að 125 tonnum til áframeldis á þorski (felld niður með lögum nr. 47/ 2017)	0,02%
Samtals	5,30%

Á fiskveiðiárinu 2019/2020 er ráðstöfun til einstakra aðgerða sem hér segir:

Ráðstöfun	Hlutdeild samsvarar
11.100 tonnum er ráðstafað til strandveiða	1,88%
2.513 tonnum er ráðstafað til skel- og rækjubóta	0,43%
7.069 tonnum er ráðstafað til stuðnings byggðarlögum	1,20%
6.899 tonnum er ráðstafað til aflamarks Byggðastofnunar	1,17%
3.445 tonnum er ráðstafað til línuívilnunar	0,58%
300 tonnum er ráðstafað til frístundaveiða	0,05%
Samtals	5,30%

Hér er lagt til að þessar heimildir verði ekki skilgreindar ákveðið magn heldur skilgreindar sem hlutfall af 5,3% heildaraflaheimildum og fylgi þannig sveiflum milli ára í leyfilegu heildaraflamarki.

Skel- og rækjubætur falli niður (sjá tillögu 9) og það hlutfall verði nýtt til sérstakra tímabundinna ráðstafana.

Tillaga 4 – Áhersla á dreifðar sjávarbyggðir

Lagt er til að við úthlutun á atvinnu- og byggðakvótum verði lögð áhersla á stuðning við dreifðar sjávarbyggðir í samræmi við stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar líkt og fjallað er um í minnisblaði Byggðastofnunar (sjá viðauka IX). Úthlutun verði miðuð við byggðarlög að 2.000 íbúum en þó með þeim skilyrðum að úthlutun lækki um 0,1% fyrir hvern íbúa umfram 1.000 og falli þannig niður vegna byggðarlaga með fleiri en 2.000 íbúa.

Skýring

Ljóst má vera að umtalsverðir hagsmunir velta á því hvernig dreifðar sjávarbyggðir eru skilgreindar, og þrýstingur stærri byggðakjarna um að fá byggðakvóta kann að hafa leitt til ákveðins stefnureks í þessu sambandi. Þetta hefur leitt til þess að þær takmörkuðu aflaheimildir sem til ráðstöfunar hafa verið innan almenna byggðakvótakerfisins hafa dreifst víðar en æskilegt væri. Full ástæða er til þess að herða þessi mörk og nýta byggðakvótann sem mest á þeim stöðum sem tilgreindir eru í minnisblaði Byggðastofnunar.

Hér ber þess þó að gæta að skörp skil við tiltekinn fjölda íbúa eru vandkvæðum bundin. Þannig er ekki eðlismunur á sjávarbyggð með 999 íbúa og 1.001 íbúa og vart sanngjarnt að byggðakvótar falli niður við einhver slík mörk, óháð því hvaða tala er valin. Hér er því lagt til að stærðarmörk dreifðra sjávarbyggða verði ekki skilgreind við tiltekna tölu, heldur fjari út á 1.000 – 2.000 íbúa bili. Þannig yrði til dæmis úthlutun til byggðarlaga með 1.200 íbúa skert um 20%, úthlutun til byggðarlaga með 1.500 skert um 50% og engin úthlutun yrði til byggðarlaga með fleiri en 2.000 íbúa.

Tillaga 5 – Strandveiðar

Skilgreint verði í lögum að tilgangur strandveiða sé að stuðla að fjölbreytni og veita tækifæri til nýliðunar í sjávarútvegi um land allt.

Næstu sex árin verði föstu hlutfalli heildaraflaheimilda úthlutað til strandveiða á hverju ári sbr. tillögu 3.

Takmarkanir 5. gr. reglugerðar nr. 386/2019 á því hvaða tólf daga í mánuði megi stunda strandveiðar verði felldar úr gildi. Aðrar takmarkanir skv. 5. grein haldi gildi sínu.

Ráðuneytið skilgreini hlutlæga mælikvarða á fjölbreytni og nýliðun í sjávarútvegi og fái óháðan aðila til að meta árangur strandveiða að sex árum liðnum. Árangursmat liggi til grundvallar frekari endurskoðun strandveiðikerfisins að sex árum liðnum í því skyni að bæta árangur þess.

Skýring

Með þessu breytingum yrði stuðlað að auknum fyrirsjáanleika milli ára og auknum sveigjanleika í nýtingu heimildanna innan hvers árs. Jafnframt verði árangur verði metinn á grundvelli hlutlægra mælikvarða og strandveiðikerfið endurskoðað í ljósi árangursmats.

Samkvæmt 5. gr. reglugerðar 386/2019 er óheimilt að stunda strandveiðar föstudaga, laugardaga og sunnudaga. Þá eru strandveiðar bannaðar á uppstigningardag, annan í hvítasunnu, 1. maí, 17. júní og á frídegi verslunarmanna.

Þessar takmarkanir kunna að vera til hægðarauka fyrir eftirlits- og þjónustuaðila og aukinn kostnaður kann að fylgja því fyrir strandveiðibáta að stunda veiðar á frídögum. Það kann jafnframt að vera þeim til hagsbóta sem kjósa að eiga frí á þessum dögum að öðrum sé óheimilt að veiða á meðan.

Á hinn bóginn geta veður, önnur atvinna, fjölskylduástæður og fleiri þættir verið með þeim hætti að mun hagstæðara sé fyrir eiganda fiskiskips að stunda veiðar á þessum dögum. Óþarft virðist að löggjafarvaldið takmarki hvaða daga eigandi fiskiskips nýtir til strandveiða.

Tillaga 6 – Almennur byggðakvóti

Skilgreint verði í lögum að tilgangur almenns byggðakvóta sé að efla atvinnulíf í dreifðum sjávarbyggðum til framtíðar.

Næstu sex árin verði föstu hlutfalli heildaraflaheimilda úthlutað sem almennum byggðakvóta á hverju ári sbr. tillögu 3. Þessum heimildum verði skipt á milli dreifðra sjávarbyggða í samræmi við meðaltal byggðakvóta fyrri ára. Miðað skal við meðaltal síðustu 3 ára eða meðaltal síðustu 10 ár eftir því hvort meðaltalið er hagstæðara fyrir viðkomandi byggðarlag. Skipting byggðakvóta samkvæmt þessum reglum má sjá í viðauka VI.

Ráðuneytið veiti Byggðastofnun umboð til að gera samninga við einstök sveitarfélög um fyrirkomulag úthlutunar almenns byggðakvóta. Heimilt verði að bjóða opinberum aðilum, samtökum sveitarfélaga, fyrirtækjum eða félagasamtökum aðild að slíkum samningum. Í samningum komi fram almenn og sértæk markmið hvers verkefnis, mælikvarðar, samstarfsaðilar, útfærsla, fyrirkomulag umsýslu og eftirfylgni og annað skv. samkomulagi.

Ákvæði núgildandi reglugerðar um úthlutun almenns byggðakvóta gildi nema samið verður um annað. Heimilt verði að semja um nýtingu byggðakvóta án vinnsluskyldu í formi almennrar löndunarívilunar eða veiðileyfa til smábáta sem gerðir eru út frá viðkomandi byggðarlagi. Jafnframt verði heimilt að semja um nýtingu almenns byggðakvóta samkvæmt reglum um sértækan byggðakvóta (sjá tillögu 7) eða frístundaveiðar (sjá tillögu 9).

Ráðuneytið skilgreini hlutlæga mælikvarða á eflingu atvinnulífs í dreifðum sjávarbyggðum til framtíðar og fái óháðan aðila til að meta árangur almenna byggðakvótakerfisins og einstakra verkefna. Árangursmat liggja til grundvallar frekari endurskoðun almenna byggðakvótakerfisins að sex árum liðnum.

Skýring

Með þessu breytingum yrði stuðlað að auknum fyrirsjáanleika milli ára og auknum sveigjanleika í nýtingu heimildanna innan hvers árs. Nefna mætti nokkur dæmi um slíkt en nánar þyrfti að útfæra slíkar leiðir í reglugerð.

Í fyrsta lagi gætu sveitarfélög sem vildu úthluta byggðakvóta með óbreyttum hætti gert einfaldan staðlaðan samning um slíkt.

Í öðru lagi gætu sveitarfélög gert samninga um nýtingu almenns byggðakvóta án vinnsluskyldu. Annars vegar væri hægt að nýta byggðakvótann sem löndunarívilnun, þannig að fiskiskip sem lönduðu afla á viðkomandi stað og uppfylltu tiltekin skilyrði fengju tiltekna ívilnun þar til almenni byggðakvótinn væri uppurinn. Hins vegar væri hægt að veita smábátum sem gerðir væru út frá byggðarkjarnanum veiðileyfi til að fiska þann byggðakvóta sem úthlutað væri vegna byggðakjarnans, óháð eign á kvóta.

Í þriðja lagi gætu sveitarfélög samið um að nýta byggðakvóta vegna tiltekins byggðarkjarna sem viðbót við núgildandi samninga um sértækan byggðakvóta í þeim byggðakjarna. Þannig væri hægt að samnýta almenna og sértæka byggðakvótann innan sama verkefnis.

Í fjórða lagi gætu sveitarfélög samið um að nýta byggðakvóta vegna tiltekins byggðakjarna til að efla ferðaþjónustu á staðnum.

Jafnframt gerir þessi tillaga ráð fyrir því að árangur mismunandi útfærslna verði metinn á grundvelli hlutlægra mælikvarða og almenna byggðakvótakerfið eftir atvikum endurskoðað í ljósi niðurstöðunnar.

Tillaga 7 – Sértækur byggðakvóti

Skilgreint verði í lögum að tilgangur sértæks byggðakvóta sé að efla atvinnulíf í dreifðum sjávarbyggðum til framtíðar. Skiptingu sértæks byggðakvóta milli byggðarkjarna má sjá í viðauka VII.

Næstu sex árin verði föstu hlutfalli heildaraflaheimilda úthlutað sem sértækum byggðakvóta á hverju ári sbr. tillögu 3. Núgildandi samningar um sértækan byggðakvóta Byggðastofnunar haldist óbreyttir á gildistíma sínum. Nýir og endurnýjaðir samningar um byggðakvóta Byggðastofnunar skulu vera gerðir til sex ára með aðild viðkomandi sveitarfélags. Heimilt verði að bjóða opinberum aðilum, samtökum sveitarfélaga, fyrirtækjum eða félagasamtökum aðild að slíkum samningum.

Í samningum komi fram markmið með úthlutuninni, mælikvarðar, samstarfsaðilar, útfærsla, fyrirkomulag umsýslu og eftirfylgni og annað skv. samkomulagi. Ákvæði núgildandi reglugerðar um úthlutun sértæks byggðakvóta gildi nema samið verður um annað.

Ráðuneytið skilgreini hlutlæga mælikvarða á eflingu atvinnulífs í dreifðum sjávarbyggðum til framtíðar og fái óháðan aðila til að meta árangur sértæka byggðakvótakerfisins og einstakra verkefna. Árangursmat liggja til grundvallar frekari endurskoðun sértæka byggðakvótakerfisins að sex árum liðnum.

Skýring

Hér er lagt til að samningar Byggðastofnunar haldist óbreyttir, en sveitarfélög geti samið um að nýta almennan byggðakvóta vegna tiltekins byggðarkjarna sem viðbót við núgildandi samninga, sbr. tillögu 6. Þannig væri hægt að samnýta almenna og sértæka byggðakvótann innan sama verkefnis.

Tillaga 8 – Línuívilnun

Skilgreint verði í lögum að tilgangur línuívilnunar sé að stuðla að fjölbreytni og nýliðun í sjávarútvegi um land allt. Næstu sex árin verði föstu hlutfalli heildaraflaheimilda úthlutað sem línuívilnun á hverju ári sbr. tillögu 3.

Ónýtt hlutfall línuívilnunar á hverju þriggja mánaða tímabili færast sem viðbót við almennan byggðakvóta til sjávarbyggða í samræmi við hlutdeild þeirra í löndun línuívilnunar. Miðað skal við meðaltal síðustu 3 ára eða meðaltal síðustu 10 ár eftir því hvort meðaltalið er hagstæðara fyrir viðkomandi byggðarlag. Skipting ónýttar línuívilnunar samkvæmt þessum reglum má sjá í viðauka VIII.

Skýring

Skv. 11. gr. laga um stjórn fiskveiða má landa 20% umfram aflamark við línuveiðar dagróðrabáta ef línan er beitt í landi en 15% umfram aflamark ef línan er stokkuð upp í landi. Tilgangur þessa ákvæðis er ekki skilgreindur í lögnum en því er augljóslega ætlað að stuðla í senn að aukinni hlutdeild línuveiða og aukinni vinnu í landi við beitingu eða stokkun línu.

Með aukinni tæknivæðingu hefur hagkvæmni þess að beita eða stokka línu í landi farið minnkandi og línuívilnun hefur ekki verið nýtt að fullu. Þessar breytingar koma verst niður á þeim byggðarlögum þar sem löndum línuívilnunar hefur verið mest, og munu þau áhrif væntanlega aukast með tímanum. Línuívilnun er þó enn mikilvæg á mörgum stöðum og óráðlegt að leggja hana af að svo stöddu.

Því er lagt til að næstu sex árin færast ónýtt hlutfall línuívilnunar á landsvísu á hverju þriggja ára tímabili sem almennur byggðakvóti til byggðarlaga í samræmi við hlutdeild þeirra sl. 10 ár. Þannig muni línuívilnun haldast óbreytt fyrir þá sem geta nýtt sér hana, en hugsanlegur samdráttur í slíkum línuveiðum mun skila sér sem byggðakvóti til þeirra byggðarlaga sem verða fyrir skerðingunni. Aukist nýting línuívilnunar hins vegar að nýju munu allar heimildirnar vera nýttar til hennar.

Tillaga 9 – Veiðar í tengslum við ferðapjónustu

Næstu sex árin verði föstu hlutfalli heildaraflaheimilda úthlutað vegna frístundaveiða í tengslum við ferðapjónustu á hverju ári sbr. tillögu 3.

Jafnframt er lagt til að þessi úthlutun verði nefnd „veiðar í tengslum við ferðapjónustu“ í lögum og reglugerðum.

Skýring

Hér er lagt til að nýta megi aflamark vegna veiða í tengslum við ferðapjónustu með óbreyttum hætti.

Í lögum um stjórn fiskveiða er hugtakið „frístundaveiðar“ notað um þrenns konar veiðar:

1. Hugtakið er notað um fiskveiðar til eigin neyslu í frístundum sem eru heimilar án sérstaks leyfis.
2. Hugtakið er notað um opinber sjóstangveiðimótum þar sem aflinn er fénýttur til að standa straum af kostnaði við mótshaldið.
3. Hugtakið er notað um fiskveiðar í tengslum við ferðapjónustu gegn gjaldi sem rennur í ríkissjóð.

Þetta er nokkuð villandi, enda eru fiskveiðar í tengslum við ferðapjónustu stundaðar í atvinnuskyni þótt ferðamennirnir taki vissulega þátt í þeim í frístundum sínum. Því er lagt til að úthlutun vegna fiskveiða í tengslum við ferðapjónustu verði nefnd „veiðar í tengslum við ferðapjónustu“ í lögum um stjórn fiskveiða þannig að það sé skýrt afmarkað að ráðstöfunin eigi eingöngu við um veiðar í atvinnuskyni í tengslum við ferðapjónustu. Fiskveiðar til eigin neyslu og opinberra sjóstangveiðimóta eru utan aflamarks og teljast því ekki til atvinnu- og byggðakvóta.

Tillaga 10 – Uppgjör á skel- og rækjubótum

Skel- og rækjubætur falli niður og aflaheimildirnar renni í varasjóð til að bregðast við óvæntum áföllum í sjávarbyggðum. Gert verði upp við þá handhafa skel- og rækjubóta sem sannað geta að þeir (1) hafi gefið frá sér aðrar aflahlutdeildir í skiptum fyrir skel- eða rækjuveiðileyfi og (2) hafi ekki selt frá viðkomandi heimildir í skel- eða rækju. Uppgjöri verði lokið á þremur árum. Atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytinu verði falið að útfæra hvernig best verði staðið að slíku uppgjöri.

Skýring

Þegar skel- og rækjubótum var komið á á grundvelli 9. gr. laga nr. 38/1990, um stjórn fiskveiða með sérstakri úthlutun með reglugerð nr. 519/1999 fyrir innfjarðarækju og með reglugerð nr. 629/2001 fyrir hörpudisk var gert ráð fyrir því að þessar bætur yrðu tímabundnar. Ákvæðin um þessar tímabundnu ráðstafanir voru síðar framlengd og ákvæði um tímabundna ráðstöfunin tekin úr sambandi þá þykir engu að síður eðlilegt að líta til að upprunalegu framkvæmdarinnar. Á þeim forsendum þykir því rétt að afnema skel- og rækjubætur. Á grundvelli þess að skel- og rækjubótum hefur verið úthlutað til einstakra báta á grundvelli aflahlutdeildar þá þykir rétt að leggja úthlutaðar bætur sem grunn til uppgjörs í stað þeirrar aflahlutdeildar sem handhafar skel- og rækjubóta létu frá sér í stað fyrir skel- og rækjuveiðileyfi. Aflaheimildir sem gefnar voru eftir í skiptum fyrir heimildir í rækju- og skelfiski runnu inn í almenna kvótakerfið. Því væri eðlilegt að uppgjör við handhafa rækju- og skelbóta yrði í heimildum í almenna kerfinu.

Tillaga 11 – Varasjóður vegna óvæntra áfalla

Næstu sex árin verði fast hlutfall heildarflaheimilda tekið til hliðar vegna óvæntra áfalla á hverju ári sbr. tillögu 3. Ráðherra geti úthlutað þeim heimildum innan fiskveiðisársins samkvæmt ákvæðum reglugerðar. Í lok fiskveiðisársins færast ónýttar heimildir yfir í almennan byggðakvóta.

Skýring

Hér er lagt til að ráðherra hafi tilteknar heimildir til ráðstöfunar þegar bregðast þarf hratt við neikvæðum byggðaáhrifum óvæntra áfalla í sjávarútvegi. Slík áföll geti t.d. verið vegna breytinga í rekstri fyrirtækja, staðbundins aflabrests eða náttúruhamfara. Þeim heimildum sem nú eru nýttar sem skel- og rækjubætur verði ráðstafað í þessum tilgangi.

Tillaga 12 – Aukin fjölbreytni atvinnulífs í sjávarbyggðum

Heimilt verði að semja um nýtingu almenns byggðakvóta eða aflaheimilda vegna ónýttrar línuviltununar til tilraunaverkefna um aukna fjölbreytni atvinnulífs innan vinnusóknarsvæða. Ráðuneytið geti falið Byggðastofnun eða öðrum opinberum aðila umsýslu með slíkum verkefnum.

Gerðir verði samningar milli ráðuneytisins, Byggðastofnunar, landshlutasamtaka og einstakra sveitarfélaga um verkefni til að auka fjölbreytni atvinnulífs innan vinnusóknarsvæða.

Í slíkum samningum geta falist tilfærslur á aflaheimildum milli byggðarkjarna innan sama vinnusóknarsvæðis, enda sé sambærilegum verðmætum ráðstafað til að efla aðra atvinnustarfsemi í þeim byggðarkjarna sem heimildunum var úthlutað til.

Slíkir samningar skulu skilgreindir sem tilraunaverkefni til sex ára og ráðuneytið getur sett nánari reglur um hámarksfjölda slíkra verkefna næstu sex árin. Óháður aðili skal meta árangurinn af slíkum tilraunaverkefnum heildstætt í lok tímabilsins.

Skýring

Á undanförunum árum hafa komið fram hugmyndir um að nýta beri byggðakvóta með fjölbreyttari hætti en til þess einungis að byggja upp fiskvinnslu í einstökum litlum byggðarkjörnum. Á kynningarfundum starfshópsins komu fram ólík sjónarmið um þetta efni.

Annars vegar voru færð rök fyrir því að hagræðing og samþjöppun í sjávarútvegi sé óhjákvæmileg og óafturkræf, og því sé hvorki æskilegt né mögulegt að endurreisa veiðar og vinnslu sem undirstöðu atvinnulífs í öllum þeim byggðakjörnum sem byggðust upp í kringum sjávarútveg og lent hafa í vanda vegna breytinga í sjávarútvegi á síðustu áratugum. Séu allir hlutaðeigandi sammála um slíkt, ætti að vera mögulegt að nýta byggðakvóta til að stuðla að endurskipulagningu atvinnulífs í byggðarkjarnanum og vinnusóknarsvæði hans. Með því móti sé hægt að leita fjölþættari lausna á vanda dreifðra sjávarbyggða í samræmi við vilja íbúanna á hverjum stað.

Hins vegar voru færð rök fyrir því að byggðakvóta eigi einungis að nota til að styðja atvinnu í sjávarútvegi, ekki til að stuðla að annarri atvinnuuppbyggingu. Þær takmörkuðu aflaheimildir sem séu til ráðstöfunar ætti að nýta til að styðja við þann sjávarútveg sem er til staðar í dreifðum sjávarbyggðum, en ekki dreifa þeim til annarra verkefna á stöðum þar sem ekki séu lengur forsendur fyrir sjávarútvegi. Ríkið styðji nú þegar við atvinnuþróun og nýsköpun víða um land og skynsamlegra sé að auka fjárframlög til þeirrar starfsemi en að nýta byggðakvóta til að hjálpa sjávarbyggðum að hverfa frá sjávarútvegi.

Hér er lagt til að farið verði bil beggja og heimild veitt fyrir tilflutningi byggðakvóta innan vinnusóknarsvæða í þeim tilgangi að auka fjölbreytni atvinnulífs. Sveitarfélögum verði ekki veitt heimild til að leigja frá sér byggðakvóta og nýta fjármunina til óskyldra verkefna, heldur verði í ákveðnum tilvikum hægt að semja um eflingu sjávarútvegs á vinnusóknarsvæðinu í stað byggðarkjarnans. Íbúum byggðarkjarnans gefist þannig kostur á því að sækja vinnu við veiðar eða vinnslu í nálægum byggðarkjarna. Þannig geti sjávarútvegur eflst á vinnusóknarsvæðinu samhliða því að stuðlað verði að uppbyggingu annarrar atvinnustarfsemi.

Í þessu gæti falist að fyrirtæki sem njóta góðs af tilfærslunni leggi fé til eflingar annarrar atvinnustarfsemi í byggðarkjarnanum. Í þessu sambandi má benda á að samkvæmt núgildandi lögum eru greidd 80% af markaðsverði dagsins á undan fyrir afla frístundaveiða í tengslum við ferðaþjónustu.

Starfshópurinn gerir sér grein fyrir því að stíga þurfi varlega til jarðar í þessum efnum. Því er lagt til að slík byggðapróunarverkefni verði skilgreind sem tilraunaverkefni sem valin verði úr umsóknum sveitarfélaga. Ákvörðun um framhaldið ráðist af árangri slíkra tilraunaverkefna.

7 Breytingar á þingsályktun, lögum og reglugerðum

Ákveði sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra að fara að framangreindum tillögum leggur starfshópurinn til að ráðuneytinu verði falið að útfæra tillögunar með breytingum á lögum nr. 116/2006, um stjórn fiskveiða auk þess að ráðherra verði falið með lögum að útfæra nauðsynlegar breytingar á reglugerðum sem varða þær aflaheimildir sem ríkið er með forræði yfir.

7.1 Breytingar á þingsályktun um áætlun um meðferð og ráðstöfun aflamagns sem dregið er frá heildarafla

Samkvæmt 2. ml. 5. mgr. 8. gr. laga nr. 116/2006, um stjórn fiskveiða skal ráðherra eigi sjaldnar en á þriggja ára fresti leggja fyrir Alþingi tillögu til þingsályktunar um áætlun um meðferð og ráðstöfun þessa aflamagns sem dregið er frá heildarafla til næstu sex ára. Ráðuneytið verði falið að útfæra nánar eftirfarandi ákvæði:

- Efnisatriði þingsályktunar með hliðsjón af því að lagt er til að úthlutun verði byggð á föstum hlutföllum til sex ára sbr. tillögu 3 og ekki sé um tillögu að ráðstöfun að ræða á sama hátt og í eldri þingsályktun.
- Meta þarf hvort þingsályktun eigi að tiltaka að ráðherra skuli að leggja fram skýrslu um árangursmat á ráðstöfunum.

7.2 Breytingar á lögum nr. 116/2006, um stjórn fiskveiða

Ráðuneyti verði falið að útfæra nánar eftirfarandi ákvæði:

- Ákvæði um framkvæmd frádráttar 5,3% aflaheimilda sbr. tillögu 1.
- Ákvæði um markmiðssetningu 5,3% aflaheimilda og megintilgang sbr. tillögu 2.
- Ákvæði um föst innbyrðis hlutföll í ráðstöfun atvinnu- og byggðakvóta sbr. tillögu 3.
- Heimild til ráðherra að útfæra nánar í reglugerð markmið sbr. tillögu 4.
- Ákvæði um skerðingu byggðakvóta til byggðarkjarna með 1.001 – 2.000 íbúa sbr. tillögu 5.
- Ákvæði um að tilgangur standveiða sé að stuðla að fjölbreytni og nýliðun í sjávarútvegi um land allt sbr. tillögu 5.
- Ákvæði um að tilgangur almenns byggðakvóta sé að efla atvinnulíf í dreifðum sjávarbyggðum til framtíðar sbr. tillögu 6.
- Ákvæði um að föstu hlutfalli byggðakvóta verði úthlutað til einstakra byggðarkjarna næstu sex ár sbr. tillögu 3 og reglugerðarheimild til ráðherra varðandi nánari útfærslu.
- Heimildarákvæði til ráðherra um nánari útfærslu í reglugerð að ráðuneytið sé heimilt að veita Byggðastofnun umboð til að gera samninga við einstök sveitarfélög um nýtingu almenns byggðakvóta, sbr. tillögu 6.
- Ákvæði um að tilgangur sértæks byggðakvóta sé að efla atvinnulíf í dreifðum sjávarbyggðum til framtíðar og ákvæði um að úthlutun skv. föstu hlutfalli sbr. tillögu 7.
- Heimildarákvæði til ráðherra um nánari útfærslu í reglugerð varðandi nýja og endurnýjaða samninga um byggðakvóta Byggðastofnunar sbr. tillögu 7.
- Ákvæði um að tilgangur línuívilnunar sé að stuðla að fjölbreytni og nýliðun í sjávarútvegi um land allt og ákvæði um úthlutun skv. föstu hlutfalli sbr. tillögu 8.

- Ákvæði um að ónýtt hlutfall línuívilnunar færist sem viðbót við almennan byggðakvóta til sjávarbyggða í samræmi við hlutdeild þeirra í löndun línuívilnunar og heimildarákvæði til ráðherra um nánari útfærslu í reglugerð sbr. tillögu 8.
- Ákvæði um úthlutun aflaheimilda vegna frístundaveiða skv. föstu hlutfall og að úthlutun verði skilgreind sem „veiðar í tengslum við ferðaþjónustu“ sbr. tillögu 9.
- Ákvæði um að skel- og rækjubætur falli niður sbr. tillögu 10.
- Ákvæði um hvernig gert verði upp við handhafa skel- og rækjubóta sem verði lokið á þremur árum sbr. tillögu 10.
- Ákvæði um að fast hlutfall heildaraflaheimilda tekið til hliðar vegna óvæntra áfalla á hverju ári sbr. tillögu 11. Heimildarákvæði til ráðherra um útfærslu í reglugerð um skilyrði tímabundinnar úthlutunar vegna óvæntra áfalla.
- Ákvæði um að niðurfelldar skel- og rækjubætur renni í varasjóð til að bregðast við óvæntum áföllum í sjávarbyggðum sbr. tillögur 10 og 11.
- Ákvæði um að heimilt verði að semja í tilraunaskyni um nýtingu almenns byggðakvóta eða aflaheimilda vegna ónýtttrar línuívilnunar til verkefna um aukna fjölbreytni atvinnulífs innan vinnusóknarsvæða. Heimildarákvæði til ráðherra að útfæra í reglugerð að Bygðastofnun eða öðrum opinberum aðila geti verið falin umsýslu með slíkum verkefnum á grundvelli samninga og mati á árangri sbr. tillögu 12.
- Ákvæði um breytingu á 2. ml. 5. mgr. 8. gr. um efni tillögu til þingsályktunar um áætlun um meðferð og ráðstöfun þess aflamagn sem dregið er frá heildarafla í hverri tegund sem ráðherra skal leggja fyrir Alþingi eigi sjaldnar en á þriggja ára fresti.

7.3 Breytingar á reglugerð nr. 643/2016, um ráðstöfun og meðferð aflaheimilda skv. 10. gr. a laga nr. 116/2006, um stjórn fiskveiða

Ráðuneyti verði falið að meta og útfæra nánar eftirfarandi reglugerðarinnar sem varða:

- Hlutverk Bygðastofnunar m.t.t. þeirra tillagna sem fram koma í kafla 6.
- Taka þarf afstöðu til þeirra álitafna sem tilgreindar eru í kafla 8.4.

7.4 Breytingar á reglugerð nr. 382/2017, um leyfisskyldar frístundaveiðar

Ráðuneyti verði falið að meta og útfæra nánar eftirfarandi reglugerðarinnar sem varða:

- Úthlutun aflaheimilda vegna frístundaveiða skv. föstu hlutfall sbr. tillögu 3.
- Skilgreiningu sem „veiðar í tengslum við ferðaþjónustu“ sbr. tillögu 9.

7.5 Breytingar á reglugerð nr. 386/2019, um strandveiðar fiskveiðiárið 2018/2019

Ráðuneyti verði falið að meta og útfæra nánar eftirfarandi reglugerðarinnar sem varða:

- Úthlutun aflaheimilda vegna strandveiða skv. föstu hlutfall sbr. tillögu 3.
- Takmarkanir 5. gr. reglugerðar nr. 386/2019 á því hvaða tólf daga í mánuði megi stunda strandveiðar verði felldar úr gildi sbr. tillögu 5.
- Ákvæði varðandi markmiðssetningu strandveiða sbr. tillögu 5.

7.6 Breytingar á reglugerð nr. 674/2019, um veiðar í atvinnuskyni fiskveiðiaríð 2019/2020

Ráðuneyti verði falið að meta og útfæra nánar eftirfarandi reglugerðarinnar sem varða:

- Tilvísanir í 4. gr. reglugerðarinnar um frádrátt 5,3% og ráðstöfun hvernar tegundar.
- Ákvæði um ráðstöfun í viðauka reglugerðarinnar skv. 3. mgr. 8. gr. laga nr. 116/2006, um stjórn fiskveiða sbr. tillögu 3.

7.7 Breytingar á reglugerð nr. 675/2019, um úthlutun byggðakvóta til byggðarlaga á fiskveiðiarínu 2019/2020

Ráðuneyti verði falið að meta og útfæra nánar eftirfarandi reglugerðarinnar sem varða:

- Ákvæði 1. gr. um heildaraflaheimildir og skilgreiningu á hvernig ráðstöfun skuli háttað sbr. tillögu 3.
- Ákvæði 3. gr. um úthlutun aflaheimilda til byggðarlaga sbr. tillögu 3.
- Ákvæði 4. gr. um útreikning á aflaheimildum til byggðarlaga.4. gr. sbr. tillögu 3.
- Ákvæði um úthlutun ónýttar línuvildunar sbr. tillögu 8.

7.8 Breytingar á reglugerð nr. 676/2019, um úthlutun byggðakvóta til fiskiskipa á fiskveiðiarínu 2019/2020

Ráðuneyti verði falið að meta hvernig útfæra þurfi nánar ákvæði reglugerðarinnar með hliðsjón af tillögum starfshópsins:

- Skilyrði fyrir úthlutun byggðakvóta til fiskiskipa skv. föstu hlutfall sbr. tillögu 3.
- Sérstök skilyrði fyrir úthlutun aflamarks innan einstakra byggðarlaga sbr. tillögur 6, 8 og 12.

7.9 Breytingar á reglugerð nr. 677/2019, um línuvildun

Ráðuneyti verði falið að meta og útfæra nánar eftirfarandi reglugerðarinnar sem varða:

- Ráðstöfun vegna línuvildunar skv. föstu hlutfall sbr. tillögu 3.
- Skilgreiningu á tilgangi línuvildunar sbr. tillögu 8.
- Ráðstöfun á ónýttu hlutfall línuvildunar á hverju þriggja mánaða tímabili sem viðbót við almennan byggðakvóta sbr. tillögu 8.

7.10 Fella niður reglugerð nr. 678/2019, um sérstaka úthlutun til skel- og rækjubáta skv. 1. tl. 1. mgr. 10. gr. laga nr. 116/2006, um stjórn fiskveiða

Ráðuneyti verði falið að meta og útfæra nánar eftirfarandi:

- Niðurfellingu þessar reglugerðar sbr. tillögu 10.

7.11 Breytingar á reglugerð nr. 753/2019, um sérstaka úthlutun aflaheimilda til frístundaveiðiskipa

Ráðuneyti verði falið að útfæra nánar eftirfarandi ákvæði:

- Skilgreiningu sem „veiðar í tengslum við ferðaþjónustu“ sbr. tillögu 9.

7.12 Ný reglugerð um reglur vegna úthlutunar úr varasjóði vegna óvæntra áfalla

Ráðuneyti verði falið að útfæra nánar ákvæði í nýrri reglugerð:

- Að næstu sex árin verði fast hlutfall heildaraflaheimilda tekið til hliðar vegna óvæntra áfalla á hverju ári sbr. tillögu 3.
- Að ráðherra geti úthlutað til allt að sex mánaða í senn samkvæmt ákvæðum reglugerðar sbr. tillögu 11.
- Hvernig hægt sé að færa þennan varasjóð yfir ein fiskveiðiáramót en falli að því loknu niður ef aflaheimildir hafa ekki verið nýttar sbr. tillögu 11.

7.13 Ný reglugerð um tilraunaverkefni um nýtingu almenns byggðakvóta vegna verkefna um aukna fjölbreytni atvinnulífs innan vinnusóknarsvæða

Ráðuneyti verði falið að útfæra nánar ákvæði í nýrri reglugerð:

- Hvernig meta eigi og velja tilraunaverkefni á grundvelli samnings um nýtingu almenns byggðakvóta eða aflaheimilda vegna ónýttrar línuvinnunar til verkefna um aukna fjölbreytni atvinnulífs innan vinnusóknarsvæða sbr. tillögu 12.
- Hvernig umsýslu, eftirliti og mati á árangri verði háttað sbr. tillögu 12.

8 Álitamál og frekari umræðuefni

Við vinnu starfshópsins komu upp nokkur álitamál sem taka þarf afstöðu til.

8.1 Staðir sem ekki teljast vera byggðarkjarnar

Byggðakvóta er nú úthlutað vegna fjögurra staða þar sem er löndunarhöfn en ekki teljast vera byggðarkjarnar í skilningi Hagstofu Íslands (Arnarstapi, Brjánslækur, Mjóifjörður og Norðurfjörður). Raunar má segja að hér sé um að ræða stuðning við strjálbýli fremur en sjávarbyggðir í eiginlegum skilningi. Síðastliðin 10 ár hefur samanlagt 744 þorskígildislestum verið úthlutað vegna þessara fjögurra staða. Taka þarf afstöðu til þess hvort úthluta eigi byggðakvótum til staða sem ekki teljast vera byggðarkjarnar skv. Hagstofu Íslands.

8.2 Staðir á áhrifasvæði höfuðborgarinnar

Byggðakvóta er nú úthlutað til 6 staða sem eru á áhrifasvæði höfuðborgarinnar og teljast ekki dreifðar sjávarbyggðir í skilningi greinargerðar Byggðastofnunar⁶⁶. Síðastliðin 10 ár hefur samanlagt 3.598 þorskígildislestum verið úthlutað vegna þessara 6 staða. Taka þarf afstöðu til þess hvort úthluta eigi byggðakvótum til staða á áhrifasvæði höfuðborgarinnar sem ekki teljast vera dreifðar sjávarbyggðir skv. Byggðastofnun.

8.3 Gjaldtaka af frístundaveiðum

Frístundaveiðar í tenglum við ferðaþjónustu hafa þá sérstöðu í flokki atvinnu- og byggðakvóta að ríkið úthlutar þeim gegn gjaldi sem samsvarar 80% af meðalverði í viðskiptum með aflamark, sem birt er á vef Fiskistofu, í lok dags daginn áður en viðskipti fara fram og skal það greitt Fiskistofu fyrir úthlutun, og renna þær tekjur í ríkissjóð. Hins vegar geta bátar sem stunda frístundaveiðar í tengslum við ferðaþjónustu einnig fengið úthlutað byggðakvóta og er þá ekkert gjald tekið af þeim aflaheimildum. Jákvæð byggðaáhrif þess að úthluta tilteknum heimildum til frístundaveiða í tengslum við ferðaþjónustu eru vart minni en áhrif þess að úthluta sömu heimildum til annarrar fiskveiði í atvinnuskyni. Starfshópurinn er ekki sammála um hvort meta ætti kosti og galla þess að fella þetta sérstaka gjald niður.

8.4 Hlutverk Byggðastofnunar

Byggðastofnun er sérstök stofnun í eigu ríkisins sem hefur það hlutverk að efla byggð og atvinnulíf með sérstakri áherslu á jöfnun tækifæra allra landsmanna til atvinnu og búsetu. Innan Byggðastofnunar er jafnframt umtalsverð reynsla af gerð samninga um nýtingu aflamarks til eflingar atvinnulífs í smærri sjávarbyggðum. Því gæti verið eðlilegt að Byggðastofnun hefði fyrir hönd ríkisins umsýslu með samningum um atvinnu- og byggðakvóta og hefði ásamt Fiskistofu eftirlit með framfylgd samninga um nýtingu þeirra.

Þar sem Byggðastofnun heyrir undir Samgöngu- og sveitarstjórnarráðuneytið þarf þó að huga að því hvernig stofnunin geti sinnt þessu verkefni í umboði sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra. Sérstaklega þarf að huga að stjórnsýslulegri meðferð álitamála sem upp kunna að koma vegna samninga og framkvæmdar þeirra.

8.5 Umhverfisáhrif sjávarútvegs

Starfshópnum var ekki falið að fjalla um umhverfisáhrif tilhögunar atvinnu- og byggðakvóta og því hefur ekki verið fjallað um slík efni í niðurstöðum hans. Engu að síður telur starfshópurinn mikilvægt að tekið verði aukið tillit til fleiri umhverfisþátta en verndunar fiskistofna í lögum um stjórn fiskveiða og sértaklega verði leitað leiða til að stuðla að orkuskiptum í sjávarútvegi. Tilhögun atvinnu- og byggðakvóta gæti orðið einn liður í því en breytingar á nýtingu þeirra 5,3% heildaraflans getur ekki komið í stað þess að tekið verði á umhverfismálum í sjávarútvegi með heildstæðum hætti.

8.6 Framkomin álitamál á kynningarfundum

Haldnir voru fjórir kynningarfundir í Reykjavík, á Akureyri, á Ísafirði og á Egilsstöðum með sveitarfélögum og hagsmunaaðilum til að kynna starf starfshópsins og gefa kost á umræðum um verkefni hans. Á þessum kynningarfundum sem og í umræðu starfshópsins komu fram fjölmargar tillögur og álitamál sem ekki rötuðu inn í tillögur starfshópsins í þessari skýrslu. Starfshópurinn tekur ekki afstöðu til þessara tillagna en telur þó rétt er að gera stuttlega grein fyrir þeim. Til einföldunar eru þessar umræður og tillögur dregnar hér saman í þrjá megin þætti:

Leigupottar á hagstæðum kjörum til að auðvelda nýliðun

Tilteknu hlutfalli atvinnu- og byggðakvóta yrði varið til að setja á fót sérstakan leigupott þar sem leiguverð á aflaheimildum gæti verið ákveðið hlutfall af meðalverði í viðskiptum með aflamark. Slíkur pottur væri aðgengilegur smábátum sem eiga litlar eða engar aflaheimildir með það að markmiði að veita frekari tækifæri til nýliðunar. Starfshópurinn komst ekki að niðurstöðu um hugmyndina, en hvorki liggur fyrir mat á kostum og göllum slíks fyrirkomulags né tillögur um hvaðan þær aflaheimildir ættu að koma.

Róttækari breytingar eða aflagning á einstökum þáttum í núverandi fyrirkomulagi 5,3%

Talsverð umræða varð um róttækari breytingar á einstökum þáttum núverandi kerfis, þ.m.t. algjöra aflagningu einstakra þátta þess og er þá enginn þáttur undanskilinn. Einnig var fjallað um breytingar sem fælu í sér stórfellda aukningu einstakra þátta á kostnað annarra, svo sem línuívilnunar, almenns eða sértæks byggðakvóta eða aukinn sveigjanleika í tilfærslu milli einstakra þátta kerfisins. Tillögur starfshópsins koma að einhverju marki til móts við þessi sjónarmið en byggja þó áfram í öllum megin dráttum á núverandi fyrirkomulagi og skiptingu milli einstakra þátta þess.

Aukið sjálfræði sveitarfélaga eða landshluta við úthlutun heimilda

Nokkur umræða skapaðist á opnum fundum starfshópsins sem og í umræðum nefndarmanna um hlutverk sveitarfélaga í úthlutun. Meðal annars var rætt um aukið sjálfræði og aukinn sveigjanleika sveitarfélaga við úthlutun eða ráðstöfun heimilda. Náði umræðan meðal annars til möguleika sveitarfélaga til að selja eða leigja frá sér heimildir og nýta afrakstur til annarrar atvinnuuppbyggingar eða fá í það minnsta aukið sjálfræði í því hvernig heimildum yrði ráðstafað, t.d. með almennum vinnslu- eða löndunarívilnunum eða með tilfærslu milli einstakra flokka í núverandi fyrirkomulagi. Rétt er þó að halda til haga að einnig mátti merkja á opnum fundum nokkrar áhyggjur af hlutverki sveitarstjórna í úthlutun, ekki síst meðal sveitarstjórnarmanna sjálfra. Slíkar úthlutanir yllu togstreitu og því mikilvægt að um þær gildi skýr umgjörð.

9 Lokaorð

Þau 5,3% sem tekin eru til hliðar vegna atvinnu- og byggðakvóta eru takmarkaður hluti heildaraflamarksins, en í þeim felast engu að síður veruleg verðmæti. Áætlað aflaverðmæti þeirra eru 5,5–7,6 milljarðar króna á ári hverju. Það er því afar mikilvægt að skýr markmið séu með úthlutun þeirra og árangur af þeirri ráðstöfun sé metinn með áreiðanlegum hætti, jafnframt því sem jafnræðis og gagnsæis sé gætt með sama hætti og við aðra ráðstöfun verðmæta af hálfu hins opinbera.

Mikilvægt er að styrkja minnstu sjávarbyggðirnar sem erfiðast hafa átt með að aðlagast stórfelldum breytingum í íslenskum sjávarútvegi, jafnframt því sem stuðlað verði að fjölbreytni og nýliðun í greininni. Mikilvægt er að stjórnvöld geti til skemmri tíma brugðist við óvæntum áföllum sjávarbyggða vegna breytinga í skipulagi sjávarútvegsfyrirtækja, aflabrests eða náttúruhamfara. Til lengri tíma litið skiptir þó meira máli að skapa betri forsendur fyrir langtímaáætlanir og fjárfestingar einstaklinga og fyrirtækja í dreifðum sjávarbyggðum, jafnframt því sem íbúarnir sjálfir fái aukið svigrúm til að leita fjölbreyttra lausna á vanda hvers byggðarlags.

Aftanmálgreinar

- ¹ Stjórnarráðið (2017). Sáttmáli Framsóknarflokks, Sjálfstæðisflokks og Vinstrihreyfingarinnar – græns framboðs um ríkisstjórnarsamstarf og eflingu Alþingis. <https://www.stjornarradid.is/rikisstjorn/stefnuyfirlusing/>
- ² Áætlað verðmæti miðað við forsendur í kafla 4.6.
- ³ Lög nr. 116/2006, um stjórn fiskveiða. <https://www.althingi.is/lagas/149c/2006116.html>
- ⁴ Vorið 2014 samþykkti Alþingi breytingu á 8. gr. laga nr. 116/2006, um stjórn fiskveiða. Í henni fólst að ráðherra skal eigi sjaldnar en á þriggja ára fresti leggja fyrir Alþingi tillögu til þingsályktunar um meðferð og ráðstöfun þess aflamagns sem til ráðstöfunar er til atvinnu-, félags- og byggðauppbýggingar eða 5,3% úthlutaðra aflaheimilda. Síðasta þingsályktun sem samþykkt var frá Alþingi er þingsályktun nr. 38/145. 145. löggjafarþing 2015–2016. <https://www.althingi.is/alttext/pdf/145/s/1459.pdf>
- ⁵ Reglugerð nr. 643/2016, um ráðstöfun og meðferð aflaheimilda skv. 10. gr. a laga nr. 116/2006, um stjórn fiskveiða. <https://www.reglugerd.is/reglugerdir/eftir-raduneytum/atvinnuvega--og-nyskopunarraduneyti/nr/20190>
- ⁶ Reglugerð nr. 382/2017, um leyfisskyldar frístundaveiðar. <https://www.reglugerd.is/reglugerdir/eftir-raduneytum/atvinnuvega--og-nyskopunarraduneyti/nr/20536>
- ⁷ Reglugerð nr. 386/2019, um strandveiðar fiskveiðiárið 2018/2019. <https://www.reglugerd.is/reglugerdir/eftir-raduneytum/atvinnuvega--og-nyskopunarraduneyti/nr/21466>
- ⁸ Reglugerð nr. 674/2019, um veiðar í atvinnuskyni fiskveiðiárið 2019/2020. <https://www.reglugerd.is/reglugerdir/eftir-raduneytum/atvinnuvega--og-nyskopunarraduneyti/nr/21565>
- ⁹ Reglugerð nr. 675/2019, um úthlutun byggðakvóta til byggðarlaga á fiskveiðiárinu 2019/2020. <https://www.reglugerd.is/reglugerdir/eftir-raduneytum/atvinnuvega--og-nyskopunarraduneyti/nr/21566>
- ¹⁰ Reglugerð nr. 676/2019, um úthlutun byggðakvóta til fiskiskipa á fiskveiðiárinu 2019/2020. <https://www.reglugerd.is/reglugerdir/eftir-raduneytum/atvinnuvega--og-nyskopunarraduneyti/nr/21567>
- ¹¹ Reglugerð nr. 677/2019, um línuviltun. <https://www.reglugerd.is/reglugerdir/eftir-raduneytum/atvinnuvega--og-nyskopunarraduneyti/nr/21568>
- ¹² Reglugerð nr. 678/2019, um sérstaka úthlutun til skel- og rækjubáta skv. 1. tl. 1. mgr. 10. gr. laga nr. 116/2006, um stjórn fiskveiða. <https://www.reglugerd.is/reglugerdir/eftir-raduneytum/atvinnuvega--og-nyskopunarraduneyti/nr/21569>
- ¹³ Reglugerð nr. 753/2019, um sérstaka úthlutun aflaheimilda til frístundaveiðiskipa. <https://www.reglugerd.is/reglugerdir/eftir-raduneytum/atvinnuvega--og-nyskopunarraduneyti/nr/21589>
- ¹⁴ Byggðastofnun (2019). Sjávarbyggðir og staða þeirra. Minnisblað Byggðastofnunar til Samgöngu- og sveitarstjórnarráðuneytisins, 6. júní. <https://www.stjornarradid.is/lisalib/getfile.aspx?itemid=ddd7dd3a-1130-11ea-9453-005056bc4d74&>
- ¹⁵ Stjórnarráðið (2017). Sáttmáli Framsóknarflokks, Sjálfstæðisflokks og Vinstrihreyfingarinnar – græns framboðs um ríkisstjórnarsamstarf og eflingu Alþingis. <https://www.stjornarradid.is/rikisstjorn/stefnuyfirlusing/>
- ¹⁶ Reglugerð nr. 909/2002, um úthlutun á 2.000 lestum af þorski til sjávarbyggða. <https://www.reglugerd.is/reglugerdir/eftir-raduneytum/atvinnuvega--og-nyskopunarraduneyti/nr/4062>
- ¹⁷ Byggðarlög sem tilgreind eru í reglugerðinni eru: (1) sjávarbyggðir á Suðurlandi og Suðvesturlandi annarra en Reykjavíkur, Hafnarfjarðar, Reykjanesbæjar og Vatnsleysustrandarhrepps, (2) sjávarbyggðir frá Akranesi til Snæfellsness, (3) sjávarbyggðir við syðri hluta Vestfjarða; Vesturbyggðar og Tálknafjarðar, (4) sjávarbyggðir við nyrðri hluta Vestfjarða; Ísafjarðarbæjar, Bolungarvíkur og Súðavíkur, (5) sjávarbyggðir við Húnaflóa, (6) sjávarbyggðir við Skagafjörð og Siglufjörð, (7) sjávarbyggðir við Eyjafjörð og Grímseyjar, (8) sjávarbyggðir við Skjálfanda og Axarfjörð, (9) sjávarbyggðir á Norðausturlandi frá Raufarhöfn til Borgarfjarðar, (10) sjávarbyggðir á miðfjörðum Austurlands frá Seyðisfirði til Fjarðabyggðar, (11) sjávarbyggðir á suðurfjörðum Austurlands til Hornafjarðar og (12) Vestmannaeyjar.
- ¹⁸ Reglugerð nr. 960/2004, um úthlutun á 3.200 þorskigildislestum til stuðnings byggðarlögum. <https://www.reglugerd.is/reglugerdir/eftir-raduneytum/atvinnuvega--og-nyskopunarraduneyti/nr/5100>
- ¹⁹ Reglugerð nr. 1181/2011, um úthlutun byggðakvóta til byggðarlaga á fiskveiðiárinu 2011/2012. <https://www.reglugerd.is/reglugerdir/eftir-raduneytum/atvinnuvega--og-nyskopunarraduneyti/nr/17890>
- ²⁰ Lýsigögn Hagstofu Íslands um byggðakjarna. <https://www.hagstofa.is/utgafur/lysigogn/lysigogn/?fileid=19525#vdo>
- ²¹ Byggðastofnun (2014). Vinnusóknarsvæði þéttbýlisstaða. 19.12.2014. <https://www.byggdastofnun.is/is/frettir/vinnusoknarsvaedi-thettbylisstada-2014>
- ²² Bráðabirgðatölur úr vigtar- og ráðstöfunarskýrslum (VOR) Fiskistofu sem birtar eru á vef Hagstofu Íslands. https://px.hagstofa.is/pxis/pxweb/is/Atvinnuvegir/Atvinnuvegir__sjavarutvegur__afplatolur__afli_verdmaeti/SJA02201.px
- ²³ Upplýsingar af vef Fiskistofu um viðskipti með aflamark. <http://www.fiskistofa.is/veidar/aflaheimildir/aflamarksviðskipti/#top>
- ²⁴ Meðalverð fyrir tímabilið 01.09.2018–31.08.2019 sem birt er á vef Fiskistofu.
- ²⁵ Meðalverð fyrir tímabilið 01.09.2019–25.01.2020 sem birt er á vef Fiskistofu.
- ²⁶ Upphaflega lög nr. 38/1990. Endurútgefin, sbr. 4. gr. laga nr. 42/2006, sem lög nr. 116/2006.
- ²⁷ Sjávarklasinn (2016). Verstöðin Ísland: Hagræðing og landfræðileg samþjöppun í íslenskum sjávarútvegi 1993–2013. <http://www.sjavarklasinn.is/wp-content/uploads/2016/11/Verstodin-Island-Oktober-2016.pdf>
- ²⁸ Þóroddur Bjarnason (2012). Hagsmunir íslenskra sjávarbyggða við endurskoðun fiskveiðistjórnunar. *Timarit um viðskipti og efnahagsmál*. <http://www.efnahagsmal.is/article/view/a.2012.9.2.3/pdf>

- ²⁹ Byggðastofnun (2014). Staða smærri sjávarbyggða 2014. Minnisblað til Sigurðar Inga Jóhannssonar, ráðherra byggðamála. 16. apríl. [https://www.stjornarradid.is/media/atvinnuvegaraduneyti-media/media/acrobat/sjavarbyggdir-2014-\(2\).pdf](https://www.stjornarradid.is/media/atvinnuvegaraduneyti-media/media/acrobat/sjavarbyggdir-2014-(2).pdf)
- ³⁰ Atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneyti (2017). Lokaskýrsla starfshóps sjávarútvegs-og landbúnaðarráðherra um endurskoðun á framtíðarskipan byggðakvóta, 9. júní. <https://www.stjornarradid.is/lisalib/getfile.aspx?itemid=f13ff645-67da-11e7-941c-005056bc530c>
- ³¹ Byggðastofnun (2014). Staða smærri sjávarbyggða 2014. Minnisblað til Sigurðar Inga Jóhannssonar, ráðherra byggðamála. Byggðastofnun, 16. apríl. [https://www.stjornarradid.is/media/atvinnuvegaraduneyti-media/media/acrobat/sjavarbyggdir-2014-\(2\).pdf](https://www.stjornarradid.is/media/atvinnuvegaraduneyti-media/media/acrobat/sjavarbyggdir-2014-(2).pdf)
- ³² Þóroddur Bjarnason (2012). Hagsmunir íslenskra sjávarbyggða við endurskoðun fiskveiðistjórnunar. *Tímarit um viðskipti og efnahagsmál*. <http://www.efnahagsmal.is/article/view/a.2012.9.2.3/pdf>
- ³³ Axel Hall, Ásgeir Jónsson og Sveinn Agnarsson (2002). Byggðir og búseta: Þéttbýlismyndun á Íslandi. Reykjavík: Hagfræðistofnun Háskóla Íslands. http://hhi.hi.is/sites/hhi.hi.is/files/B-series/Med_forsidu/Byggdir_og_buseta.pdf
- ³⁴ Atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneyti (2017). Lokaskýrsla starfshóps sjávarútvegs-og landbúnaðarráðherra um endurskoðun á framtíðarskipan byggðakvóta, 9. júní. <https://www.stjornarradid.is/lisalib/getfile.aspx?itemid=f13ff645-67da-11e7-941c-005056bc530c>
- ³⁵ Matthias Kokorsch og Karl Benediktsson (2018). Prosper or perish? The development of Icelandic fishing villages after the privatisation of fishing rights. *Maritime Studies*, 17, 69–83 <https://doi.org/10.1186/s40152-018-0089-5>
- ³⁶ Chambers, Catherine, Guðrún Helgadóttir og Courtney Carothers (2017). “Little kings”: community, change and conflict in Icelandic fisheries. *Maritime Studies*, 16, 10. <https://doi.org/10.1186/s40152-017-0064-6>
- ³⁷ Karl Benediktsson og Anna Karlsdóttir (2011). Iceland: crisis and regional development – Thanks for all the fish? *European Urban and Regional Studies*, 18, 228–235. <https://doi.org/10.1177/0969776411402282>
- ³⁸ Kokorsch, Matthias og Karl Benediktsson (2018). Where have all the people gone? The limits of resilience in coastal communities. *Norsk Geografisk Tidsskrift*, 72, 2, 97–114. <https://doi.org/10.1080/00291951.2018.1450289>
- ³⁹ Niels Einarsson (2011). Culture, Conflict and Crises in the Icelandic Fisheries: An Anthropological Study of People, Policy and Marine Resources in the North Atlantic Arctic. Uppsala: Uppsala Universitet. <https://rafhladan.is/handle/10802/9432>
- ⁴⁰ Axel Hall, Ásgeir Jónsson og Sveinn Agnarsson (2002). Byggðir og búseta: Þéttbýlismyndun á Íslandi. Reykjavík: Hagfræðistofnun Háskóla Íslands. http://hhi.hi.is/sites/hhi.hi.is/files/B-series/Med_forsidu/Byggdir_og_buseta.pdf
- ⁴¹ Ásgeir Jónsson (2002). Af örlögum íslenskra hafnarbyggða. *Tímarit Máls og menningar*, 63, 4, 42–47. <https://timarit.is/page/6675384?iabr=on#page/n41/mode/2up/search/Af%20%C3%B6rl%C3%B6gum%20%C3%ADslenskra%20hafnarbygg%C3%B0a>
- ⁴² Sjávarklasinn (2016). Verstöðin Ísland: Hagræðing og landfræðileg samþjöppun í íslenskum sjávarútvegi 1993–2013. <http://www.sjavarklasinn.is/wp-content/uploads/2016/11/Verstodin-Island-Oktober-2016.pdf>
- ⁴³ Ragnar Árnason (2011). Enn um kvótakerfi og byggðapróun. Morgunblaðið, 22. mars. <https://timarit.is/page/5362031?iabr=on#page/n17/mode/2up/search/Enn%20um%20kv%C3%B3takerfi%20og%20bygg%C3%B0a%20%C3%BEr%C3%B3un>
- ⁴⁴ Sveinn Agnarsson (2007). Brothættar byggðir. Bls. 485–499 í Ingjalður Hannibalsson (ritstj.), *Rannsóknir í félagsvísindum IX*. Reykjavík: Félagsvísindastofnun Háskóla Íslands. <https://skemman.is/bitstream/1946/8479/1/vidskiptabok%202007.pdf>
- ⁴⁵ Lög nr. 70/2011, um breytingu á lögum nr. 116/2006, um stjórn fiskveiða, með síðari breytingum (strandveiði, aflamark, samstarf, tekjur af veiðigjaldi, tímabundin ákvæði). <https://www.althingi.is/altext/stjt/2011.070.html>
- ⁴⁶ Lög nr. 48/2014, um breytingu á lögum um stjórn fiskveiða, nr. 116/2006, með síðari breytingum (hlutdeildarsetning úthafsraekju og rækju á miðunum við Snæfellsnes, afli til strandveiða og bóta- og byggðaráðstafana, flutningur í aflamark). <https://www.althingi.is/altext/143/s/1255.html>
- ⁴⁷ Reglugerð nr. 674/2019, um veiðar í atvinnuskyni fiskveiðiárið 2019/2020. <https://www.reglugerd.is/reglugerdir/eftir-raduneytum/atvinnuvega--og-nyskopunarraduneyti/nr/21565>
- ⁴⁸ Reglugerð nr. 675/2019, um úthlutun byggðakvóta til byggðarlaga á fiskveiðiárinu 2019/2020. <https://www.reglugerd.is/reglugerdir/eftir-raduneytum/atvinnuvega--og-nyskopunarraduneyti/nr/21566>
- ⁴⁹ Reglugerð nr. 676/2019, um úthlutun byggðakvóta til fiskiskipa á fiskveiðiárinu 2019/2020. <https://www.reglugerd.is/reglugerdir/eftir-raduneytum/atvinnuvega--og-nyskopunarraduneyti/nr/21567>
- ⁵⁰ Reglugerð nr. 643/2016, um ráðstöfun og meðferð aflaheimilda skv. 10. gr. a laga nr. 116/2006, um stjórn fiskveiða. <https://www.reglugerd.is/reglugerdir/eftir-raduneytum/atvinnuvega--og-nyskopunarraduneyti/nr/20190>
- ⁵¹ Samkvæmt upplýsingum Byggðastofnunar þann 9.1.2020.
- ⁵² Reglugerð nr. 677/2019, um línuviltun. <https://www.reglugerd.is/reglugerdir/eftir-raduneytum/atvinnuvega--og-nyskopunarraduneyti/nr/21568>
- ⁵³ RR Ráðgjöf ehf. (2019). Áhrif minnkandi línuviltunar á sjávarbyggðir. Ágúst. <http://sjavarutvegssveitarfelog.is/wp-content/uploads/2019/09/%C3%81hrif-minnkandi-l%C3%ADnuviltunar-%C3%A1-sj%C3%A1varbygg%C3%B0ir-v5.pdf>
- ⁵⁴ Landssamband smábátæigenda. <http://www.smabatar.is/Screen%20Shot%202017-08-29%20at%2010.31.04.png>
- ⁵⁵ Reglugerð nr. 386/2019, um strandveiðar fiskveiðiárið 2018/2019. <https://www.reglugerd.is/reglugerdir/eftir-raduneytum/atvinnuvega--og-nyskopunarraduneyti/nr/21466>
- ⁵⁶ Reglugerð nr. 753/2019, um sérstaka úthlutun aflaheimilda til frístundaveiðiskipa. <https://www.reglugerd.is/reglugerdir/eftir-raduneytum/atvinnuvega--og-nyskopunarraduneyti/nr/21589>
- ⁵⁷ Með lögum nr. 96/2018, um Ferðamálastofu voru eldri lög nr. 73/2005, um skipan ferðamála felld úr gildi. Samkvæmt 3. gr. tekur Ferðamála yfir verkefni eldri laga varðandi útgáfu leyfa.

-
- ⁵⁸ Lilja Magnúsdóttir (2015). Afli frá tómsundaveiðum sem hráefni. Umfang og áhrif stangveiðiferðapjónustu á norðlægum slóðum. Málþing haldið í Háskólasetri Vestfjarða laugardaginn 26. september.
https://www.uw.is/haskolasetur_vestfjarða/skraarsafn/skra/749/
- ⁵⁹ Reglugerð nr. 295/2018, um skráningu afla á opinberum sjóstangaveiðimótum. <https://www.reglugerd.is/reglugerdir/eftir-raduneytum/atvinnuvega--og-nyskopunarraduneyti/nr/20977>
- ⁶⁰ Reglugerð nr. 675/2019, um úthlutun byggðakvóta til byggðarlaga á fiskveiðiarinu 2019/2020.
<https://www.reglugerd.is/reglugerdir/eftir-raduneytum/atvinnuvega--og-nyskopunarraduneyti/nr/21566>
- ⁶¹ Lög nr. 85/2002, um breytingu á lögum nr. 38 15. maí 1990, um stjórn fiskveiða, með síðari breytingum.
<https://www.althingi.is/altext/127/s/1477.html>
- ⁶² Lög nr. 47/2017, um breytingu á lögum um stjórn fiskveiða, nr. 116/2006, með síðari breytingum (brottfall og framlenging bráðabirgðaákvæða). <https://www.althingi.is/altext/146/s/1042.html>
- ⁶³ Samþykkt var í kosningum í október 2019 að sameina fjögur sveitarfélög á Austurlandi: Fljótsdalshérað, Borgarfjarðarhrepp, Seyðisfjarðarkaupstað og Djúpavogshrepp. Nafn þessa nýja sveitarfélags hefur ekki verið tilkynnt.
- ⁶⁴ Vífill Karlsson og Hjalti Jóhannesson (2017). Skýrsla um ráðstöfun aflamarks sem dregið er frá heildarafla og áhrif þess á byggðafestu. Rannsóknamiðstöð Háskólans á Akureyri, febrúar.
<https://www.stjornarradid.is/lisalib/getfile.aspx?itemid=af2a6bf0-6880-11e7-9416-005056bc4d74>
- ⁶⁵ Þingsályktun nr. 38/145. 145. löggjafarþing 2015–2016. <https://www.althingi.is/altext/pdf/145/s/1459.pdf>
- ⁶⁶ Byggðastofnun (2019). Sjávarbyggðir og staða þeirra. Minnisblað Byggðastofnunar til Samgöngu-og sveitarstjórnarráðuneytisins, 6. júní. <https://www.stjornarradid.is/lisalib/getfile.aspx?itemid=ddd7dd3a-1130-11ea-9453-005056bc4d74&>

ENDURSKOÐUN Á MEÐFERÐ OG RÁÐSTÖFUN 5,3% AFLAHEIMILDA

Skýrsla starfshóps sjávarútvegs- og
landbúnaðarráðherra um atvinnu-
og byggðakvóta

VIÐAUKAR

Viðauki I – Erindisbréf

ATVINNUVEGA- OG
NÝSKÖPUNARRÁÐUNEYTIÐ

Skúlagötu 4 101 Reykjavík
sími: 545 9700 postur@anr.is
anr.is

Reykjavík 30. apríl 2019
Tilv.: ANR19040347/02.03.07

Í 8. gr. laga nr. 116/2016 um stjórn fiskveiða er tiltekið að taka skuli frá 5,3% aflaheimilda fyrir úthlutun til aflamarkshafa. Heimildum þessum skal varið til að mæta áföllum skv. 1. tölul. 1. mgr. 10. gr., til stuðnings byggðarlögum skv. 2. tölul. 1. mgr. 10. gr., til línuviltunar skv. 8. mgr. 11. gr., til strandveiða skv. 6. gr. a, til veiða sem eru taldar í 6. gr. og til annarra tímabundinna ráðstafana samkvæmt lögum þessum. Ráðherra skal eigi sjaldnar en á þriggja ára fresti leggja fyrir Alþingi tillögu til þingsályktunar um áætlun um meðferð og ráðstöfun þessa aflamagns til næstu sex ára. Í gildi er þingsályktun nr. 38/145 um áætlun um meðferð og ráðstöfun aflamagns sem dregið er frá heildarafla skv. 5. mgr. 8. gr. laga um stjórn fiskveiða nr. 116/2006.

Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra hefur ákveðið að skipa starfshóp til að endurskoða meðferð og ráðstöfun ofangreindra aflaheimilda. Við þá endurskoðun er hópnun meðal annars falið að líta til þess hvort þeim markmiðum sem að var stefnt með þessum aflaheimildum hafi verið náð og eftir atvikum leggja til breytingar.

Starfshópnum ber við þessa vinnu að líta til eftirfarandi stefnumörkunar í stjórnarsáttmála ríkisstjórnar Katrínar Jakobsdóttur:

„Vega þarf og meta fyrirkomulag þeirra aflaheimilda sem ríkið fer með forræði yfir, þ.m.t. strandveiða, með það að markmiði að tryggja betur byggðafestu og nýliðun.“

Jafnframt skal starfshópurinn leitast við að tryggja að mögulegar breytingar hámarki virði þeirra verðmæta sem felast í umræddum aflaheimildum.

Starfshópurinn skal skila sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra greinargerð og tillögum eigi síðar en 1. nóvember 2019. Hópurinn skal í störfum sínum hafa samráð við helstu aðila sem hagsmuna hafa að gæta, m.a. Landssamband smábátaeigenda, Samband íslenskra sveitarfélaga, Samtök fyrirtækja í sjávarútvegi og Samtök smærri útgerða.

Ráðuneytið greiðir þóknun til formanns starfshópsins, sem þannig er skipaður:

- Þóroddur Bjarnason, prófessor við Háskólann á Akureyri, formaður
- Áslaug Arna Sigurbjörnsdóttir, alþingismaður
- Bergþóra Benediktsdóttir, aðstoðarmaður forsætisráðherra
- Gunnar Atli Gunnarsson, aðstoðarmaður sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra
- Þorsteinn Víglundsson, alþingismaður

Þér eruð hér með skipaður/skipuð í starfshópinn. Vakin er athygli á að formaður starfshópsins ber ábyrgð á að halda saman gögnum vegna vinnu starfshópsins og sjá til þess að gögnum sé skilað til skjalasafns ráðuneytisins.

Kristján Þór Júlíusson
sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra

Viðauki II – Yfirlit um fundi starfshópsins

Fundur #1 – ANR, Reykjavík, föstudaginn 3. maí 2019, kl. 13:00 – 15:00

Upphafsfundur vinnuhópsins, skipunarbréf og skipulag starfsins.

Fundur #2 – ANR, Reykjavík, miðvikudaginn 14. ágúst 2019, kl. 12:00 – 16:00

Vinnufundur þar sem farið var yfir helstu þætti 5,3% kerfisins. Gestir fundarins voru Aðalsteinn Þorsteinsson forstjóri Bygðastofnunar og Vífill Karlsson hagfræðingur.

Fundur #3 – ANR, Reykjavík, fimmtudaginn 15. ágúst 2019, kl. 10:00 – 12:00

Kynningarfundur með sveitarstjórnarfólki og hagsmunaaðilum á höfuðborgarsvæðinu, Suðurnesjum, Vesturland og vestanverðu Suðurlandi. Á fundinn voru sérstaklega boðaðir fulltrúar Sambands íslenskra sveitarfélaga, Samtaka sjávarútvegssveitarfélaga, Landshlutasamtaka höfuðborgarsvæðisins, Samtaka sveitarfélaga á Suðurnesjum, Samtaka sveitarfélaga á Vesturlandi, Samtaka sveitarfélaga á Suðurlandi, Samtaka fyrirtækja í sjávarútvegi (SFS), Landssambands smábátaeigenda (LS) og Samtaka smærri útgerða (SSÚ).

Fundur #4 – AFE, Akureyri, fimmtudaginn 5. september 2019, kl. 08:30 – 12:00

Vinnufundur starfshópsins.

Fundur #5 – Hótel KEA, Akureyri, fimmtudaginn 5. september 2019, kl. 13:00 – 16:00

Kynningarfundur með sveitarstjórnarfólki og hagsmunaaðilum á Norðurlandi vestra, í Eyjafirði og Þingeyjarsýslum. Fundurinn var boðaður af Samtökum sveitarfélaga á Norðurlandi vestra, Atvinnuþróunarfélagi Eyjafjarðar og Atvinnuþróunarfélagi Þingeyinga.

Fundur #6 – Vestfjarðarstofu, Ísafirði, fimmtudaginn 19. september 2019, kl. 13:00 – 16:00

Kynningarfundur með sveitarstjórnarfólki og hagsmunaaðilum á Vestfjörðum. Fundurinn var boðaður af Fjórðungssambandi Vestfirðinga.

Fundur #7 – Austurbrú, Egilsstöðum, þriðjudaginn 8. október 2019, kl. 09:00 – 12:00

Vinnufundur starfshópsins.

Fundur #8 – Valaskjálfr, Egilsstöðum, þriðjudaginn 8. október 2019, kl. 14:00 – 16:30

Kynningarfundur með sveitarstjórnarfólki og hagsmunaaðilum á Austurlandi og austanverðu Suðurlandi. Fundurinn var boðaður af Austurbrú.

Fundur #9 – Austurbrú, Egilsstöðum, þriðjudaginn 8. október 2019, kl. 16:30 – 18:00

Vinnufundur starfshópsins.

Fundur #10 – Fjarfundur, mánudaginn 6. janúar 2020, 10:00 – 12:00

Vinnufundur starfshópsins.

Fundur #11 – Reykjavík, föstudaginn 17. janúar 2020, 10:00 – 16:00

Vinnufundur starfshópsins.

Fundur #12 – Fjarfundur, föstudaginn 24. janúar 2020, 10:00 – 12:00

Vinnufundur starfshópsins.

Fundur #13 – Fjarfundur, föstudaginn 7. febrúar 2020, 14:30 – 16:00

Vinnufundur starfshópsins.

Fundur #14 – Fjarfundur, þriðjudaginn 11. febrúar 2020, 16:00 – 17:00

Vinnufundur starfshópsins.

Fundur #15 – Fjarfundur, laugardaginn 15. febrúar 2020, 14:15 – 15:00

Vinnufundur starfshópsins.

Fundur #16 – Reykjavík, þriðjudaginn 18. febrúar 2020

Starfshópurinn skilar niðurstöðum til ráðherra.

Viðauki III – Gestir á kynningarfundum starfshópsins

Haldnir voru fjórir kynningarfundir í Reykjavík, á Akureyri, á Ísafirði og á Egilsstöðum með sveitarfélögum og hagsmunaaðilum til að kynna starfs starfshópsins og gefa kost á umræðum um verkefni starfshópsins. Gestir á þessum fundum voru eftirfarandi:

Aðalsteinn Ómar Ásgeirsson, Gunnvör ÍS-53
 Aðalsteinn Óskarsson, Vestfjarðastofa
 Alda Marín Kristinsdóttir, Austurbrú, Borgarfirði
 Alfreð Garðarsson, Sigurbjörn ehf.
 Andri Viðar Víglundsson, Glaumur ehf.
 Annas J. Sigmundsson, Bolungarvíkurkaupstaður
 Anton Kári Halldórsson, Sveitarstjóri Rangárbings
 eystra
 Ari Hafliðason, Oddi hf.
 Arna Lára Jónsdóttir, Ísafjarðarbær
 Arnar Kristjánsson, Sólberg ehf.
 Axel Ísaksson, Síldarvinnslan hf.
 Ásgeir Blöndal, Ásver ehf.
 Ásgeir L. Ásgeirsson, Norlandia ehf.
 Bára Höskuldsdóttir, Sólrún ehf. Árskógströnd
 Bárður Guðmundsson, Samtök smærrí útgerða
 Berglind Kristinsdóttir, Samband sveitarfélaga á
 Suðurnesjum
 Birkir J. Einarsson, Hlunnar ehf., Flateyri
 Bjarni Guðmundsson, Samtök sunnlenskra
 sveitarfélaga
 Bjarnveig Guðbrandsdóttir, Tálknafjarðarhreppur
 Björg Ágústsdóttir, Bæjarstjóri Grundarfjarðar
 Björgvin Agnar Hreinsson, Gamli & Strákarnir ehf.
 Bragi Þór Thoroddsen, Súðavíkurhreppur
 Bryndís Sigurðardóttir, Tálknafjarðarhreppur
 Catherine Chambers, Háskólasetur Vestfjarða
 Einar Valur Kristjánsson, Hraðfrystihúsið Gunnvör
 hf.
 Eiríkur Dagbjartsson, Þorbjörn hf.
 Elís Grétarsson, Búlandstindur ehf.
 Elís Pétur Elísson, Goðaborg ehf.
 Eyþór Stefánsson, Borgarfjörður eystri
 Fannar Jónasson, Grindavíkurbær
 Friðrik Mar Guðmundsson, Loðnuvinnslan hf.
 Gauti Jóhannesson, Djúpavogshreppur
 Gauti Jóhannesson, Samtök
 sjávarútvegssveitarfélaga
 Gerður Jóhannsdóttir, Bæjarfulltrúi Akranesi
 Gísli H. Halldórsson, Árborg

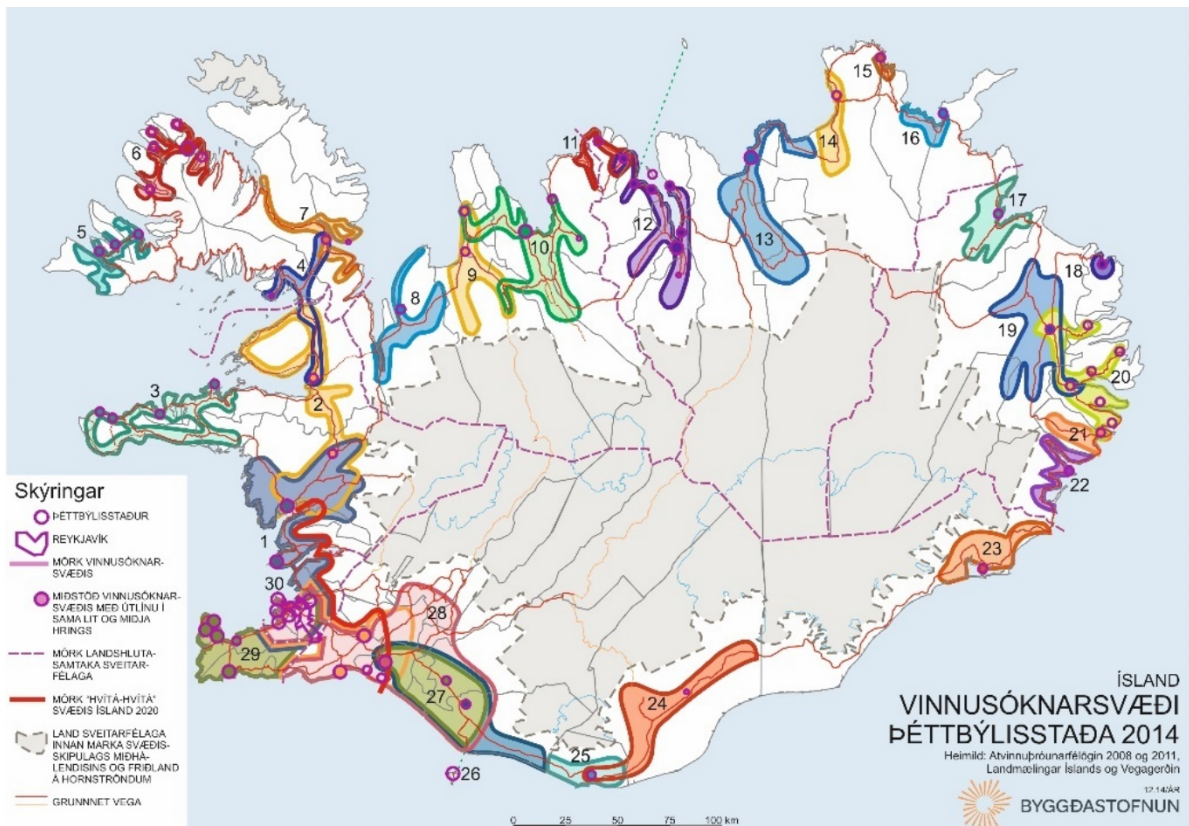
Gísli Jón Kristjánsson, ÍS47 ehf.
 Gísli Páll Guðjónsson, AK 88 ehf.
 Guðjón Þorbjörnsson, Vísir hf.
 Guðlaugur Birgisson, Eyfreyjunes ehf.
 Guðmundur Geirdal, Gísli KÓ-10
 Guðmundur Gunnarsson, Ísafjarðarbær
 Guðmundur Halldórsson, Bolungarvík
 Guðmundur Karvel Pálsson, Suðureyri
 Guðmundur Þór Jónsson, Rósborg ÍS 29
 Guðni Már Lýðsson, GML útgerð ehf.
 Guðrún Anna Finnbogadóttir, Vestfjarðastofa
 Gunnlaugur Hreinsson, GPG Seafood
 Gunnþór Ingvason, Síldarvinnslan hf.
 Halla Björk Reynisdóttir, Akureyri
 Halldór G. Ólafsson, Sveitarfélagið Skagaströnd
 Heiðrún Lind Marteinsdóttir, Samtök fyrirtækja í
 sjávarútvegi
 Helga Guðjónsdóttir, Samtök smærrí útgerða
 Helgi Hlynur Ásgrímsson, Borgarfjarðarhreppur
 Hermann Ottósson, Samtök sveitarfélaga á
 höfuðborgarsvæðinu
 Hjálmar H. Hjálmarsson, Drangey - Smábátafélag
 Skagafjarðar
 Hrafn Sævaldsson, Samtök sunnlenskra
 sveitarfélaga
 Íris Róbertsdóttir, Vestmannaeyjabær
 Jakob Björgvin Jakobsson, Stykkishólmsbær
 Jakob Sigurðsson, Borgarfjarðarhreppur
 Jón Björn Hákonarson, Fjarðabyggð
 Jón Kristinn Sverrisson, Samtök fyrirtækja í
 sjávarútvegi
 Jón Páll Hreinsson, Bolungarvíkurkaupstaður
 Jón Sigmar Sigmarsson, Borgarfjarðarhreppur
 Jón Þórðarson, Borgarfjarðarhreppur
 Jóna Árný Þórðardóttir, Austurbrú
 Karl Björnsson, Samband íslenskra sveitarfélaga
 Karl Sveinsson, Fiskverkun Kalla Sveins ehf.
 Katrín Sigurjónsdóttir, Sveitarstjóri
 Dalvíkurbyggðar
 Kári Borgar Ásgrímsson, Kári Borgar ehf.

Kristinn Jónasson, Snæfellsbær
Kristján J. Guðmundsson,
Bolungarvíkurkaupstaður
Kristján Þórarinnsson, Samtök fyrirtækja í
sjávarútvegi
Magnús Stefánsson, Suðurnesjabær
Matthias Kokorsch, Háskóla-setur Vestfjarða
Matthildur Ásmundardóttir, Sveitarfélagið
Hornafjörður
Óðinn Gestsson, Fiskvinnslan Íslandssaga
Ólafur Áki Ragnarsson, Atvinnuþróunarfélag
Þingeyinga
Ólafur Hallgrímsson, Félag smábátæigenda á
Austurlandi
Óskar Albert Torfason, Drangnesi
Páll Kristjánsson, GPG Seafood
Páll Snorrason, Eskja hf.
Pétur Sigurðsson, Sólrún ehf., Árskógströnd
Rafn Jónsson, Ísfélag Vestmannaeyja hf.
Ragnhildur Hjaltadóttir, Grímsey
Rebekka Hilmarsdóttir, Vesturbyggð
Reinhard Reynisson, Atvinnuþróunarfélag
Þingeyinga
Rúnar Karvel Guðmundsson, RSG útgerð ehf.
Sandra Dís Hafþórsdóttir, Sveitarfélagið Ölfus
Sigfús B. Önundarson, IES1 ehf.
Sigfús Ólafur Guðmundsson, Sveitarfélagið
Skagafjörður
Sighvatur Smári Steindórsson, SS Kerrur ehf.
Sigríður Bragadóttir, Vopnafjarðarhreppur
Sigríður Magnúsdóttir, Sveitarfélagið Skagafjörður
Sigríður Ó. Kristjánsdóttir, Vestfjarðastofa
Sigurður Ágústsson, Agustson ehf.
Sigurður Viggósson, Patreksfjörður
Sigurjón Hermann Herbertsson, Dalborg útgerð
ehf.
Smári Karvel Guðmundsson, RSG útgerð ehf.
Snæbjörn Friðbjarnarson, Bjartmar IS 499 (Áral sf.)
Steindór Ingi Kjellberg, Gnýr HU-14, útgerð ehf.
Sturla Böðvarsson
Sveinn Geir Arnarsson, Litlimúli ehf.
Thorberg Einarsson
Valgeir Ingólfsson, Fjarðabyggð
Þorgils Þorgilsson
Þórdís Sif Sigurðardóttir, Ísafjarðarbær

Þórður Ólafsson, Elín ÞH-82 ehf.
Þórkatla Ólafsdóttir, Patreksfjörður
Þröstur Jóhannsson, Guðmar ehf.
Ægir Jóhannsson, Gjögur hf.
Örn Pálsson, Landssamband smábátæigenda

Viðauki IV – Vinnusóknarsvæði landsins

Mynd 12 Vinnusóknarsvæði þéttbýlisstaða 2014

Heimild: Bygðastofnun.

Svæðin eru:

1. **Borgarnes**
Spannar Borgarfjarðardali, Mýrar, Skipaskaga og höfuðborgarsvæðið.
2. **Bifröst-Búðardalur**
Spannar Borgarfjörð og Dali að Búðardal. Dagleg vinnusókn er á milli Búðardals og Reykhóla og Hólmavíkur. Hefur breyst.
3. **Stykkishólmur-Grundarfjörður**
Vinnusóknarsvæði þéttbýlisstaðanna á norðanverðu Snæfellsnesi, Hellisands, Rifs, Ólafsvíkur, Grundarfjarðar og Stykkishólms. Svæðin skarast mjög þannig að beinast liggur við að sýna þau sem eitt svæði. Fólk ferðast þó ekki daglega milli enda sameinaðs svæðis þess til þess að sækja vinnu frá heimili sínu. Að þessu leyti hagar svipað til á þessu sameinaða svæði og á vinnusóknarsvæði þéttbýlisstaðanna við Eyjafjörð.
4. **Reykhólar**
Nær inn Berufjörð, suður til Búðardals og norður til Hólmavíkur. Hefur breyst.
5. **Patreksfjörður**
Vinnusóknarsvæði þéttbýlisstaða á sunnanverðum Vestfjörðum, Bildudals, Tálknafjarðar og Patreksfjarðar. Frá Patreksfirði er dagleg vinnusókn suður á Rauðasand.
6. **Ísafjörður**
Svæði þéttbýlisstaða á norðanverðum Vestfjörðum, Þingeyrar, Flateyrar, Suðureyrar, Ísafjarðar, Bolungarvíkur og Súðavíkur. Rútuferðir eru þrisvar á dag (í október 2011) milli Þingeyrar og Ísafjarðar með millilendingu á Flateyri.
7. **Hólmavík**
Hólmavík inn í Kollafjörð og út á Drangsnæs. Frá Hólmavík er dagleg vinnusókn yfir Steingrímsfjarðarheiði að Nauteyri við Djúp. (Álitamál var um þessa leið við gerð kortsins 2008 en daglegar samgöngur, akstur með skólabörn, hafa verið yfir heiðina.) Hefur breyst.
8. **Hvammstangi**
Frá Borðeyri í vestri að Vatnsdal í austri og Vatnsnestá í norðri. Hefur breyst.

9. Blönduós

Svæði Skagastrandar og Blönduóss, inn Vatnsdal og Langadal og skarast við vinnusóknarsvæði Sauðárkróks við Blönduvirkjun. Hefur breyst.

10. Sauðárkrókur

Frá Skagaströnd í vestri, Hólum og Hofsósi í austri, Skagafjarðardölum í suðri og skarast við vinnusóknarsvæði Blönduóss við Blönduvirkjun. Hefur breyst.

11. Siglufjörður

Nær inn í Fljót, að rótum Lágheiðar, um Héðinsfjarðargöng til Ólafsfjarðar og tengist þar svæði þéttbýlisstaðanna við Eyjafjörð. Hefur breyst.

12. Akureyri

Svæði þéttbýlisstaðanna vestan Eyjafjarðar, Ólafsfjarðar, Dalvíkur, Litla-Árskógssands og Hauganess og austan fjarðar, Grenivíkur og Svalbarðseyrar, skarast á Akureyri.

13. Húsavík

Nær austur um Tjörnes í Öxarfjörð og til suðurs um Laugar að Reykjahlíð og Mývatni.

14. Kópasker

Nær norður að Leirhöfn og inn í Öxarfjörð.

15. Raufarhöfn

Spannar láglandið næst Raufarhöfn.

16. Þórshöfn

Spannar Þistilfjörð að Rauðanesi. Vert er að nefna vertíðabundna atvinnusókn um eins tugar manna frá Raufarhöfn til Þórshafnar í um 3 mánuði (júlí-sept.) til síldar- og makrílvinnslu.

17. Vopnafjörður

Nær út með Vopnafirði beggja vegna og inn dalina.

18. Bakkagerði

Nær yfir Borgarfjörðinn.

19. Egilsstaðir

Nær norður um Jökulsárhlíð og Hjaltastaðapinghá, austur til Seyðisfjarðar og suður um dalina og til Reyðarfjarðar.

20. Reyðarfjörður

Spannar svæði þéttbýlisstaðanna, Neskaupstaðar, Eskifjarðar, Fáskrúðsfjarðar, Stöðvarfjarðar og Breiðdalsvíkur í suðri. Í norður nær svæðið til Egilsstaða og Seyðisfjarðar. Dagleg vinnusókn milli Seyðisfjarðar og álversins í Reyðarfirði er um 65 kílómetrar hvora leið og yfir tvo fjallvegi, Fjarðarheiði (620 m.y.s.) og Fagradal (350 m.y.s.). Hefur breyst.

21. Breiðdalsvík

Nær yfir Breiðdalinn.

22. Djúpvogur

Nær frá Berunesi í norðri suður yfir Álftafjörð.

23. Höfn

Nær yfir Lón, Nes og Mýrar.

24. Klaustur

Nær austan frá Fljótshverfi vestur til Víkur í Mýrdal.

25. Vík

Spannar Mýrdalinn, frá Múlakvísl í austri vestur að Jökulsá á Sólheimasandi.

26. Vestmannaeyjar

Nær yfir Heimaey sjálfa.

27. Hvolsvöllur

Nær austan frá Skógum, vestur um Hellu að Selfossi. Fellur að miklu leyti saman við vinnusóknarsvæði Hellu og Selfoss.

28. Selfoss

Austan frá Markarfljóti, norðan frá Haukadal og Laugarvatni og vestur til Þorlákshafnar, Voga og Hvergerði og til Reykjavíkur

29. Keflavík

Svæði þéttbýlisstaðanna á Reykjanesi, Keflavíkur, Keflavíkurflugvallar, Garðs, Sandgerðis, Njarðvíka og Voga. Nær til austurs og norðurs yfir höfuðborgarsvæðið.

30. Höfuðborgarsvæðið

Höfuðborgarsvæðið og „Hvítá-Hvítá“, suðvestursvæði Ísland 2020, afmarkað sérstaklega. Nær yfir hluta af vinnusóknarsvæðum nr. 1, 28 og 29

Viðauki V – Þróun atvinnu- og byggðakvóta

Frá árinu 1990 hafa verið gerðar töluverðar breytingar á lögum um stjórn fiskveiða. Hér að neðan er stuttlega fjallað um helstu breytingar á atvinnu- og byggðakvótum frá setningu laga nr. 38/1990 og mismunandi ráðstafanir og er að hluta til er stuðst við umfjöllun í skýrslu starfshóps frá 2010⁶⁷ um endurskoðun á lögum um stjórn fiskveiða í umfjölluninni hér að aftan og er framsetning að mestu í tímaröð þegar viðkomandi ákvæði koma inn í lög eða með framkvæmd með reglugerð.

Ráðstafanir til stuðnings byggðarlaga

Í frumvarpi til laga⁶⁸ sem síðar varð að lögum nr. 38/1990, um stjórn fiskveiða, nú lög nr. 116/2006, segir „ekki er gert ráð fyrir neins konar bindingu aflahlutdeildar við byggðarlög eða landsvæði, en við það miðað að Byggðastofnun eða önnur stjórnvöld geti á hverjum tíma gripið til þeirra fjárhagsráðstafana er þurfa þykir til að hafa áhrif á byggðapróun.“ Jafnframt var ráðherra gert skylt með bráðabirgðaákvæði í lögnum að láta fara fram athugun á mismunandi kostum við stjórn fiskveiða þar sem m.a. skoða ætti atvinnuöryggi og hagsmuni einstakra byggðarlaga. Því má segja á þessum tíma hafi sá skilningur löggjafans komið fram að nauðsynlegt gæti verið bregðast við og grípa til ráðstafana til að hafa áhrif á byggðapróun við með stuðningi við einstök byggðarlög.

Hvatt til til línuveiða

Í 6. mgr. 10. gr. laga nr. 38/1990⁶⁹ var tilgreint að fiskur „sem veiðist á línu í janúar, febrúar, nóvember og desember, skal aðeins að hálfu talinn með í aflamarki fiskiskips.“ Í skýrslu starfshóps frá 2010 um endurskoðun á lögum um stjórn fiskveiða⁷⁰ er fjallað um þetta og vísað til athugasemda í lagafrumvarpi er varð að þeim lögum er með þessu verið að hvetja til línuveiða sem þykja skila góðu hráefni sem og að beina veiðum á þann tíma sem hættast er við hráefnisskortu í fiskvinnslum.

Með breytingu með lögum nr. 87/1994⁷¹ er svo bætt inn í lögina að áætlaður línuafli í þorski og ýsu sem fenginn er á þessu tímabili skuli dreginn frá heildarafla áður en úthlutað er á grundvelli hlutdeilda. Að auki er sett inn ákvæði um 12.000 lestir sem dregnar skuli frá leyfilegum heildarafla fyrir úthlutun sem ætlað er að vera til ráðstöfunar til að mæta áföllum af verulegum breytingum í stjórnkerfinu.

Ákvæði um jöfnunarsjóð

Í lögum nr. 83/1995⁷² er sett inn bráðabirgðaákvæði um „jöfnunarsjóð“ þar sem 5.000 lestum af þorski skal ráðstafað til jöfnunar á fiskveiðiárunum 1995/1996 til og með 1998/1999.

Ráðstöfun Byggðastofnunar til krókabáta

Með breytingu með lögum nr. 83/1995⁷³ kemur einnig inn ákvæði til bráðabirgða þar sem Byggðastofnun hefur árlega til ráðstöfunar á fiskveiðiárunum 1995/1996 til og með 1998/1999 þorskaflahámark er nemur 500 lestum miðað við óslægðan fisk. Nánar segir að Byggðastofnun skal „árlega ráðstafa þessum aflaheimildum til krókabáta sem gerðir eru út frá byggðarlögum sem algjörlega eru háð veiðum slíkra báta og standa höllum fæti. Frá og með fiskveiðiárinu 1999/2000 skal sjávarútvegsráðherra með reglugerð ráðstafa þessum heimildum til krókabáta.“

Viðbót vegna línuveiða

Í 6. mgr. 10. gr. laga nr. 38/1990 er tilgreint að fiskur „sem veiðist á línu í janúar, febrúar, nóvember og desember, skal aðeins að hálfu talinn með í aflamarki fiskiskips.“ Með ákvæði til bráðabirgða í lögum nr. 83/1995⁷⁴ er kveðið á um að á fiskveiðiárinu 1994/1995 skuli úthluta sérstaklega til jöfnunar þeim hluta aflahámarks vegna línutvöföldunar skv. 6. mgr. 10. gr. sem ekki nýttist við línuveiðar í nóvember til febrúar.

Síðan er með bráðabirgðaákvæði í lögum nr. 105/1996⁷⁵ er reiknuð sérstök viðbótarafhlutdeild til handa skipum sem stunduðu línuveiðar á fiskveiðiárunum 1993/1994, 1994/1995 og 1995/1996 í mánuðunum nóvember, desember, janúar og febrúar þar sem aflí var aðeins að hálfu talinn til aflamarks skv. 6. mgr. 10. gr.

Frekari stuðningur Byggðastofnunar og aðrar ráðstafanir

Með bráðabirgðaákvæði í lögum nr. 144/1997⁷⁶ er 500 lesta ráðstöfun Byggðastofnunar fyrir fiskveiðiárin 1995/1996 og 1996/1997 úthlutað varanlega til krókabáta á þorskaflahámarki sem gerðir voru gerðir út frá byggðarlögum sem Byggðastofnun úthlutaði til á síðast liðnu fiskveiði og til aflamarksbáta undir 10 brúttórúmllestum með ákveðnum skilyrðum.

Með bráðabirgðaákvæði í lögum nr. 1/1999⁷⁷ er á fiskveiðiárunum 1999/2000 til og með 2005/2006 úthlutað árlega 4.000 lestum af þorski til báta minni en 200 brúttótonn samkvæmt ákveðnum reglum. Jafnframt fékk Byggðastofnun árlega 1.500 þorskígildislestir fyrir sama tímabil til ráðstöfunar til að styðja byggðarlög sem lent hafa í vanda vegna samdráttar í sjávarútvegi. Tekið var fram að úthlutun skyldi vera í samráði við viðkomandi sveitarstjórnir. Aflaheimildir skulu vera í þorski, ýsu, steinbít og ufsa í hlutfalli við leyfðan heildarafla af þessum tegundum. Síðan var úthlutunin til minni báta lækkuð í 3.000 lestir með lögum nr. 9/1999.⁷⁸

Sérstök úthlutun til báta sem stunda veiðar á innfjarðarækju

Með reglugerð nr. 519/1999,⁷⁹ um sérstaka úthlutun skv. 9. gr. laga nr. 38, 15. maí 1990, til báta, sem stunda veiðar á innfjarðarækju er 2.071 þorskígildum úthlutað til báta, sem hafa hlutdeild í innfjarðarækju. Samkvæmt reglugerðinni skulu uppbætur miðast, að skerðingin miðað við áætlaðan heildarafla verði ekki meiri en 30% talið frá meðalafli rækjuvertíðanna 1992/1993 – 1997/1998. Í reglugerðinni er tilgreint að ekki skuli koma til uppbóta hafi meðaltalsaflamark báta í innfjarðarækju á einstökum svæðum verð 52,5 lestir eða hærra á fiskveiðiárinu 1998/1999.

Með reglugerð nr. 498/2000⁸⁰ á grundvelli ákvæða 9. gr. laga nr. 38/1990 eru uppbætur framlengdar en þó kemur inn að þær skuli skerðast hlutfallslega m.v. lækkun á leyfilegum þorskafla og hafi komið til úthlutunar bóta á tilteknu svæði á fiskveiðiárinu 1999/2000 skulu uppbætur á því svæði lækka um þriðjung á fiskveiðiárinu 2000/2001.

Sérstök úthlutun til skel- og rækjubóta

Með reglugerð nr. 629/2001⁸¹ á grundvelli ákvæða 9. gr. laga nr. 38/1990 eru rækjubætur framlengdar með skerðingarákvæði og til viðbótar koma inn bætur vegna skerðinga sem hafa orðið á hörpudisksveiðum í Ísafjarðardjúpi og Húnaflóa. Nánar segir í reglugerðinni að á fiskveiðiárinu 2001 skuli úthluta bátum sem hafa aflahlutdeild í hörpudiski á þessum svæðum uppbótum í aflamarki sem nemur 185 þorskígildistonnum og skiptast þau 105 til báta með hlutdeild í Húnaflóa og 80 til báta með hlutdeild í Ísafjarðardjúpi.

Ráðstöfun til krókaafلامarksbáta

Með lögum nr. 129/2001⁸² er ráðherra heimilt að ráðstafa allt að 1.000 lestum af ýsu, 1.000 lestum af steinbít og 300 lestum af ufsa til krókaafلامarksbáta sem gerðir eru út frá sjávarbyggðum sem eru verulega háðar veiðum. Í skýringum með frumvarpinu kemur fram að þessu séu ætlað að mæta tjóni sem kunnir að hafa orðið við yfirfærslu í krókaafلامarkskerfi úr sóknardögum.

Breytingar í framhaldi af tillögum endurskoðunarnefndar

Með lögum nr. 85/2002⁸³ eru gerðar töluverðar breytingar og í framhaldi af tillögum endurskoðunarnefndar⁸⁴ sem falið var að endurskoða lögini með það að markmiði að ná sátt um fiskveiðistjórnunarkerfið. Í Með þessum lögum var ráðherra áfram með 12.000 lestir til ráðstöfunar til að mæta áföllum einstakra byggðarlaga en því breytt að þær reiknist jafnt af öllum tegundum. Jafnframt var ráðherra gefin reglugerðarheimild til að hvaða tegundir verði nýttar til þessa. Af þessum 12.000 Byggðastofnun fær 1.500 lestir af þessum 12.000 lestum til ráðstöfunar til stuðnings byggðarlögum sem lent hafa í vanda vegna samdráttar í sjávarútvegi. Samkvæmt þessum lögum skal úthluta 3.000 lestum af þorski til báta minni en 200 brúttótonn sem höfðu aflahlutdeild og lönduðu þorski fiskveiðiárin 1996/97 til 1997/98. Það magn skal í báðum tilfellum dregið frá leyfilegum heildarafla áður en úthlutað er á grundvelli aflahlutdeilda. Ákvæði til bráðabirgða frá 1999 um úthlutun 3.000 lesta af þorski til báta undir 200 brúttótonnum var á sama tíma fellt niður.

Tilraunir í áframeldi á þorski

Með lögum nr. 85/2002⁸⁵ kom einnig nýtt bráðabirgðaákvæði sem heimilaði ráðstöfun á aflaheimildum sem nema 500 lestum af þorski til tilrauna í áframeldi á fiskveiðiárunum 2001/2002 til og með 2005/2006. Með lögum nr. 130/2002⁸⁶ kemur inn nýtt ákvæði til bráðabirgða sem heimilaði að ónýttar „áframeldisheimildir“ flytjist á milli fiskveiðiára.

Bótum vegna skelveiða á Breiðafirði bætt við

Með reglugerð nr. 601/2002⁸⁷ er áfram verið að úthluta aflamarki vegna skerðinga á leyfilegum heildarafla í innfjarðarækju og hörpudiski. Þessu til viðbótar er í 3. gr. 400 þorskígildislestum úthlutað til þeirra báta sem hafa hlutdeild í skel í Breiðafirði vegna fyrirsjáanlegra skerðinga á skelveiðum á fiskveiðiárinu 2002/2003.

Með reglugerð nr. 602/2003⁸⁸ er viðmiðunartímabil vegna skerðinga á leyfilegum heildarafla í innfjarðarækju lengt úr 6 árum í 10 ár. Jafnframt er sett inn viðmið við útreikning uppbóta vegna hörpudisksveiða að skerðingin verði ekki meiri en 30% frá meðaltali árána 1994 til 2003. Til viðbótar við báta við Ísafjarðardjúp, Húnaflóa og Breiðafjörð fá bátar við Hvalfjörð einnig uppbætur.

Línuvinnun fyrir landbeitta línu samþykkt

Með lögum nr. 147/2003⁸⁹ er línuvinnun fyrir landbeitta línu samþykkt á ný og má nýta 3.375 lestir af óslægðum þorski sem línuvinnun sem skiptist á fjögur tímabil innan ársins. Magn línuvinnunar dregst frá leyfilegum heildarafla áður en úthlutað er á grundvelli aflahlutdeilda. Með sömu lögum er ráðherra veitt heimild til að ráðstafa allt að 12.000 lestum af óslægðum botnfiski í þorskígildum þannig:

1. Til að mæta áföllum sem fyrirsjáanleg eru vegna verulegra breytinga á aflamarki einstakra tegunda.
2. Til stuðnings byggðarlögum, í samráði við Byggðastofnun, þannig:
  - a. Til minni byggðarlaga sem lent hafa í vanda vegna samdráttar í sjávarútvegi og háð eru veiðum eða vinnslu á bolfiski.
  - b. Til byggðarlaga sem orðið hafa fyrir óvæntri skerðingu á heildaraflaheimildum fiskiskipa sem gerð hafa verið út og landað hafa afla í viðkomandi byggðarlögum og sem veruleg áhrif hefur haft á atvinnuástand í byggðarlögunum.

Dregið úr ráðstöfun Byggðastofnunar

Með lögum nr. 147/2003⁹⁰ er jafnframt gerð breyting gerð á magninu sem Byggðastofnun hefur til ráðstöfunar þannig að á fiskveiðiárinu 2004/2005 hefur stofnunin 750 þorskígildislestir til ráðstöfunar í

stað 1.500 áður og á fiskveiðiarinu 2005/2006 alls 375 þorskígildislestir. Jafnframt skulu heimildir til úthlutunar falla niður í lok fiskveiðisárs 2005/2006.

Dregið úr ráðstöfun til krókaafلامarksbáta

Með bráðabirgðaákvæði í lögum nr. 147/2003⁹¹ minnkar heimild ráðherra frá 2001 til úthlutunar aflaheimilda til krókaafلامarksbáta um helming frá yfirstandandi fiskveiðiarinu til ársins 2004/2005 og loks aftur um helming frá því ári til ársins 2005/2006. Nánar segir í skýringum við frumvarpið⁹² kemur fram að markmiðið sé að „auka heimildir til að koma byggðarlögum til aðstoðar með úthlutun sérstakra aflaheimilda standi þau höllum fæti vegna almenns samdráttar í sjávarútvegi eða vegna skerðingar aflaheimilda til skipa sem þaðan hafa verið gerð út og landað afla.“

Flutningur þorskeldisheimilda og framlenging

Með lögum nr. 149/2003⁹³ er sett inn heimild til flutnings ónýtttra þorskeldisheimilda á milli fiskveiðiarina. Með lögum nr. 28/2005⁹⁴ er bráðabirgðaákvæði varðandi þorskeldisheimildir framlengt út fiskveiðiarinu 2009/2010. Árleg ráðstöfun er óbreytt sem 500 lestir.

Lög nr. 116/2006 um stjórn fiskveiða endurútgöfin

Með lögum nr. 42/2006⁹⁵ voru lög nr. 38/1990, stjórn fiskveiða, með síðari breytingum, endurútgöfin með samfelldri greinatölu og kaflanúmerum og samfelldri röð tölulíða, stafliða og ákvæða til bráðabirgða sem enn höfðu gildi.

12.000 lesta ráðstöfun í 10. gr. betur skilgreind

Með lögum nr. 21/2007⁹⁶ er 12.000 lesta ráðstöfunin betur skilgreind og hvernig aflaheimildum skuli úthlutað vegna verulegra breytinga í aflamarki einstakra tegunda eða til stuðnings byggðarlögum. Jafnframt kemur inn heimildarákvæði þar sem ráðstafa má aflaheimildum til alls þriggja ára í senn.

Ráðherra ákveður nánar í reglugerð um framkvæmd úthlutunar og aflaheimildir eiga að skiptast milli tegunda í hlutfalli við leyfilegt heildarmagn í tegundunum og skulu þær dregnar frá því áður en leyfilegum heildarafla er úthlutað á grundvelli hlutdeilda.

Engin veiði í skel- og rækju

Með reglugerð nr. 719/2007⁹⁷ er áfram verið að ráðstafa sérstakri úthlutun vegna innfjarðarækju og hörpudisks. Reglugerðin er nær óbreytt frá fyrri árum að því undanskildu magn breytist ár frá ári. Þó er nú í reglugerðinni vísað til þess að engar veiðar hafi verið stundaðar.

Þorskeldisheimildir framlengdar til 2014/2015

Með bráðabirgðaákvæði í lögum nr. 11/2009⁹⁸ eru þorskeldisheimildir framlengdar til 2014/2015. Árleg ráðstöfun er óbreytt sem 500 lestir.

Strandveiðar samþykktar

Með samþykkt laga nr. 66/2009⁹⁹, var ráðherra gefin heimild með bráðabirgðaákvæði í lögum að gangsetja strandveiðar sem hófust hinn 28. júní sama ár. Með lögum var heimilt að veiða 3.955 lestir af óslægðum þorski á handfæri mánuðina júní, júlí og ágúst það ár. Landinu var skipt upp í fjögur svæði og var ákveðnu magni úthlutað á hvert þeirra. Veiðarnar voru heimilgar skipum sem uppfylltu skilyrði til veitingar leyfis til atvinnuveiða, en sækja þurfi um sérstakt strandveiðileyfi til Fiskistofu. Afli strandveiða reiknast ekki til aflamarks eða krókaafلامarksviðkomandi skips. Með lögum nr. 32/2010¹⁰⁰ og nr. 33/2010¹⁰¹ voru heimildir sem sjávarútvegsráðherra veitti með bráðabirgðalögum frá 2009 gerðar varanlegar. Frá

2010 til dagsins í dag hafa smávægilegar breytingar sem gerðar hafa verið á strandveiðum ár frá ári bæði á skilyrðum fyrir strandveiðileyfi svo og á því magni sem ráðstafað er til strandveiða.

Línuívilnun rýmkuð

Með lögum nr. 22/2010¹⁰² er heimild til línuívilnunar fyrir línu sem beitt er í landi rýmkuð upp í 20% auk þess sem dagróðrabátum með línu stokkuð er upp í landi veitt 15% ívilnun.

Frístundaveiðiráðstöfun gegn gjaldi

Með bráðabirgðaákvæði í lögum nr. 22/2010¹⁰³ fær ráðherra til ráðstöfunar á fiskveiðiárunum 2009/2010 og 2010/2011 aflaheimildir sem nema allt að 200 lestum af óslægðum botnfiski á hvoru ári. Þessum aflaheimildum er heimilt að ráðstafa til frístundaveiðiskipa gegn greiðslu gjalds. Ekki er gert ráð fyrir að heimildirnar séu dregnar frá leyfilegum heildarafla. Með lögum nr. 70/2011¹⁰⁴ er ráðstöfun frístundaveiða aukin í allt að 300 lestum af óslægðum botnfiski á hverju fiskveiðiári, sem gegn greiðslu. Verð á aflaheimildum skal vera 80% af meðalverði í viðskiptum með aflamark.

Ákvæði um frádrátt allt að 5,3%

Með lögum nr. 70/2011¹⁰⁵ er 3. og 4. mgr. 8. gr. laga nr. 116/2006, um stjórn fiskveiða og koma nýjar málsgreinar. Þar með er sérstaklega tilgreint að: „Aflamark veiðiskips á hverju fiskveiðiári, veiðitímabili eða vertíð ræðst af leyfðum heildarafla í viðkomandi tegund og hlutdeild skipsins í þeim heildarafla skv. 2. mgr., að frádregnu hlutfalli af magni hvernar tegundar sem skal vera allt að 5,3%.“¹⁰⁶ Með lögum nr. 48/2014¹⁰⁷ eru orðin „allt að“ í 1. málsl. 3. mgr. 8. gr. felld brott. Ákvæðið um 5,3% frádrátt er efnislega óbreytt þótt aðrar breytingar hafi verið gerðar á 8. gr. laganna.

Breytingar á upphafsúthlutun vegna sérstakrar úthlutunar til skel- og rækjubáta.

Reglugerð nr. 737/2011¹⁰⁸ er að mestu óbreytt frá fyrri árum en breytingar eru gerðar á hlutfalli af heildarbótum (50%) til báta sem hafa hlutdeild í innfjarðarækju á ákveðnum svæðum og hörpudiski á ákveðnum svæðum.

Með reglugerð nr. 627/2012¹⁰⁹ er ofangreint hlutfall aftur lækkað í 30% eins og þegar hlutfallsviðmiðið kom fyrst inn.

Að grunni til eru reglugerðir um sérstaka úthlutun til skel- og rækjubáta að mestu óbreyttar til ársins 2016 þegar með reglugerð nr. 639/2016¹¹⁰ uppbætum er skipt niður á fleiri tegundir sem eru þorskur, ýsa, ufsi, steinbítur, gullkarfi og langa. Keila bætist svo við með reglugerð nr. 602/2017¹¹¹ og er núgildandi reglugerð¹¹² efnislega óbreytt fyrir utan breytingar á viðmiðunartímabili og magni.

Breytingar á ráðstöfun Byggðastofnunar

Með lögum nr. 82/2013¹¹³ eru gerðar breytingar á ráðstöfun Byggðastofnunar þannig að á fiskveiðiárunum 2013/2014 til og með 2017/2018 hefur Byggðastofnun til ráðstöfunar aflaheimildir sem nema 1.800 þorskígildislestum til að styðja byggðarlög í alvarlegum og bráðum vanda vegna samdráttar í sjávarútvegi.

Aflamagni varið til að mæta áföllum og þingsályktun

Með lögum nr. 48/2014¹¹⁴ eru ákvæðum 8. gr. laga um stjórn fiskveiða breytt og ákvæði 5. mgr. orðað svo: „Því aflamagni sem dregið er frá heildarafla í hverri tegund skv. 3. mgr. skal varið til að mæta áföllum skv. 1. tölul. 1. mgr. 10. gr., til stuðnings byggðarlögum skv. 2. tölul. 1. mgr. 10. gr., til línuívilnunar skv. 8. mgr. 11. gr., til strandveiða skv. 6. gr. a, til veiða sem eru taldar í 6. gr. og til annarra tímabundinna ráðstafana samkvæmt lögum þessum.“ Þessu til viðbóta skal ráðherra „eigi sjaldnar en á þriggja ára fresti leggja fyrir

Alþingi tillögu til þingsályktunar um áætlun um meðferð og ráðstöfun þessa aflamagns til næstu sex ára.“ Með sömu lögum er ráðherra heimilt að „skipta í aðrar tegundir til að leitast við að tryggja tegundarsamsetningu aflamagns til ráðstafana og heimild er til að flytja aflamagn milli fiskveiðiára.

Samningar Byggðastofnunar til sex ára

Með lögum nr. 72/2016¹¹⁵ fær Byggðastofnun heimild til að gera samninga við fiskvinnslur eða útgerðarfélög til allt að sex ára í senn og haft skal hafa samráð við sveitarstjórn viðkomandi sveitarfélags áður en samningur er undirritaður. Einnig er tilgreint að aflaheimildir skulu vera í þorski, ýsu, steinbít, ufsa, löngu, keilu og gullkarfa í hlutfalli við leyfðan heildarafla af þessum tegundum.

Makríl bætt við í frádrátt

Einnig er með lögum nr. 72/2016 bætt við bráðabirgðaákvæði¹¹⁶ þar sem heimilt að draga allt að 5,3% frá viðmiðun leyfilegs heildarafla í makríl vegna makrílveiða íslenskra skipa árið 2017 og ráðstafa til aðgerða sem tilgreindar eru í 5. mgr. 8. gr. laganna á fiskveiðiárinu 2016/2017. Jafnframt er ráðherra er heimilt að skipta þessu aflamagni makrils í aðrar tegundir til að leitast við að tryggja tegundasamsetningu aflamagns í samræmi við 6. mgr. 8. gr.

Ákvæði um áframeldi á þorski fellt niður

Með lögum nr. 47/2017¹¹⁷ er bráðabirgðaákvæðið um heimildir til áframeldis á þorski var felld út enda þótti ljóst að þróun í fiskeldi var ekki til áframeldis á þorski.

-
- ⁶⁷ Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytið (2010). Skýrsla starfhóps um endurskoðun á lögum um stjórn fiskveiða Álitamál, greiningar, skýrslur og valkostir við breytingar á stjórn fiskveiða. September.
https://www.stjornarradid.is/media/atvinnuvegaraduneyti-media/media/skyrslur/meginskyrsla_oppsett_lokaeintak.pdf
- ⁶⁸ 609. Frumvarp til laga um stjórn fiskveiða. (Lagt fyrir Alþingi á 112. löggjafarþingi 1989–90.)
<https://www.althingi.is/altext/112/s/0609.html>
- ⁶⁹ Lög nr. 38/1990, um stjórn fiskveiða. <https://www.althingi.is/lagas/nuna/1990038.html>
- ⁷⁰ Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytið (2010). Skýrsla starfhóps um endurskoðun á lögum um stjórn fiskveiða Álitamál, greiningar, skýrslur og valkostir við breytingar á stjórn fiskveiða. September.
https://www.stjornarradid.is/media/atvinnuvegaraduneyti-media/media/skyrslur/meginskyrsla_oppsett_lokaeintak.pdf
- ⁷¹ Lög nr. 87/1994, um breytingu á lögum nr. 38 15. maí 1990, um stjórn fiskveiða, með síðari breytingum.
<https://www.althingi.is/altext/117/s/1301.html>
- ⁷² Lög nr. 83/1995, um breytingu á lögum nr. 38/1990, um stjórn fiskveiða, með síðari breytingum.
<https://www.althingi.is/altext/119/s/0111.html>
- ⁷³ Lög nr. 83/1995, um breytingu á lögum nr. 38/1990, um stjórn fiskveiða, með síðari breytingum.
<https://www.althingi.is/altext/119/s/0111.html>
- ⁷⁴ Lög nr. 83/1995, um breytingu á lögum nr. 38/1990, um stjórn fiskveiða, með síðari breytingum.
<https://www.althingi.is/altext/119/s/0111.html>
- ⁷⁵ Lög nr. 105/1996, um breytingu á lögum nr. 38 15. maí 1990, um stjórn fiskveiða, með síðari breytingum.
<https://www.althingi.is/altext/120/s/1211.html>
- ⁷⁶ Lög nr. 144/1997, um breytingar á lögum nr. 38 15. maí 1990, um stjórn fiskveiða, með síðari breytingum.
<https://www.althingi.is/altext/122/s/0664.html>
- ⁷⁷ Lög nr. 1/1999, um breytingu á lögum nr. 38 15. maí 1990, um stjórn fiskveiða, með síðari breytingum.
<https://www.althingi.is/altext/123/s/0709.html>
- ⁷⁸ Lög nr. 9/1999, um breytingu á lögum nr. 38/1990, um stjórn fiskveiða, með síðari breytingum.
<https://www.althingi.is/altext/123/s/1208.html>
- ⁷⁹ Reglugerð nr. 519/1999, um sérstaka úthlutun skv. 9. gr. laga nr. 38, 15. maí 1990, til báta, sem stunda veiðar á innfjarðarækju.
- ⁸⁰ Reglugerð nr. 498/2000. <https://www.reglugerd.is/reglugerdir/eftir-raduneytum/atvinnuvega--og-nyskopunarraduneyti/nr/3776>
- ⁸¹ Reglugerð nr. 629/2001. <https://www.reglugerd.is/reglugerdir/eftir-raduneytum/atvinnuvega--og-nyskopunarraduneyti/nr/3958>
- ⁸² Lög nr. 129/2001, um breytingu á lögum nr. 38 15. maí 1990, um stjórn fiskveiða, með síðari breytingum.
<https://www.althingi.is/altext/127/s/0624.html>

- ⁸³ Lög nr. 85/2002, um breytingu á lögum nr. 38 15. maí 1990, um stjórn fiskveiða, með síðari breytingum. <https://www.althingi.is/altext/127/s/1477.html>
- ⁸⁴ Sjávarútvegsráðuneytið (2001). Skýrsla endurskoðunarnefndar fiskveiðistjórnunar. https://www.stjornarradid.is/media/atvinnuvegaraduneyti-media/media/2011/endurskodunarn_fri.pdf
- ⁸⁵ Lög nr. 85/2002, um breytingu á lögum nr. 38 15. maí 1990, um stjórn fiskveiða, með síðari breytingum. <https://www.althingi.is/altext/127/s/1477.html>
- ⁸⁶ Lög nr. 130/2002, um breytingu á lögum nr. 38 15. maí 1990, um stjórn fiskveiða, með síðari breytingum. <https://www.althingi.is/altext/128/s/0771.html>
- ⁸⁷ Reglugerð nr. 601/2002, um sérstaka úthlutun skv. 1. ml. 1. mgr. 9. gr. laga nr. 38, 15. maí 1990, til skel- og rækjubáta. <https://www.reglugerd.is/reglugerdir/eftir-raduneytum/atvinnuvega--og-nyskopunarraduneyti/nr/4036>
- ⁸⁸ Reglugerð nr. 602/2003, um sérstaka úthlutun skv. 1. ml. 1. mgr. 9. gr. laga nr. 38, 15. maí 1990, til skel- og rækjubáta. <https://www.reglugerd.is/reglugerdir/eftir-raduneytum/atvinnuvega--og-nyskopunarraduneyti/nr/4130>
- ⁸⁹ Lög nr. 147/2003, um breytingar á lögum nr. 38 15. maí 1990, um stjórn fiskveiða, með síðari breytingum. <https://www.althingi.is/altext/130/s/0720.html>
- ⁹⁰ Lög nr. 147/2003, um breytingar á lögum nr. 38 15. maí 1990, um stjórn fiskveiða, með síðari breytingum. <https://www.althingi.is/altext/130/s/0720.html>
- ⁹¹ Bráðabirgðaákvæði XXVI í lögum nr. 147/2003, um breytingar á lögum nr. 38 15. maí 1990, um stjórn fiskveiða, með síðari breytingum. <https://www.althingi.is/altext/130/s/0720.html>
- ⁹² Frumvarp til laga um breytingar á lögum nr. 38 15. maí 1990, um stjórn fiskveiða, með síðari breytingum. (Lagt fyrir Alþingi á 130. löggjafarþingi 2003–2004.) <https://www.althingi.is/altext/130/s/0594.html>
- ⁹³ Lög nr. 149/2003, um breytingu á lögum nr. 38 15. maí 1990, um stjórn fiskveiða, með síðari breytingum. <https://www.althingi.is/altext/130/s/0711.html>
- ⁹⁴ Lög nr. 28/2005, um breytingu á lögum nr. 38 15. maí 1990, um stjórn fiskveiða, með síðari breytingum. <https://www.althingi.is/altext/131/s/1093.html>
- ⁹⁵ Lög nr. 42/2006, um breytingu á lögum um stjórn fiskveiða, nr. 38 15. maí 1990, með síðari breytingum. <https://www.althingi.is/altext/132/s/1388.html>
- ⁹⁶ Lög nr. 21/2007, um breytingu á lögum nr. 116/2006, um stjórn fiskveiða. <https://www.althingi.is/altext/133/s/1310.html>
- ⁹⁷ Reglugerð nr. 719/2007, um sérstaka úthlutun til skel- og rækjubáta skv. 1. tl. 1. mgr. 10. gr. laga nr. 116, 10. ágúst 2006, um stjórn fiskveiða. <https://www.reglugerd.is/reglugerdir/eftir-raduneytum/atvinnuvega--og-nyskopunarraduneyti/nr/9374>
- ⁹⁸ Bráðabirgðaákvæði I í lögum nr. 11/2009, um breytingu á lögum nr. 116 10. ágúst 2006, um stjórn fiskveiða, með síðari breytingum. <https://www.althingi.is/altext/136/s/0657.html>
- ⁹⁹ Lög nr. 66/2009, um breytingu á lögum nr. 116/2006, um stjórn fiskveiða, með síðari breytingum. <https://www.althingi.is/altext/137/s/0150.html>
- ¹⁰⁰ Lög nr. 32/2010, um breytingu á lögum nr. 116/2006, um stjórn fiskveiða, með síðari breytingum (strandveiðar). <https://www.althingi.is/altext/138/s/1040.html>
- ¹⁰¹ Lög nr. 33/2010, um breytingu á lögum nr. 33/2000, um veiðieftirlitsgjald, með síðari breytingum. <https://www.althingi.is/altext/138/s/1043.html>
- ¹⁰² Lög nr. 22/2010, um breytingu á lögum nr. 116/2006, um stjórn fiskveiða, með síðari breytingum. <https://www.althingi.is/altext/138/s/0847.html>
- ¹⁰³ Bráðabirgðaákvæði V í lögum nr. 22/2010, um breytingu á lögum nr. 116/2006, um stjórn fiskveiða, með síðari breytingum. <https://www.althingi.is/altext/138/s/0847.html>
- ¹⁰⁴ Lög nr. 70/2011, um breytingu á lögum nr. 116/2006, um stjórn fiskveiða, með síðari breytingum (strandveiði, aflamark, samstarf, tekjur af veiðigjaldi, tímabundin ákvæði). <https://www.althingi.is/altext/139/s/1804.html>
- ¹⁰⁵ Lög nr. 70/2011, um breytingu á lögum nr. 116/2006, um stjórn fiskveiða, með síðari breytingum (strandveiði, aflamark, samstarf, tekjur af veiðigjaldi, tímabundin ákvæði). <https://www.althingi.is/altext/stjt/2011.070.html>
- ¹⁰⁶ Ákvæðið kemur sem 3. mgr. 8. gr. laga nr. 116/2006, um stjórn fiskveiða. Þrátt fyrir að síðar hafi verið gerðar breytingar á þessari grein stendur ákvæðið um 5,3% óbreytt.
- ¹⁰⁷ Lög nr. 48/2014, um breytingu á lögum um stjórn fiskveiða, nr. 116/2006, með síðari breytingum (hlutdeildarsetning úthafsækju og rækju á miðunum við Snæfellsnes, afli til strandveiða og bóta- og byggðaráðstafana, flutningur í aflamark). <https://www.althingi.is/altext/143/s/1255.html>
- ¹⁰⁸ Reglugerð nr. 737/2011, um sérstaka úthlutun til skel- og rækjubáta skv. 1. tl. 1. mgr. 10. gr. laga nr. 116, 10. ágúst 2006, um stjórn fiskveiða. <https://www.reglugerd.is/reglugerdir/eftir-raduneytum/atvinnuvega--og-nyskopunarraduneyti/nr/18071>
- ¹⁰⁹ Reglugerð nr. 627/2012, um sérstaka úthlutun til skel- og rækjubáta skv. 1. tl. 1. mgr. 10. gr. laga nr. 116, 10. ágúst 2006, um stjórn fiskveiða. <https://www.reglugerd.is/reglugerdir/eftir-raduneytum/atvinnuvega--og-nyskopunarraduneyti/nr/18244>
- ¹¹⁰ Reglugerð nr. 639/2016, um sérstaka úthlutun til skel- og rækjubáta samkvæmt 1. tl. 1. mgr. 10. gr. laga nr. 116/2006, um stjórn fiskveiða. <https://www.reglugerd.is/reglugerdir/eftir-raduneytum/atvinnuvega--og-nyskopunarraduneyti/nr/20186>
- ¹¹¹ Reglugerð nr. 602/2017, um sérstaka úthlutun til skel- og rækjubáta skv. 1. tl. 1. mgr. 10. gr. laga nr. 116/2006, um stjórn fiskveiða. <https://www.reglugerd.is/reglugerdir/eftir-raduneytum/atvinnuvega--og-nyskopunarraduneyti/nr/20631>
- ¹¹² Reglugerð nr. 678, um sérstaka úthlutun til skel- og rækjubáta skv. 1. tl. 1. mgr. 10. gr. laga nr. 116/2006, um stjórn fiskveiða. <https://www.reglugerd.is/reglugerdir/eftir-raduneytum/atvinnuvega--og-nyskopunarraduneyti/nr/21569>

-
- ¹¹³ Lög nr. 82/2013, um breytingu á lögum nr. 116/2006, um stjórn fiskveiða, lögum nr. 37/1992, um sérstakt gjald vegna ólögmæts sjávarafla, og lögum nr. 79/1997, um veiðar í fiskveiðilandhelgi Íslands, með síðari breytingum (stærðarmörk krókaaflamarksbáta, strandveiðar, byggðakvóti, gjaldtókuheimildir, viðurlög). <https://www.althingi.is/altext/142/s/0045.html>
- ¹¹⁴ Lög nr. 48/2014, um breytingu á lögum um stjórn fiskveiða, nr. 116/2006, með síðari breytingum (hlutdeildarsetning úthafs-rækju og rækju á miðunum við Snæfellsnes, afli til strandveiða og bóta- og byggðaráðstafana, flutningur í aflamark). <https://www.althingi.is/altext/143/s/1255.html>
- ¹¹⁵ Lög nr. 72/2016, um breytingu á lögum um stjórn fiskveiða, nr. 116/2006, með síðari breytingum (byggðakvóti og framlenging bráðabirgðaákvæða). <https://www.althingi.is/altext/145/s/1490.html>
- ¹¹⁶ Nýtt bráðabirgðaákvæði í lögum nr. 72/2016, um breytingu á lögum um stjórn fiskveiða, nr. 116/2006, með síðari breytingum (byggðakvóti og framlenging bráðabirgðaákvæða). <https://www.althingi.is/altext/145/s/1490.html>
- ¹¹⁷ Lög nr. 47/ 2017, um breytingu á lögum um stjórn fiskveiða, nr. 116/2006, með síðari breytingum (brottfall og framlenging bráðabirgðaákvæða). <https://www.althingi.is/altext/146/s/1042.html>

Viðauki VI – Hlutdeild í almennum byggðakvóta

Tafla 6 Hlutdeild í almennum byggðakvóta 2009/2010–2019/2020

	Mannfjöldi		Úthlutun byggðakvóta			Leiðrétt fyrir mannfjölda	
	1.1.2019	Sl. 3 ár	Sl. 10 ár	Hærrí tala	Hlutfall	Hlutdeild	Hlutfall
Arnarstapi ^{a)}	0	19	34	34	0,5%	34	0,6%
Árskógssandur	107	240	256	256	3,7%	256	4,3%
Bakkafjörður	69	141	155	155	2,2%	155	2,6%
Bíldudalur	208	88	115	115	1,7%	115	1,9%
Blönduós	867	61	84	84	1,2%	84	1,4%
Bolungarvík	931	5	60	60	0,9%	60	1,0%
Borgarfjörður eystri	77	41	69	69	1,0%	69	1,2%
Breiðdalsvík	129	90	104	104	1,5%	104	1,7%
Brjánslæku ^{a)}		15	13	15	0,2%	15	0,3%
Dalvík	1.381	58	85	85	1,2%	53	0,9%
Djúpivogur	364	300	189	300	4,3%	300	5,0%
Drangsnæs	72	76	81	81	1,2%	81	1,4%
Eyrarbakki	540	36	43	43	0,6%	43	0,7%
Flateyri	201	300	300	300	4,3%	300	5,0%
Garður ^{b)}	1.620	237	143	237	3,4%	90	1,5%
Grenivík	301	69	91	91	1,3%	91	1,5%
Grimsey	61	103	54	103	1,5%	103	1,7%
Grundarfjörður	824	247	243	247	3,6%	247	4,1%
Hauganes	118	15	15	15	0,2%	15	0,3%
Hellissandur	355	7	46	46	0,7%	46	0,8%
Hnífsdalur	221	217	92	217	3,1%	217	3,6%
Hofsós	142	15	38	38	0,5%	38	0,6%
Hólmavík	322	117	120	120	1,7%	120	2,0%
Hrísey	167	158	147	158	2,3%	158	2,6%
Húsavík	2.323	0	91	91	1,3%	0	0,0%
Hvammstangi	573	93	70	93	1,3%	93	1,6%
Höfn	1.710	109	105	109	1,6%	32	0,5%
Ísafjörður	2.706	163	63	163	2,4%	0	0,0%
Kópasker	121	22	39	39	0,6%	39	0,6%
Mjóifjörður ^{a)}	16	5	12	12	0,2%	12	0,2%
Norðurfjörður ^{a)}	40	20	17	20	0,3%	20	0,3%
Ólafsfjörður	787	243	199	243	3,5%	243	4,1%
Ólafsvík	1.000	184	165	184	2,6%	184	3,1%
Patreksfjörður	675	42	92	92	1,3%	92	1,5%
Raufarhöfn	168	134	131	134	1,9%	134	2,2%
Rif	138	79	170	170	2,5%	170	2,9%
Sandgerði ^{b)}	1.803	213	113	213	3,1%	42	0,7%
Sauðárkrókur	2.612	70	54	70	1,0%	0	0,0%
Seyðisfjörður	673	0	60	60	0,9%	60	1,0%
Síglufjörður	1.184	114	130	130	1,9%	106	1,8%
Skagatrönd	443	260	256	260	3,7%	260	4,4%
Stokkseyri ^{b)}	515	51	27	51	0,7%	51	0,9%
Stykkishólmur	1.198	0	132	132	1,9%	106	1,8%
Stöðvarfjörður	181	124	175	175	2,5%	175	2,9%
Suðureyri	264	192	135	192	2,8%	192	3,2%
Súðavík	168	135	171	171	2,5%	171	2,9%
Tálknafjörður	239	300	200	300	4,3%	300	5,0%
Vogar ^{b)}	1.206	72	38	72	1,0%	57	1,0%
Vopnafjörður	527	25	165	165	2,4%	165	2,8%
Þingeyri	249	281	172	281	4,1%	281	4,7%
Þorlákshöfn ^{b)}	1.654	227	158	227	3,3%	79	1,3%
Þórshöfn	369	116	82	116	1,7%	116	1,9%
SAMTALS	37.286	5.928	5.792	6.933	100,0%	5.967	100,0%

^{a)} Ekki byggðarkjarni skv. Hagstofu Íslands

^{b)} Tilheyrir vinnusóknarsvæði höfuðborgarsvæðisins (svæði 30) skv. Byggðastofnun

Heimild: Samantekt byggð á úthlutun atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytis.

Viðauki VII – Samningar Byggðastofnunar um ráðstöfun sértæks byggðakvóta

Tafla 7 Samningar Byggðastofnunar um ráðstöfun sértæks byggðakvóta í þorskígildislestum fyrir tímabilið 2013/2014–2019/2020

	2013/2014	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020
Vestfirðir	1.250	1.650	1.650	2.049	2.050	2.050	2.050
Ísafjarðarbær	700	1.100	1.100	1.499	1.400	1.400	1.400
- Flateyri	300	300	300	499	400	400	400
- Suðureyri	400	400	400	500	500	500	500
- Þingeyri	0	400	400	500	500	500	500
Drangsnæs	150	150	150	150	250	250	250
Tálknafjörður	400	400	400	400	400	400	400
Norðurland eystra	525	700	1.200	1.300	1.500	1.500	1.770
Akureyrarbær	0	150	650	650	750	750	870
- Grímsey	0	0	400	400	400	400	520
- Hrísey	0	150	250	250	350	350	350
Norðurþing	400	400	400	500	500	500	500
- Raufarhöfn	400	400	400	500	500	500	500
Langanesbyggð	125	150	150	150	250	250	400
- Bakkafjörður	125	150	150	150	250	250	400
Austurland	0	550	1.100	1.200	1.200	1.200	1.200
Fjarðabyggð	0	150	300	400	400	400	400
- Breiðdalsvík	0	150	300	400	400	400	400
(Nýtt sveitarfélag)	0	400	800	800	800	800	800
- Djúpvogur	0	400	800	800	800	800	800
ÞORSKÍGLISLESTIR SAMTALS	1.775	2.900	3.950	4.549	4.750	4.750	5.020

Heimild: Samantekt byggð á upplýsingum um samninga Byggðastofnunar 9.1.2020.

Viðauki VIII – Hlutdeild í línuvinnun

Tafla 8 Hlutdeild í línuvinnun 2009/2010–2018/2019

Byggðarlag	Mannfjöldi		Hlutdeild í löndun línuvinnunar				Leiðrétt fyrir mannfjölda	
	1.1.2019	Sl. 3 ár	Sl. 10 ár	Hærri tala	Hlutfall	Hlutdeild	Hlutfall	
Akranes	7.463	64	68	68	1,6%	0	0,0%	
Akureyri	18.769	5	4	5	0,1%	0	0,0%	
Arnarstapi ^{a)}	0	71	86	86	2,0%	86	2,3%	
Árskógssandur	107	0	75	75	1,7%	75	2,0%	
Bakkafjörður	69	46	36	46	1,1%	46	1,2%	
Bíldudalur	208	14	15	15	0,3%	15	0,4%	
Blönduós	867	0	0	0	0,0%	0	0,0%	
Bolungarvík	931	590	870	870	20,2%	870	23,6%	
Borgarfjörður Eystri	77	73	69	73	1,7%	73	2,0%	
Breiðdalsvík	129	56	31	56	1,3%	56	1,5%	
Brjánslækur ^{a)}	0	1	1	1	0,0%	1	0,0%	
Dalvík	1.381	10	32	32	0,7%	20	0,5%	
Djúpivogur	364	134	131	134	3,1%	134	3,6%	
Drangnes	72	83	76	83	1,9%	83	2,3%	
Eskifjörður	1.040	5	7	7	0,2%	6	0,2%	
Fáskrúðsfjörður	702	0	1	1	0,0%	1	0,0%	
Flateyri	201	69	103	103	2,4%	103	2,8%	
Grindavík	3.423	94	125	125	2,9%	0	0,0%	
Grimsey	61	12	51	51	1,2%	51	1,4%	
Grundarfjörður	824	8	9	9	0,2%	9	0,3%	
Hafnarfjörður	29.799	5	35	35	0,8%	0	0,0%	
Hauganes	118	0	1	1	0,0%	1	0,0%	
Hofsós	142	13	23	23	0,5%	23	0,6%	
Hornafjörður	1.710	24	19	24	0,6%	7	0,2%	
Hólmavík	322	106	102	106	2,5%	106	2,9%	
Hrísey	167	0	43	43	1,0%	43	1,2%	
Húsavík	2.323	4	10	10	0,2%	0	0,0%	
Hvammstangi	573	0	12	12	0,3%	12	0,3%	
Ísafjörður	2.706	11	56	56	1,3%	0	0,0%	
Keflavík	18.920	1	6	6	0,2%	0	0,0%	
Kópasker	121	0	1	1	0,0%	1	0,0%	
Kópavogur	36.975	1	12	12	0,3%	0	0,0%	
Neskaupstaður	1.469	2	15	15	0,3%	8	0,2%	
Norðurfjörður ^{a)}	40	0	2	2	0,1%	2	0,1%	
Ólafsfjörður	787	18	8	18	0,4%	18	0,5%	
Ólafsvík	1.000	453	360	453	10,5%	453	12,3%	
Patreksfjörður	675	44	78	78	1,8%	78	2,1%	
Raufarhöfn	168	2	38	38	0,9%	38	1,0%	
Reyðarfjörður	1.348	0	1	1	0,0%	0	0,0%	
Reykjavík	128.793	13	18	18	0,4%	0	0,0%	
Rif	138	130	280	280	6,5%	280	7,6%	
Sandgerði ^{b)}	1.803	111	179	179	4,2%	35	1,0%	
Sauðárkrókur	2.612	8	4	8	0,2%	0	0,0%	
Seyðisfjörður	673	2	4	4	0,1%	4	0,1%	
Siglufjörður	1.184	106	251	251	5,8%	205	5,6%	
Skagaströnd	443	249	224	249	5,8%	249	6,7%	
Stykkishólmur	1.198	10	45	45	1,0%	36	1,0%	
Stöðvarfjörður	181	44	48	48	1,1%	48	1,3%	
Suðureyri	264	247	270	270	6,3%	270	7,3%	
Súðavík	168	2	2	2	0,0%	2	0,1%	
Tálknafjörður	239	47	82	82	1,9%	82	2,2%	
Vestmannaeyjar	4.301	3	10	10	0,2%	0	0,0%	
Vopnafjörður	527	3	6	6	0,1%	6	0,2%	
Þingeyri	249	0	3	3	0,1%	3	0,1%	
Þorlákshöfn ^{b)}	1.654	43	46	46	1,1%	16	0,4%	
Þórshöfn	369	30	15	30	0,7%	30	0,8%	
SAMTALS	280.847	3.069	4.096	4.303	100,0%	3.686	100,0%	

^{a)} Ekki byggðarkjarni skv. Hagstofu Íslands

^{b)} Tilheyrir vinnusóknarsvæði höfuðborgarsvæðisins (svæði 30) skv. Bygðastofnun

Heimild: Samantekt byggð á úthlutun atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytis.

Viðauki IX – Minnisblað Byggðastofnunar – Sjávarbyggðir og staða þeirra

Minnisblað

Til: Samgöngu- og sveitarstjórnarráðuneytisins

Frá: Byggðastofnun

Efni: Sjávarbyggðir og staða þeirra.

Inngangur

Í sáttmála ríkisstjórnar Framsóknarflokks, Sjálfstæðisflokks og Vinstrihreyfingarinnar – græns framboðs segir: „Mikilvægt er að efla hinar dreifðu sjávarbyggðir og viðhalda fjölbreytni í vaxtarmöguleikum til að tryggja afkomuöryggi þeirra.“ Síðan segir: „Vega þarf og meta fyrirkomulag þeirra aflaheimilda sem ríkið fer með forræði yfir, þ.m.t. strandveiða, með það að markmiði að tryggja betur byggðafestu og nýliðun.“

Samgöngu- og sveitarstjórnarráðuneytið hefur farið þess á leit við Byggðastofnun að hún skoði hvernig best sé að skilgreina hugtakið „sjávarbyggðir“ í þessu samhengi og hvaða kennistærðir séu heppilegastar til að flokka þær.

Skoðuð var íbúápróun í 57 byggðarlögum við sjávarsíðuna utan höfuðborgarsvæðisins síðustu 30 árin eða frá 1990 til 2019. Í ljós kemur að sjávarbyggðir með 1.000 íbúa eða færri þann 1. janúar 2019 eiga erfitt uppdráttar. Það á nær undantekningarlaust við hvað íbúápróun varðar þegar horft er til síðustu 30 ára. Samtals eru það 38 sjávarbyggðir sem eru með 1.000 íbúa eða færri. Í þessum byggðarlögum bjuggu samtals 13.755 íbúar eða 3,9% af íbúafjölda Íslands þann 1. janúar 2019. Þrjár þessara sjávarbyggða eru innan Hvítár-Hvítársvæðisins, sem almennt er talið áhrifasvæði höfuðborgarsvæðisins. Sé þeim sleppt standa eftir 35 sjávarbyggðir með samtals 12.856 íbúa eða 3,6% af íbúafjölda Íslands.

Sjávarbyggðir, möguleikar til framtíðar.

Í skýrslu Byggðastofnunar frá 2014 um stöðu smærri sjávarbyggða¹ segir svo:

„Mikill fjöldi lítilla sjávarþorpa og dreifing þeirra um landið á sér rætur í eftirsóknarverðri nálægð við fengsæl fiskimið og mikilvægi strandsiglinga í samgöngum og verslun á fyrri hluta 20. aldar. Mörg smærri byggðarlög byggðust upp í kringum vélbátaútgerð og hefðbundna fiskverkun en endimörkum vaxtar var náð með uppbyggingu umfangsmikillar skuttogaútgerðar og afkastamikilla frystihúsa í fjölmörgum byggðarlögum á 8. áratugnum.“

Með núverandi fiskveiðistjórnunarkerfi er annars vegar stefnt að sjálfbærri nýtingu auðlindarinnar með úthlutun aflaheimilda og hins vegar hagræðingu í sjávarútvegi með frjálssu framsali slíkra heimilda. Það hefur leitt til eflingar stórra útgerðarfyrirtækja, tæknivæðingar í veiðum og vinnslu, betri starfsaðstæðna, fjölbreyttra og vel launaðra nýrra starfa í virðiskeðjunni og umtalsverðrar arðsemi sjávarútvegs.

¹ Aðalsteinn Þorsteinsson og Þóroddur Bjarnason

Fækkun starfa í veiðum og vinnslu, landfræðileg samþjöppun vinnslunnar og sá óstöðugleiki sem stafar af frjálsum framsali veiðiheimilda hefur jafnframt dregið mjög úr byggðafestu margra sjávarbyggða. Missir staðbundinna aflaheimilda og samdráttur í fiskvinnslu hefur haft því alvarlegri afleiðingar sem slíkar breytingar eru meiri og gerast hraðar, hlutdeild sjávarútvegs í atvinnulífinu er stærri og fjarlægð frá öðrum atvinnusvæðum meiri. Jafnframt felur frjálst framsal aflaheimilda í sér óvissu um framtíðina fyrir allar sjávarbyggðir, óháð því hvort þær hafa hagnast eða tapað á fyrri tilfærslum.

Hagræðing í sjávarútvegi hefur þannig aukið á þann vanda sem almennt steðjar að fámennum byggðarlögum vegna hækkandi menntunarstigs og sérhæfingar á vinnumarkaði og aukinnar kröfu um þjónustu og fjölbreyttari möguleika á ýmsum sviðum.“

Síðan þetta var ritað hefur margt breyst í íslensku samfélagi. Samþjöppun veiða og vinnslu hefur haldið áfram. Annað hefur þó verið hagfelldara. Þar má til dæmis nefna að hinn mikli vöxtur ferðaþjónustunnar hefur skapað atvinnu og umsvif í mörgum sjávarbyggðum. Þá hefur fiskeldi skapað mörg störf á þeim landsvæðum þar sem fiskeldi er leyft.

Skilgreining sjávarbyggða og íbúapróun

Hvað er átt við þegar talað er um hinar dreifðu sjávarbyggðir? Til að nálgast skilgreiningu á hvað viðfangsefnið er þá var farið í að horfa á öll þau byggðarlög við sjávarsíðuna þar sem fiskveiðar og/eða fiskvinnsla er eða hefur verið stunduð síðustu 30 árin. Þegar horft er á íbúapróun frá árinu 1990 kemur í ljós að það eru nokkuð skýr skil á þróun sjávarbyggða við 1.000 íbúa markið. Í byggðarlögum með 1.000 íbúa eða færri hefur íbúum fækkað nær undantekningarlaust. Á all nokkrum stöðum er fólksfækkunin á þessum 30 árum yfir 40%.

Þróunin er misjöfn eftir því hvort horft er á sjávarbyggðir með 500-1.000 íbúa eða færri en 500 íbúa.

Sjávarbyggðir með undir 500 íbúa voru 25 þann 1. janúar 2019. Hefur íbúum fækkað í öllum nema einni frá 1990, á Grenivík, þar sem íbúafjöldinn stendur í stað. Það segir út af fyrir sig sína sögu um hversu fast allt er í farinu að eingöngu ein sjávarbyggð, þar sem íbúafjöldinn var undir 500 árið 1990, hefur farið upp fyrir 500 íbúa markið. Er það Stokkseyri þar sem íbúum á þessu 30 ára tímabili hefur fjölgað um 18%. Mest var fækkunin hlutfallslega á Raufarhöfn þar sem hún var 57% og á Borgarfirði eystri þar sem hún var 53%. Íbúafjöldi þessara 25 byggðarlaga árið 1990 var 6.857 en var 1. janúar 2019 kominn niður í 4.695 og hafði því fækkað um rúm 30%.

Sjávarbyggðir með á milli 500 og 1.000 íbúa voru 13 þann 1. janúar 2019. Í tveim sjávarbyggðum hefur íbúum fjölgað, á Grundarfirði og á Stokkseyri. Í tveim sjávarbyggðum sem voru með á milli 500 og 1.000 íbúa árið 1990 hefur íbúafjöldinn farið upp fyrir 1.000 íbúa markið, það eru Reyðarfjörður þar sem íbúafjöldinn fór úr 727 og upp í 1.348 og Vogar þar sem íbúafjöldinn fór úr 560 upp í 1.206. Fjögur byggðarlög bætast í flokkinn vegna þess að þar hefur íbúum fækkað frá því sem var árið 1990. Það eru Ólafsvík, Bolungarvík, Blönduós og Ólafsfjörður. Á Bolungarvík hefur íbúum fækkað úr 1.187 niður í 931, á Ólafsvík hefur íbúum fækkað úr 1.216 niður í 1.000, á Blönduósi hefur íbúum fækkað úr 1.084 niður í 867 og á Ólafsfirði hefur íbúum fækkað úr 1.171 niður í 787. Eitt byggðarlag fluttist í flokkinn úr neðri flokki eins og áður er nefnt, Stokkseyri.

Í Grundarfirði varð 14% fjölgun á tímabilinu og á Stokkseyri 18% fjölgun. Íbúafjöldi stóð í stað á Eyrbakka en annars staðar fækkaði, sums staðar verulega. Á Skagaströnd, Ólafsfirði og á Seyðisfirði var fækkun meiri en 30%. Íbúafjöldi þessara 13 sjávarbyggða árið 1999 var 11.071 en var 1. janúar 2019 kominn niður í 9.057 og hafði því fækkað um 18%.

Í framangreindum sjávarbyggðum með 1.000 íbúa eða færri bjuggu 13.755 íbúar þann 1.1.2019. Það eru 3,9% af heildaríbúafjölda Íslands sem þá var 356.991. Íbúum þessara byggðarlaga hafði þá fækkað um 4.173 frá 1990 eða um 23% en árið 1990 voru þeir 7,1% þjóðarinnar. Á sama tíma hafði íbúum landsins alls fjölgað um 103.206 eða um 41%. Það fer því ekki milli mála að þetta byggðaform á mjög undir högg að sækja.

Sjávarbyggðir með yfir 1.000 íbúa 1. janúar 2019 eru hér taldar vera 15. Akureyri, Reykjanesbæ (Keflavík/Njarðvík), Akranesi og Reyðarfirði er sleppt vegna þess hversu sjávarútvegur er lítill hluti atvinnustarfsemi viðkomandi byggðarlaga í dag. Af þessum 15 byggðarlögum hefur íbúum fækkað í 4, staðið nokkurn veginn í stað í 6 og fjölgað verulega í 5. Þau byggðarlög þar sem fjölgar eru öll á Suðurnesjum eða á Suðurlandi í nágrenni höfuðborgarinnar. Þau 6 byggðarlög sem halda sínum hlut eiga það flest sameiginlegt að ferðaþjónusta hefur eflst mjög. Þau byggðarlög þar sem hefur fækkað eiga það hins vegar flest sameiginlegt að þar er útgerð og fiskvinnsla burðarás atvinnulífs.

Flestar eru þær sjávarbyggðir sem hér eru nefndar hluti stærra sveitarfélags sem orðið hefur til við sameiningu sveitarfélaga á síðustu 30 árum. Sjö eru þó og hafa verið sjálfstæð sveitarfélög eða hluti sveitarfélaga sem ekki hafa sameinast. Þetta eru; Tálknafjörður, Drangnes, Skagaströnd, Grenivík, Vopnafjörður, Borgarfjörður eystri og Seyðisfjörður. Nokkur framangreindra byggðarlaga hafa verið eða eru þátttakendur í verkefni Byggðastofnunar „Brothættar byggðir“. Það eru; Bildudalur, Þingeyri, Hrísey, Grímsey, Kópasker, Raufarhöfn, Bakkafjörður, Borgarfjörður eystri og Breiðdalsvík. Þá hafa eftirtalin byggðarlög fengið úthlutað aflaheimildum úr aflamarki Byggðastofnunar; Tálknafjörður og Patreksfjörður (sunnanverðir Vestfirðir), Þingeyri, Flateyri, Suðureyri, Drangnes, Hrísey, Grímsey, Raufarhöfn, Bakkafjörður, Breiðdalsvík og Djúpvogur.

Niðurstaða

Eðlilegt er að horft sé til sjávarbyggða með 1.000 íbúa eða færri þegar skoðað verður hvort og þá með hvaða hætti hægt sé að efla „hinar dreifðu sjávarbyggðir“. Sé horft til þeirra sjávarbyggða sem eru utan áhrifasvæðis höfuðborgarsvæðisins, Hvítár-Hvítárvæðisins, er um að ræða 35 sjávarbyggðir með 1.000 íbúa eða færri með samtals 12.586 íbúum sem er 3,6% af heildaríbúafjölda Íslands. Eðlilegt er að horfa til þessara sjávarbyggða sem „hinna dreifðu sjávarbyggða“. Þær skiptast þannig að sjávarbyggðir með 500 íbúa eða færri eru 24 með samtals 4.587 íbúa en sjávarbyggðir með 500-1.000 íbúa eru 11 með samtals 7.999 íbúa.

Ekki er hægt að benda á neina eina aðgerð (eða þess vegna tvær eða þrjár) sem geta valdið straumhvörfum hjá framangreindum byggðarlögum. Miklu heldur má segja að skoða þurfi stöðuna á hverjum stað. Rétt er þó að benda á að í nokkrum framangreindra byggðarlaga hefur orðið jákvæður viðsnúningur nú allra síðustu árin. Það tengist fiskeldi, svo sem á Patreksfirði, Bildudal og Djúpvogi og gangi væntingar eftir mun það hafa jákvæð áhrif

víðar. Þá hefur þróunin í Brothættu byggðunum víðast tekið jákvæðari stefnu eftir að verkefnið hófst. Ferðaþjónusta hefur vissulega líka þróast með jákvæðum hætti á mörgum stöðum, skapað umsvif og störf en víðast hvar árstíðabundið. Þrátt fyrir að sjávarbyggðir hafi byggst upp á sínum tíma í kringum sjósókn vegna nálægðar við miðin verður að teljast ólíklegt að möguleiki þeirra til vaxtar verði í sjávarútvegi, m.a. vegna aukinnar tæknivæðingar og samþjöppunar í greininni. Að því sögðu er samt líklegt að sjávarútvegur muni áfram vera ákveðinn grunnur byggðar í mörgum þeirra sjávarbyggða sem byggt hafa afkomu sína á fiskvinnslu og sjósókn undanfarna áratugi.

Góðir innviðir á sviði samgangna og fjarskipta sem og aðgengi að menntun og þjónustu skipta afar miklu máli varðandi þróun mála í sjávarbyggðum vítt um land. Margar aðgerðir núgildandi byggðaáætlunar geta stuðlað að jákvæðri þróun í sjávarbyggðum. Má þar nefna almennar aðgerðir eins og stuðning við uppbyggingu fjarskiptainviða, stuðning við verslun í strjálbýli, störf án staðsetningar, jöfnun orkukostnaðar og jöfnun aðgengis að opinberri þjónustu. Einnig „Brothættar byggðir“ og aflamark Bygðastofnunar.

Í viðhengi eru 2 listar. Annar yfir sjávarbyggðir með innan við 500 íbúa 1.1.2019 og hinn með lista yfir sjávarbyggðir með 500 til 1.000 íbúa 1.1.2019. Fyrir utan íbúafjölda eru upplýsingar um meðalaldur allra íbúa, aldurssamsetningu og kynjahlutfall, það er hlutfalla kvenna á móti körlum (sé talan lægri en 100 eru konur færri en karlar), allt miðað við 1.1.2019.

Einnig er meðfylgjandi tafla með nánari greiningu á aldurssamsetningu, kynjaskiptingu og framfærsluhlutfalli.

Sauðárkróki 6. júní 2019
Aðalsteinn Þorsteinsson, forstjóri

Sjávarbyggðir með innan við 500 íbúa 1.1.2019:

	Íbúafjöldi 1.1.2019	Breyting frá 1990	Meðal- aldur	Kynja- hlutfall
Landið allt	356.991	41%	38,1	95,3
Hellissandur	355	-22%	37,9	92,9
Rif	138	-16%	41,8	68,3
Tálknafjörður	239	-29%	36,8	77,0
Bíldudalur	208	-41%	39,2	80,9
Þingeyri	249	-42%	44,4	105,0
Flateyri	201	-49%	38,4	91,4
Suðureyri	264	-28%	37,2	88,6
Súðavík	168	-27%	37,9	88,8
Dranganes	72	-29%	41,2	118,2
Hólmavík	322	-28%	41,7	89,4
Hofsós	142	-42%	41,1	102,9
Litli-Árskógssandur	107	-14%	38,5	105,8
Hauganes	118	-26%	41,8	87,3
Hrísey	167	-37%	44,8	89,8
Grimsey	61	-50%	43,3	96,8
Grenivík	301	0%	38,3	91,7
Kópasker	121	-17%	39,3	86,2
Raufarhöfn	168	-57%	48,1	84,6
Þórshöfn	369	-8%	38,1	77,4
Bakkafjörður	69	-31%	42,1	91,7
Borgarfjörður eystri	77	-53%	47,8	83,3
Stöðvarfjörður	181	-47%	45,6	84,7
Breiðdalsvík	129	-47%	45,5	76,7
Djúpivogur	364	-20%	37,8	89,6
Hafnir*	108	-15%	33,9	111,8
Samtals íbúar	<u>4.698</u>	<u>-31%</u>		

Sjávarbyggðir með 500 til 1.000 íbúa 1.1.2019:

Landið allt	Íbúafjöldi 1.1.2019	Breyting frá 1990	Meðal- aldur	Kynja- hlutfall
Ólafsvík	1.000	-18%	37,1	96,5
Grundarfjörður	824	14%	38,5	94,8
Patreksfjörður	675	-27%	36,9	91,2
Bolungarvík	931	-22%	39,1	86,2
Hvammstangi	573	-19%	42,2	106,9
Blönduós	867	-20%	40,5	93,5
Skagaströnd	443	-33%	40,3	98,7
Ólafsfjörður	787	-33%	43,5	94,5
Vopnafjörður	527	-23%	41,6	104,3
Seyðisfjörður	673	-31%	42,7	93,9
Fáskrúðsfjörður	702	-7%	38,0	90,2
Stokkseyri*	515	18%	39,4	89,3
Eyrarbakki*	540	0%	42,0	93,5
Samtals íbúar	<u>9.057</u>	<u>-18%</u>		
Íbúar alls í framantöldum byggðarlögum	<u>13.755</u>	<u>-23%</u>		

*Á Hvítá-Hvítá svæðinu

